

Seriemord

Kommer det også til Danmark?

Rapportens samlede antal tegn
(med mellemrum & fodnoter): 187.114
Svarende til antal normalsider: 77,9

Camilla Larsen Pedersen
Studienummer:

Vejleder: Ulla Bøwadt

10. Semester, Psykologi

Speciale

Aalborg Universitet
31. Maj 2013

Abstract

The concept of killing in a serial manner has been noted in history for at least the past couple of thousand years, but it was not until 1950 that the term “serial killer” was used for the first time as a title of a book, and professionally it was not used until the mid 1970s. Up until then all cases of repeated murder fell into the category “multiple murder”. Today professionals and scientists divide repetitive killers in to three categories; mass, spree and serial. Serial murder is defined as the murder of three or more people by the same offender on different occasions separated by a cooling off period. Additionally, it is claimed that serial murder contains an element of compulsion, lust, and control. Since the last hundred years in Denmark has only seen two serial killers, it is a topic that has not been given much attention in Danish research, but it is stated that just because Denmark does not have serial killers at the moment does not imply that none are to come, and a deeper knowledge of what creates and motivates serial killers could help prevent future cases of serial murder and help to identify, strengthen and uphold practices that can be seen as preventive. The aim of this thesis, therefore, is to try and determine, what creates the serial killer, based on a systematic review of the existing theories on the topic within four general categories; developmental theories, learning theories, sociological and social theories and serial murder as pathology. Sixteen theories were deemed relevant for this review based on the criteria that their conclusions could be generalized, they covered serial killers and not just elements hereof, and that the theories to some degree presented causal explanations of serial murder.

The review showed that despite different theoretical standpoints of many of the theories, a lot of factors deemed to be important to the creation of serial killers were repeated across theories. Especially child abuse in various forms and the creation of a fantasy world was highlighted by many of the theories. Additional factors that were supported by more than just one theory were the significance of early relations and attachment styles, both with family and peers, exposure to violence during childhood, a need for power and control, alcohol, drug and pornography (ab)use, and conditioning processes. Additionally, aspects of modernism were hypothesized to establish the preconditions for serial killers to emerge, such as the mass media, a society of strangers, a type of mean/ends rationality largely devoid of value considerations,

the singling out of groups for greater predation, opportunity structures for victimization, and social engineering, and cultural factors such as legitimated violence were thought to stimulate or encourage the transformation of violent urges into violent crimes. Only one theory treated serial murder as a psychopathology, founded on a combination of predispositions and environment resulting in sexual dysfunction, intimacy and esteem difficulty, and a dissociative process.

A diathesis-stress model for serial murder is suggested based on elements of the theories covered in the review, where the interaction between a diathesis continuum and a continuum of stress is seen as the foundation of the subsequent development that ultimately leads to serial homicide. The overall conclusion and answer to the problem statement therefore seems to be that serial murder occurs due to a complex combination of biological, psychological and social/environmental factors. Additionally, it is concluded that serial murder could be considered a mental disorder alongside the other pathologies listed in *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, and that it is a phenomena that in theory might as well occur in Denmark, but that it is unlikely to occur with the same frequency as in countries such as USA due to the high murder solve rate.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	1
1.1 INTRODUKTION.....	2
1.1.1 Problemformulering	4
1.1.2 Emneafgrænsning	4
1.2 METODE	5
1.3 DEFINITION.....	8
1.4 TYPOLOGIER.....	10
1.5 KARAKTERISTIKA.....	12
1.6 GEOGRAFISK STABIL/MOBIL	14
1.7 ORGANISERET/UORGANISERET	14
1.8 PATOLOGI.....	15
1.8.1 Asocial personlighed	15
1.8.2 Den psykopatiske personlighed	16
1.8.3 Borderline Personlighedsforstyrrelse.....	18
1.8.4 Dissociation	19
1.8.5 Doubling	19
1.8.6 Narcissistisk personlighedsforstyrrelse.....	20
1.8.7 Obsessiv-kompulsiv tilstand	21
1.8.8 Post-Traumatisk Stress	22
1.8.9 Sindssyge?	22
2. REVIEW.....	24
2.1 UDVIKLINGSTEORIER	25
2.1.1 Katatymisk krise	25
2.1.1.1 Kritisk vurdering.....	28
2.1.2 En motivationel model for seksualdrab	29
2.1.2.1 Kritisk vurdering.....	31
2.1.3 Trauma Control Model.....	31
2.1.3.1 Kritisk vurdering.....	33
2.1.4 The Integrative Theoretical Typology of Lust Murder	33
2.1.4.1 Kritisk vurdering.....	36
2.1.5 Developmental Affect Control Theory	36
2.1.5.1 Kritisk vurdering.....	38
2.1.6 Et delt selv	39
2.1.6.1 Kritisk vurdering.....	42
2.1.7 Vanrøgt i barndommen.....	42
2.1.7.1 Kritisk vurdering.....	44
2.1.8 Barndomsmiljø som inkubator.....	45
2.1.8.1 Kritisk vurdering.....	46

2.1.9	<i>Borderline personlighedsforstyrrelse</i>	46
2.1.9.1	Kritisk vurdering.....	47
2.1.10	<i>Opsamlende afsnit</i>	48
2.2	LÆRINGSTEORIER.....	48
2.2.1	<i>Internalisering</i>	49
2.2.1.1	Kritisk vurdering.....	51
2.2.2	<i>Militærtræning til mord</i>	52
2.2.2.1	Kritisk vurdering.....	54
2.2.3	<i>Opsamling læringsteorier</i>	55
2.3	SOCIOLOGISKE OG SAMFUNDSMÆSSIGE TEORIER.....	55
2.3.1	<i>Demografisk struktur</i>	55
2.3.1.1	Kritisk vurdering.....	57
2.3.2	<i>Legitim vold</i>	57
2.3.2.1	Kritisk vurdering.....	58
2.3.3	<i>Seriemord på tværs af statsgrænser</i>	59
2.3.3.1	Kritisk vurdering.....	60
2.3.4	<i>I modernitetens selvbillede</i>	61
2.3.4.1	Kritisk vurdering.....	66
2.3.5	<i>Opsamling sociale teorier</i>	66
2.4	SERIEMORD SOM PATOLOGI.....	67
2.4.1.1	Kritisk vurdering.....	70
3.	DISKUSSION	72
3.1	INTRODUKTION.....	73
3.2	EN DIATESE-STRESS MODEL FOR SERIEMORD.....	73
3.2.1	<i>Prædispositionelle Faktorer</i>	75
3.2.2	<i>Traumer/Stressorer</i>	75
3.2.3	<i>Diatese-Stress</i>	76
3.2.4	<i>Lavt selvværd, Isolation/Ensomhed og Magtesløshed</i>	76
3.2.5	<i>Fantasiverden</i>	78
3.2.6	<i>Facilitatorer</i>	78
3.2.7	<i>Udløsende hændelse(r)</i>	79
3.2.8	<i>Morderisk adfærd</i>	79
3.2.9	<i>Samfundsmæssige og kulturelle forhold</i>	80
3.2.10	<i>Ætiologi eller indikator?</i>	80
3.3	PERVERTERET NORMALITET.....	81
3.4	ER DET EN SYGDOM?.....	82
3.5	KUNNE DET FOREKOMME I DANMARK?.....	84
4.	KONKLUSION	86
5.	PENSUMOPGØRELSE	89

5.1 OPGØRELSE OVER VEJLEDERGODKENDT PENSUM	90
6. REFERENCELISTE.....	95

1. Indledning

1.1 Introduktion

Visionær type:

"A 'possessed' dog in the neighborhood won't let me stop killing until he gets his fill of blood."

Son of Sam aka David Berkowitz (if. Gilks, David Berkowitz Quotes)

Missionsorienteret type:

"The women I killed were filth -- bastard prostitutes who were littering the streets. I was just cleaning up the place a bit."

Peter Sutcliffe (if. Gilks, Peter Sutcliffe Quotes)

Hedonistisk type:

"I had an unspeakable delight in strangling women, experiencing during the act erections and real sexual pleasure. The feeling of pleasure while strangling them was much greater than that which I experienced while masturbating..It never occurred to me to touch or look at the genitals. It satisfied me to seize the women by the neck and suck their blood. "

Vincenz Verzeni (if. Gilks, Vincenz Verzeni Quotes)

Magt/kontrollorienteret type:

"You feel the last bit of breath leaving their body. You're looking into their eyes. A person in that situation is God!"

Ted Bundy (if. Gilks, Ted Bundy Quotes)

Ovenstående citater er udtalelser fra nogle af de mest berygtede seriemordere i nyere tid. De fire citater repræsenterer eksempler på de fire typologier for mandlige seriemordere identificeret af Holmes og DeBurger (1985) i deres klassiske artikel *Profiles in Terror: The Serial Murderer* (for en uddybende redegørelse af de fire typologier henvises der til afsnit 1.4).

Ordet "serial killer" blev første gang benyttet som titel på et kapitel i Richard Hughes bog "The Complete Detective" i 1950, en true crime forfatter benyttede termen "seri-

al morderer” i en bog fra 1966, en psykolog benyttede det i midt 1970’erne og omkring denne tid begyndte FBI Special Agent Robert Ressler at benytte det til at beskrive den form for kriminalitet, han og hans kollegaer var i færd med at evaluere som del af ”the Behavioral Science Unit (BSU)” (nu the Behavioral Analysis Unit (BAU)). (Ramsland, 2006, p. ix)

Der kan stilles spørgsmålstegn ved, hvilken relevans viden om seriemordere kan have for en dansk psykolog, da der ikke findes seriemordere i Danmark. Der kan dog ses flere grunde til, at en sådan viden også er relevant i Danmark. Først og fremmest er det ikke helt sandt, at der ikke findes seriemordere i Danmark. Der findes faktisk to eksempler på seriemord i nyere tid, nemlig Barnemordersken Dagmar Overbye, der blev dømt for ni spædbørnsmord i 1921 (Sørensen, 2008), og iraneren Ashraf Shahidani, der i 1996 blev dømt for tre mord. Han havde tilstået yderligere et mord i Danmark og fem mord i Sverige og Italien, men han blev ikke dømt for disse pga. manglende bevismaterialer (Sørensen 2007, Psykotisk og farlig). Det kan ikke udelukkes, at der har været flere seriemordere, der blot ikke er blevet opdaget. Der kan fx være tale om giftmord, der ofte vil fremstå som naturlig dødsårsag, og derfor ikke bliver opdaget medmindre en obduktion udføres. Yderligere er det faktum, at vi på nuværende tidspunkt ikke har seriemordere i Danmark ikke ensbetydende, at vi ikke kan få dem. Det synes derfor yderst relevant at søge en forståelse af, hvad det er, der skaber, driver og motiverer seriemordere, og yderligere *hvorfor* vi ikke har (flere) seriemordere i Danmark. En sådan forståelse kan være medvirkende til at forebygge fremkomsten af seriemordere, ligesom eksisterende praksis, der allerede har en forebyggende effekt, kan fastholdes.

En af de faktorer, der ofte fremhæves i forklaringer på fraværet af seriemord i Danmark, er den høje opklaringsprocent Danmark¹ har, hvad angår mord. Bent Isager-Nielsen (2009, p. 118f.), tidligere chef for rejseholdet, hævder netop, at den høje opklaringsprocent medvirker, at mordere, der potentielt kunne eskalere til seriemord, oftest vil blive fanget efter det første mord. Han forklarer, at en af grundene til den høje opklaringsprocent, er landets størrelse. Danmark er et lille land, hvor der ikke er mange muligheder for at gemme sig, mens lande som USA har et stort territorium og bureaukratiske forhold som statsgrænser, der gør det nemmere at undslippe anholdel-

¹ Opklaringsprocenten for mord i Danmark er 95 %, hvor den i USA ligger omkring de 50 %. (Isager-Nielsen, 2009, p. 118)

se. USA har da også en væsentlig lavere opklaringsprocent, ligesom seriemordere oftest ses i USA.

At USA har et højt antal seriemordere, mens Danmark (næsten) ingen har, kan give anledning til flere hypoteser. En er, som nævnt, at territoriestørrelse og statsorganisering kan hindre opklaring, hvormed mordere ”får lov” til at eskalere til seriemord, før de bliver pågrebet. En anden hypotese kunne lyde, at det amerikanske samfund og sociale konstruktion på en eller anden måde er fordrende for seriekriminalitet på en måde som ikke ses i Danmark. Er dette tilfældet, bliver det særligt vigtigt at opnå en forståelse for disse konstruktioner, for netop at forebygge i Danmark, da en almen regel lyder, at alt hvad der ses i USA vil komme til Danmark efter en årrække.

Seriemord vil i denne opgave blive defineret som mord på tre eller flere ofre af den samme gerningsmand(mænd) ved separate hændelser adskilt af en *cool off*² periode (definitionen vil blive yderligere uddybet i afsnit 1.3). Med udgangspunkt i denne og ovenstående introduktion vil der i opgaven blive søgt en forståelse af, hvad der skaber seriemordere. Dette vil blive gjort med udgangspunkt i et review af eksisterende teorier og forskning indenfor området ud fra de parametre, der opstilles i emneafgrænsningen og metodebeskrivelsen.

1.1.1 Problemformulering

Hvad skaber seriemordere?

1.1.2 Emneafgrænsning

Med udgangspunkt i ovenstående problemformulering vil der i denne opgave blive søgt en besvarelse på, hvad det er, der skaber seriemordere. Besvarelsen vil tage udgangspunkt i et review af eksisterende teorier og empiriske studier indenfor fire overordnede kategorier; udviklingsteorier, læringsteorier, sociologisk og samfundsmæssige teorier samt seriemord som en patologi. Disse kategorier har medført en naturlig selektion og eksklusion af teorier og studier, eksempelvis er teorier og studier i biologiske/neurologiske årsagsforklaringer ikke medtaget. Det er der to årsager til. For det første har det været nødvendigt at indsnævre emnefeltet til at blot dække nogle specifikke aspekter af problemfeltet, både for at begrænse opgavens omfang,

² Engelsk betegnelse bibeholdt

men også for at undgå at besvarelsen blev for overfladisk. For det andet ligger der implicit i introduktionen et underordnet spørgsmål til problemformuleringen, nemlig hvorvidt seriemord er et fænomen, der lige såvel kunne forekomme i Danmark. De fire kategorier er derfor udvalgt på baggrund af en vurdering af, hvad der ville kunne bidrage mest til en besvarelse af også dette spørgsmål. Eksklusionen af ex biologiske/neurologiske er teorier er dermed foretaget på baggrund af en antagelse om, at fysiologiske årsagsforklaringer er mindre påvirkelige af kulturelle forskelle og geografi, undtaget måske påvirkning fra forurening og særlige vira, mens de udvalgte kategorier er mere påvirkelige. For yderligere at indsnævre emnet vil der kun blive fokuseret på mandlige seriemordere, idet størstedelen af seriemordere er mænd, og der er i forskningssammenhæng og i litteraturen tradition for at behandle de to som adskilte fænomener. Dermed dog ikke sagt, at nogle af konklusionerne ikke vil kunne generaliseres til kvindelige seriemordere – der vil sandsynligvis være fællesnævnerne for begge grupper, men en sådan analyse og diskussion ligger udover formålet med denne opgave. Slutteligt behandles spørgsmålet om, hvorvidt seriemord er et fænomen, der lige såvel kunne forekomme i Danmark som et sekundært spørgsmål, idet det ville kræve en større samfundsanalyse, hvis spørgsmålet skulle behandles på lige fod med problemformuleringen, hvilket igen ville ligge udover formålet med denne opgave.

1.2 Metode

Opgaven er bygget op over et systematisk review af relevant litteratur indenfor området. En indledende litteratursøgning blev foretaget ved hjælp af databasen APA PsychNET ud fra søgeordene *serial killer* og derefter *serial murderer*. Alle søgningsresultater blev gennemgået og relevant litteratur blev udvalgt. Yderligere er referencelister i bøger og tidsskriftartikler løbende blevet gennemgået for yderligere relevant litteratur. De i reviewet inddragede studier og teorier er udvalgt på baggrund af tre overordnede inklusionskriterier;

1. Konklusioner skulle kunne generaliseres til seriemordere som overordnet gruppe eller delgrupper som fx lystmordere. Ekskluderet blev dermed ex enkelt-case studier.
2. Udvalgt litteratur skulle omhandle seriemordere. Ekskluderet blev dermed studier og teorier, der omhandler ex mord generelt, aggressiv adfærd, samt

studier/teorier (typisk af ældre dato) der ikke skelner mellem serie-, masse- og spreemord, men behandler dem som én og samme ting i kategorien multipel mord.

3. Slutteligt skulle der af udvalgt litteratur kunne udledes teorier om, hvad der skaber seriemordere. Ekskluderet blev derfor studier/teorier udelukkende omhandlende ex motivation, konstituering etc.

Første kriterium er sat, da problemformuleringen lægger op til en generelt gældende forklaringsmodel (så vidt muligt), og det er ikke muligt at generalisere ud fra en enkelt case. Det andet kriterium kan virke kontroversielt, da meget kan læres og udledes af studier i ex voldelig, aggressiv og seksuelt aggressiv adfærd og fra studier i mord generelt. De er dog ikke medtaget af den simple grund, at formålet med reviewet ud fra problemformuleringen var at klarlægge, hvilken empiri og hvilke teorier, der eksisterer om *seriemordere* indtil videre. Andre interessante perspektiver, der ikke omhandler seriemordere specifikt, men som stadig kan bidrage til en forståelse af, hvad der skaber seriemordere, vil i stedet blive taget op i diskussionen. Tredje og sidste kriterium er et udtryk for problemformuleringen, der netop søger svar på, hvad der *skaber* seriemordere, hvorfor andre aspekter af fænomenet er mindre relevante for en besvarelse.

I alt 16 teorier blev inkluderet i reviewet, og derefter inddelt i fire overordnede kategorier; 1) udviklingsteorier, 2) læringsteorier, 3) sociologiske og samfundsmæssige teorier og 4) seriemord som patologi. Kategorierne skal ikke tænkes som værende skarpt opdelt og fuldkommen væsensforskellige, idet der kan være overlap imellem kategorierne, og teorier i én kategori kan også indeholde elementer fra en anden kategori. De skal derfor i stedet tænkes som en lidt kunstig opdeling af teorierne, for overskuelighedens skyld, baseret på den primære indgangsvinkel til emnefeltet. Yderligere skal læseren være opmærksom på, at betegnelsen udviklingsteorier for den første kategori ikke er et udtryk for, at teorierne repræsenterer en udviklingspsykologisk tilgang, men at de har et udviklingsperspektiv på skabelsen af seriemordere. Der kan derfor være tale om både psykodynamiske teorier, kognitiv-adfærdsteorier etc. Det kan kritiseres, at der ikke præsenteres mere dybdegående samfundsanalyser af Danmark og ex USA (som er det land, der oftest omtales i forbindelse med seriemord) samt forskellene imellem dem i forhold til besvarelsen af det sekundære spørgsmål. Her er der dog valgt at fokusere på, at det netop er et sekundært spørgs-

mål, hvorfor det primære fokus må være på den overordnede problemformulering, og hvad der er relevant i forhold til en besvarelse af denne.

Opgaven er bygget op som følger; Der tages udgangspunkt i en indledning, hvor der først gives en kort introduktion til emnet og problemfeltet, og hvorfor det er relevant for en dansk psykolog at vide noget om seriemordere, som eller typisk anses for primært at være et amerikansk fænomen, ligesom der gives en problemformulering og en afgrænsning af problemfeltet. Efter denne metodespecificering følger nogle afsnit med beskrivelser af forskellige aspekter af emnet; uddybende definition af seriemord, seriemorder typologier, en profil af den stereotype seriemorder og slutteligt en kort gennemgang af de patologier, der oftest identificeres hos seriemordere. Læseren skal her være opmærksom på, at disse afsnit repræsenterer forskellige måder at inddele og kategorisere seriemordere på. Rækkefølgen af afsnittene skal dermed ikke tolkes som at nogle er underordnet andre, men derimod som sidestillede kategorier. Efter indledningen følger selve reviewet, der som nævnt er delt op i fire overordnede kategorier. Hvert studie/teori gennemgås for sig, hver efterfulgt af en kort delanalyse, hvor der laves en kritisk vurdering af teorien og hvordan den kan bidrage til en besvarelse af problemformulering. Den skarpe opdeling mellem teorierne er lavet for at gøre reviewet mere overskueligt, men også for at lette læsevenligheden, da der er mange teorier og forfattere i spil. Yderligere vil der efter hver overordnet kategori blive givet en kort opsamling/delkonklusion.

Herefter følger diskussionen, der tager udgangspunkt i en diatese-stress model for seriemord. De forskellige lag i modellen vil kort blive gennemgået og diskuteret og afrundet med en diskussion af, hvad der kan ses som skabende faktorer, og hvad der ”blot” er indikatorer på en allerede forstyrret udvikling. Herefter følger diskussioner af, hvorvidt seriemord kan ses som en form for perverteret normalitet, eller om det er i en kategori for sig – fuldkommen væsensforskelligt fra alt andet, og om seriemord kan klassificeres som en psykopatologi. Diskussionen afrundes med en besvarelse af det sekundære spørgsmål, nemlig hvorvidt seriemord lige såvel kan forekomme i Danmark. Slutteligt præsenteres konklusionen.

Forskellige seriemordere vil løbende blive nævnt i teksten. En kort præsentation vil blive givet i en fodnote første gang de nævnes, ligesom en kort biografi af hver af de nævnte kan findes i Bilag 1.

Engelske udtryk er løbende benyttet i teksten, hvor det er vurderet at en dansk betegnelse ikke er dækkende for begrebet. I disse tilfælde kursiveres ordet første gang det benyttes, og det markeres i en fodnote, at den engelske betegnelse er bibeholdt.

1.3 Definition

Seriemord er et relativt nyt begreb, selvom den kriminalitet, det dækker over, har eksisteret langt tilbage i historien. Tidligere blev alle multiple mord blot anset for at være masse mord. I de tidlige 80'erne påbegyndte FBI et større studie af repetitive mordere og etablerede i forbindelse hermed en multipel mordtrikotomi (Figur 1).

	Mass Murder	Spree Murder	Serial Murder
Victims	At least 3	At least 3	At least 3
Events	One event	At least 3 events	At least 3 events
Location	One location	At least 3 locations	At least 3 locations
Cooling-off period	No	No	Yes

Figur 1 Holmes & Holmes, 1998, p. 2

Massemord (eller massakrer) blev defineret som manddrab involverende mordet på fire eller flere ofre i en enkelt episode. Gentagne mordere blev derefter klassificeret som enten serie eller *spree*³ mordere, afhængig af om gerningsmanden havde en cool off periode mellem mordene. En spree morder kaster sig ud i en sværm af ødelæggelse, typisk over en periode på flere dage, hvor størstedelen af hans aktiviteter består i at planlægge og udføre sin kriminalitet samt at undgå pågribelse. Seriemorderen herimod kan fortsætte med at dræbe over en periode på måneder eller år og har ofte lange ”hvileperioder” mellem drabene, hvor han fører et mere eller mindre almindeligt liv med arbejde, familie og venner. (Fox & Levin, 2012, p. 19)

Efterfølgende har der været stor uenighed om, hvordan seriemord skal defineres i praksis. Nogle begrænser den til det klassiske lystmord, mens andre udvider definiti-

³ Engelsk betegnelse bibeholdt

onen til at inkludere profitmotiverede drab, mord indenfor sundhedsvæsenet⁴ og mord motiveret af had eller terror. Der har endda været uenighed om, hvor mange ofre det kræver, før en morder kan benævnes som seriel. Nogle definerer seriemord som minimum fire mord separeret af tid, mens andre foretrækker tre. (ibid., p. 20) I 2005 ændrede FBI deres definition af seriemord på baggrund af en fem dage lang konference (hvor der dog ikke blev enighed) til den bredest mulige definition, nemlig ”*Serial murder is the unlawful killing of two or more victims by the same offender(s) in separate events*” (Federal Bureau of Investigation, 2008, if. Fox & Levin, 2012, p. 20). Uanset om bevæggrunden for dette skift er økonomisk, politisk eller andet, skaber det nogle problemer, da en så bred og generel definition mister den vigtige kvalitative sondring mellem en som ”tilfældigvis” har begået mord ved et par lejligheder, og en for hvem mord er et signifikant element af hans livsstil. Desværre har nogle akademikere været ganske villige til at godtage den nye definition, selvom det skaber tvivl om megen af den forskning der er lavet indtil nu. (Fox & Levin, 2012, p. 21)

I denne opgave vil seriemord blive defineret som mordet på tre eller flere ofre af den samme gerningsmand(mænd) ved separate hændelser adskilt af en cool off periode. Yderligere ses det som et definerende træk ved seriemord, at der er tale om kompulsive mord i den betydning, at morderen har en indre, nærmest tvangspræget trang til at myrde, samt at mordene er lystbetonede. Slutteligt ses seriemord som drevet af et behov for kontrol og magt. Ikke inkluderet i denne definition er henrettelser indenfor et politisk regime, gangster/mafia/bande relaterede mord eller krigshandlinger, selvom disse handlinger kan være repetitive. Yderligere ekskluderet fra definitionen er kultmedlemmer, idet serielt mord udført i en sådan sammenhæng kan være kontrolleret af kultens indflydelse og dermed ikke nødvendigvis et udtryk for individuel disposition. Samme argumentation gør sig gældende for bandemedlemmer og gangster/mafia tilknytningsforhold. Samtidig vil der i sådanne sammenhænge oftest være tale om gengældelsesmord eller mord som afstraffelsesmiddel og bærer præg af krigshandlinger, frem for det mere kompulsive, lystbetonede og kontroldrevne mord, der ses ved seriemordere. Krigshandlinger er ekskluderet fra definitionen, idet det antages, at mange andre faktorer end individuel disposition spiller ind i sådanne sammenhænge, som ex gruppeadfærd, fight-or-flight respons, forsvarsmekanismer

⁴ Her henvises til læger, sygeplejersker, ansatte på plejehjem og lignende der af forskellige årsager myrder patienter.

og krigsmentalitet som kæmp for dit fædreland, beskyt dit territorium, bekæmp fjenden og opnå hæder og æresbevisninger. Hvorvidt mord begået for materiel vinding kan betegnes som seriemord er et kontroversielt emne, som der i forskerkredse hersker stor uenighed om. Der vil i denne opgave blive arbejdet ud fra samme antagelse, som ses hos Holmes og Holmes (1998, p. 2), nemlig at antallet af ofre, motivationen og den forventede gevinst (materiel eller psykologisk) alle er en integreret del af definitionen på seriemord, hvorfor det er muligt at dræbe serielt for enten sex eller penge, og stadig blive betegnet seriemorder. Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt lejermordere kan betegnes som seriemordere, og her bliver det svært at give et entydigt svar, idet der kan argumenteres for begge sider. I denne opgave vil der dog blive arbejdet ud fra den antagelse, at lejermordere ikke kan betegnes seriemordere, da lejermord er et bestilt mord, og derfor ikke et udtryk for lejermorderens kompulsive trang til at dræbe.

1.4 Typologier

Som nævnt i indledningen har Holmes og DeBurger (1985) beskrevet en typologi, der kategoriserer de fire overordnede typer af seriemordere. Holmes og DeBurger hævder, at der indenfor hver kategori kan identificeres et dominerende motiv, som seriemorderen benytter til personligt at retfærdiggøre sine handlinger. (p. 10f.) De fire kategorier vil her kort blive gennemgået.

De fleste seriemordere vil ikke blive anset for at være psykotiske. De er i kontakt med virkeligheden, men de har ingen følelser for andre. I modsætning hertil er *den visionære type* drevet til at begå mord, fordi han hører stemmer eller har set syner, der kræver, at han dræber en bestemt person eller kategori af personer. For nogle er stemmen eller visionen af en dæmon, for andre kan det være Gud. Den visionære type legitimerer sine handlinger baseret på sine indre oplevelser, og vil ofte kunne karakteriseres som ude af kontakt med virkeligheden og i psykiatriske termer, som psykotisk. (ibid., p. 11)

Seriemorderen med en mission at udføre, er en der bevidst har det som et mål i sit liv at eliminere en specifik definerbar gruppe af mennesker. *Den missionsorienterede type* er ikke psykotisk. Han hører ikke stemmer og ser ikke syner. Han har i stedet en selvpålagt pligt til at frigøre verden for en af ham udnævnt, uværdig gruppe af mennesker – det kan være prostituerede, unge kvinder, katolikker eller enhver anden

gruppe, som han vurderer til at være uværdig til at leve blandt hæderlige mennesker. Han lever i den virkelige verden og interagerer med den på daglig basis. Når denne type arresteres, vil naboerne typisk ikke tro, at denne person er ansvarlig for drabet på så mange mennesker. (ibid., p. 11f.)

Fysisk bevismateriale i forbindelse med mord begået af *den hedonistiske type* er ofte yderst påfaldende og bizart. Interviews med den hedonistiske type reflekterer en perverteret form for søgen efter spænding. Det er typisk for denne type, at det at dræbe er spændende – én har beskrevet det som ren nydelse. Denne type dræber ikke, fordi de har et mål i livet om at rydde verden for en bestemt uønsket gruppe, eller fordi de hører stemmer eller ser syner. De dræber, fordi de nyder det. De dræber, fordi spændingen bliver et mål i sig selv. Denne type seriemorder er typisk intelligent – og de mindre intelligente har tendens til at have *street smarts*⁵. Denne type vil ofte være svær at pågribe, og særligt hvis han er geografisk mobil (se afsnit 1.6). Hans drabsmetode – sadistisk og lystbetonet – gør efterforskning vanskelig, og han kan undgå anholdelse i flere år. (ibid., p. 12f.) Den hedonistiske type kan yderligere inddeles i 3 undergrupper alt efter primært motiv, nemlig lyst, spænding og tryghed. (Fox & Levin, 2012, p. 22)

Den magt/kontrolorienterede type får sin tilfredsstillelse fra den fuldkomne kontrol over sit offer. Selvom morderen opnår en seksuel tilfredsstillelse i forbindelse med mordet, er det hans evne til at kontrollere og udøve magt over sit offer, der er den fundamentale kilde til tilfredsstillelse. At holde magten over liv eller død over et offer er symbolsk set den ultimative kontrol som en person kan udøve over en anden. Ved at udøve fuldkommen kontrol over sit offers liv oplever morderen nydelse og spænding – ikke fra den seksuelle ophidselse eller fra voldtægt, men fra hans tro på at han virkelig har magten til at gøre hvad som helst han ønsker mod et andet menneske, der er helt og aldeles hjælpeløst og indenfor hans totale kontrol. Denne type seriemorder er ikke psykotisk – han lever ikke i en anden verden og han er bevidst om de regler og regulativer han forventes at overholde/efterleve. Han vælger dog at ignorere dem. Han lever efter sit eget kodeks og vil ofte passe beskrivelsen på psykopatisk eller sociopatisk personlighedstype. Hans adfærd indikerer en karakteriologisk

⁵ Engelsk betegnelse bibeholdt – *street smarts* el. *streetwise* henviser til de evner og attituder en person må besidde for at begå sig i et bymiljø. (Oxford University Press, 2007, p. 1024) Det benyttes oftest i forbindelse med de lidt hårdere miljøer, som ex ghettoer og farlige nabolag i storbyer.

forstyrrelse – ikke et afbræk fra virkeligheden. Mens den magt/kontrolorienterede og den hedonistiske type sandsynligvis begge er psykopater, adskiller de sig ved, at den hedonistiske type udelukkende dræber for nydelsens skyld, mens den magt/kontrolorienterede type dræber for at udøve magt. Hedonisten opnår seksuel tilfredsstillelse ved selve den proces, det er at dræbe et andet menneske og kan opleve orgasme ved at stikke offeret med en kniv (picquerisme) eller ved at have sex med liget (nekrofil). Den nydelse, den magt/kontrol-orienterede type opnår ved at dræbe, stammer derimod fra tilfangetagelsen og kontrollen over offeret, det at gøre hans offer magtesløst og hjælpeløst, alt imens offeret tvinges til at adlyde alle hans ordrer. Den magt/kontrolorienterede type oplever en selvoppustet følelse af betydning og magt. (Homes & DeBurger, 1985, p. 13f.)

1.5 Karakteristika

Holmes og DeBurger (1985) har yderligere identificeret nogle generelle karakteristika ved seriemordere, som de fremhæver netop skal ses som karakteristika – ikke årsager til en bestemt adfærd, idet de ser en fundamental forskel mellem de to ord. Karakteristika henviser udelukkende til, hvad der synes at være fælles variabler, mens årsag forklarer, *hvorfor* en bestemt adfærd forekommer. (p. 14) Rule (1984, if. Holmes & DeBurger, 1985, p. 14) har fremhævet, at det er umuligt at tale i absolutte termer, når det handler om afvigende personlighed, men størstedelen af seriemordere synes at have nogle fælles karakteristika. De fleste er hvide og i aldersgruppen 25-34 år. De er intelligente eller har street smarts. De er charmerende og karismatiske, og mange af dem er psykopatiske. Mange er såkaldte politi groupier og er fascinerede af politiets arbejde. Seriemordere fokuserer ofte på en bestemt type offer, og offergrupper har ofte to basale elementer til fælles; de er sårbare og nemme at kontrollere. Ofte vil seriemordere bruge list til at opnå adgang til deres offer. Seriemordere synes også at være yderst mobile. Mange vil rejse nærmest konstant (jf. geografisk mobilitet afsnit 1.6). De forekommer at være ”nat mennesker”. De synes at udvælge, forfølge og dræbe deres ofre på tidspunkter, hvor de fleste mennesker ikke er så opmærksomme på deres egen sårbarhed. De dræber med *hands on*⁶ våben som knive, hænder, knytnæver; de har fysisk kontakt med deres ofre. I begyndelsen er deres drab

⁶ Engelsk betegnelse bibeholdt

udførligt planlagt. Hen mod enden af deres ”karriere” begynder planerne at gå i opløsning, og de dræber mere i ”panik” og nogle flere af gangen. Normalt arbejder seriemorderen ud fra et mønster; vente, forfølge, dræbe, vente, forfølge, dræbe – mod enden af karrieren bliver der mindre og mindre tid mellem vente og dræbe. Mange af de kendte seriemordere var født uden for ægteskab. Som børn blev mange misbrugt fysisk, seksuelt eller emotionelt. Disse mordere har tendens til at misbruge alkohol eller narkotika, og ofte vil dette misbrug forstærke deres sadistiske fantasier. Ex vil deres interesse i medier være mere ovre i sadistisk porno eller andre udtryk for vold. Mange er intimt involveret med kvinder, der ikke har nogen viden om deres mænds drabsaktiviteter. Seksuelle forhold med disse kvinder er ofte præget af bindelege og andre former for sadistisk adfærd. (Holmes & DeBurger, 1985, p. 14 f.) Et eksempel på, hvor upåfaldende de kan være, så ikke engang hustruen aner mistanke, er seriemorderen Dennis Rader, kaldt BTK (Bind, Torture, Kill), der myrdede 10 personer fra 1974 til 2005, hvor han endelig blev arresteret. Rader var en familiefar, gift og med to børn, han var kirkegænger, offentligt ansat og tilsyneladende en mild og høflig mand. (Douglas & Dodd, 2007, p. 6) Det kan forekomme uvirkeligt, at en mand kan opretholde en sådan facade i så mange år, uden at nogen aner uråd. Det viste sig da også, at Rader flere gange var tæt på at blive afsløret af sin kone, som da hun i to omgange fandt ham i færd med at hænge sig selv iført en kjole som led i en autoerotisk bindeleg (ibid., p. 319-321), ligesom hun ved en lejlighed kommenterede, at han stavede præcis ligesom BTK (Rader sendte adskillige hånende breve til medierne eller direkte til politiet i årenes løb) (ibid., p. 249). Ved nærmere eftersyn var det heller ikke alle, der fandt ham så mild og høflig, idet han i sit professionelle virke som overvågningsansvarlig (hvilket indebærer at uddele bøder til folk for ikke at slå sit græs, afholde loppemarkeder uden tilladelse, etc.) var kendt for at være lidt for rundhåndet med bøderne, misbruge sine magtbeføjelser og i nogle tilfælde ligefrem forfølge og terrorisere folk (ibid., p. 254-257). Stadig kom det som et chok for alle, da han blev afsløret som BTK, ikke mindst familien, og selvom Rader uforvarende er kommet til at vise sider af sin personlighed ved lejligheder, som kunne have fået alarmklokkerne til at ringe, forblev han frem til sin anholdelse tilsyneladende ganske upåfaldende.

1.6 Geografisk stabil/mobil

Seriemordere kan deles op i to grupper; geografisk mobile og geografisk stabile. Den *geografisk stabile* seriemorder er én, der typisk bor i et bestemt område og dræber sine ofre inden for den region, han bor i. Denne type morder er ofte ansat indenfor sit eget lokalsamfund, velkendt og respekteret. Hans drab kan stå på i flere år, før han bliver pågrebet. Meningsløsheden i hans drab forvirrer efterforskere, da de sædvanlige motiver for drab (afvist kærlighed, penge, hævn) mangler. En yderligere frustrationskilde er manglen på fysisk bevismateriale. Seriemorderen dræber af mere eksotiske årsager, der ikke umiddelbart er tydelige for efterforskeren. Ofte er motivet seksuelt af natur, og morderen kan dræbe en udvalgt gruppe af ofre. Et eksempel på en geografisk stabil seriemorder kan være John Wayne Gacy, der var en velkendt personlighed, selvstændig erhvervsdrivende, og som ofte optrådte som klovn for børn. Gacy dræbte 33 unge mænd og drenge i sit eget hjem og begravede dem under huset. (Holmes & DeBurger, 1985, p. 9) Den anden type, den *geografisk mobile*, giver efterforskere en anden slags problemer. Denne type rejser kontinuerligt gennem hele sin karriere. Typisk vil han dræbe i ét politidistrikt og derefter snedigt bevæge sig videre til det næste, som fx Ted Bundy, der blev dømt for mord i Washington, Utah og Colorado, men som selv hævder at have begået mord i seks forskellige stater. (ibid., p. 10)

1.7 Organiseret/uorganiseret

The Behavioral Science Unit (FBI) har forsket i og klassificeret seriemordere som værende enten organiserede, uorganiserede eller blandet-type gerningsmænd. Den klassiske *organiserede* morder er en sadistisk, psykopatisk morder, der skånselsløst planlægger sine mord, så han ikke bliver pågrebet. Et sadistisk individ har en seksuel perversion, hvor tilfredsstillelse opnås ved at påføre andre fysisk eller psykisk smerte. En psykopatisk person agerer på en asocial måde og føler ingen skyld eller anger for asociale handlinger. Den klassiske *uorganiserede* morder er typisk psykotisk. Et individ der er diagnosticeret psykotisk lider af en svær psykisk forstyrrelse og er generelt ude af kontakt med virkeligheden. Han lider af en forringelse af normalt intellektuelt, kognitivt, psykologisk og socialt funktionsniveau, der medfører hel eller

delvis tilbagetrækning fra realiteten. Den blandede type vil give en kompliceret blanding eller balance mellem begge kategorier. (Davis, 1998, p. 155)

1.8 Patologi

Mange ”syndromer” og klynger af personlighedstræk er noteret i litteraturen om seriemordere. De nedenfor beskrevne labels og diagnoser tildeles ofte disse forbrydere på et eller andet tidspunkt i deres kontakt med psykologer eller psykiatere, både før og efter deres forbrydelser. (Giannangelo, 1996, p. 7) Det skal ikke ses som en udtømmende liste, men en kort gennemgang af de oftest stillede diagnoser. Diagnoserne er baseret på DSM diagnosesystemet, da det er det system, der benyttes i USA, hvor langt de fleste studier af seriemordere er foretaget, ligesom det også oftest er det diagnosesystem, der benyttes indenfor forskningen.

1.8.1 Asocial personlighed

Diagnostic criteria for 301.7 Antisocial Personality Disorder

- A. There is a pervasive pattern of disregard for and violation of the rights of others occurring since age 15 years, as indicated by three (or more) of the following:
 - (1) failure to conform to social norms with respect to lawful behaviors as indicated by repeatedly performing acts that are grounds for arrest
 - (2) deceitfulness, as indicated by repeated lying, use of aliases, or conning others for personal profit or pleasure
 - (3) impulsivity or failure to plan ahead
 - (4) irritability and aggressiveness, as indicated by repeated physical fights or assaults
 - (5) reckless disregard for safety of self or others
 - (6) consistent irresponsibility, as indicated by repeated failure to sustain consistent work behavior or honor financial obligations
 - (7) lack of remorse, as indicated by being indifferent to or rationalizing having hurt, mistreated, or stolen from another
- B. The individual is at least age 18 years.
- C. There is evidence of Conduct Disorder with onset before age 15 years.
- D. The occurrence of antisocial behavior is not exclusively during the course of Schizophrenia or a Manic Episode. (American Psychiatric Association, 1994, p. 649f.)

Oftest vil seriemordere blive beskrevet som psykopater eller sociopater, eller i mere nutidig terminologi, som havende ”*Adult Antisocial Personality Disorder*”. Ovenstående tekstboks viser kriterierne for denne if. DSM-IV. Kriterierne er særligt relevante for seriemordere, da mange af disse er fælles om i barndommen at have udvist

adfærd i overensstemmelse med *conduct disorder*⁷, såsom aggression overfor mennesker og dyr, tvungen seksuel aktivitet og ildspåsættelse. Kerneelementer delt af sociopaten og seriemorderen er en manglende evne til at konformere til sociale normer for lovmæssig adfærd, fysisk aggression, impulsivitet, manglende respekt for sandhed, manipulation, og vigtigst af alt – mangel på anger og empati. Nogle seriemordere fortæller om anger efter en forbrydelse, men aldrig i en grad der får dem til at ændre deres adfærd eller søge hjælp. (Giannangelo, 1996, p. 7f.)

1.8.2 Den psykopatiske personlighed

Psykopati diagnosticeres i omkring en ud af tre fængslede individer og er ifølge Giannangelo (1996) en langt alvorligere psykologisk lidelse, hvad angår symptomer og behandling, end den asociale personlighedsforstyrrelse, selvom de to ofte omtales omskifteligt⁸ (p. 9). Den psykopatiske forbryder synes at være prædisponeret for aggressiv vold og er den klassiske seriemorderpersonlighed. Psykopaten er en personlighed, der inkorporerer både aggressiv narcissisme og kronisk asocial adfærd over tid. (ibid.) Robert Hare (1993, if. Giannangelo, 1996, p. 9) noterede, at psykopater

The revised Hare Psychopathy Checklist

1. Glibness and superficial charm
2. Grandiosity
3. Continuous need for stimulation
4. Pathological lying
5. Conning and manipulateness
6. Lack of remorse or guilt
7. Shallow affect
8. Callous lack of empathy
9. Parasitic lifestyle
10. Poor behavioral controls
11. Promiscuity
12. Early behavior problems
13. Lack of realistic, long-term goals
14. Impulsivity
15. Irresponsibility
16. Failure to accept responsibility for actions
17. Many short-term relationships
18. Juvenile delinquency
19. Revocation of conditional release
20. Criminal versatility (Hare, 1991, if. Giannangelo, 1996, p. 9f.)

⁷ Defineres som et repetitivt vedvarende adfærdsmønster, hvor andres basale rettigheder eller væsentlige alderssvarende sociale og samfundsmæssige normer eller regler overtrædes (American Psychiatric Association, 1994, p. 85)

⁸ Psykopati benyttes i dag ikke som diagnose. I stedet benyttes DSM diagnosen antisocial personality disorder eller International Classification of Diseases (ICD) diagnosen dyssocial personlighedsstruktur, men PCL-R benyttes stadig som et diagnostisk redskab i forbindelse med diagnosticering af dyssocial personlighedsstruktur, ligesom begrebet psykopati stadig benyttes af psykologer og psykiatere i forskning og klinisk praksis. (Sæther, 2005, p. 94f.). Kritikken af at antisocial personality disorder og psykopati bruges omskifteligt skal derfor ses som et udtryk for Giannangelos holdning. Giannangelo er dog ikke ene om at have den holdning, hvorfor differentieringen mellem antisocial personality disorder og psykopati er bibeholdt.

har meget få evner for at opleve de emotionelle responser - angst og frygt - der er grundlaget for en samvittighed. Tekstboksen viser den reviderede *Hare Psychopathy Checklist* (PCL-R). Trækkene på denne tjekliste er sammenlignelige med trækkene fundet i den asociale personlighed, men denne liste går et skridt videre i at identificere interne såvel som eksterne karakteristikker. Psykopaten er ifølge Giannangelo oftere og i mere alvorlig grad voldelig end den asociale personlighed. Psykopaten anses generelt for at være ”uhelbredelig” (i betydningen kan ikke behandles). Et kerneaspekt ved psykopaten i forhold til seriemord er, at volden har tendens til at være aggressiv og primært på et fremmed-overfor-fremmed plan. Volden er planlagt, målbevidst og følelsesløs, hvilket reflekterer en løsrevet, frygtløs og muligvis dissociativ tilstand. Psykopatens generelle motivation er at kontrollere og dominere, og hans personlige historie vil ikke vise bånd til andre. Hans attitude reflekterer *entitlement*⁹, ikke gensidighed. Denne manglende *bonding*¹⁰ reflekterer manglende emotionalitet og en formindsket kapacitet til at elske. Seksuelle partnere er delvist objekter og devaluerede, og psykopaten viser ofte en hang til sadisme. (p. 9f.)

⁹ Engelsk betegnelse bibeholdt

¹⁰ Engelsk betegnelse bibeholdt

1.8.3 Borderline Personlighedsforstyrrelse

Diagnostic criteria for 301.83 Borderline Personality Disorder

A pervasive pattern of instability of interpersonal relationships, self-image, and affects, and marked impulsivity beginning by early adulthood and present in a variety of contexts, as indicated by five (or more) of the following:

- (1) frantic efforts to avoid real or imagined abandonment
- (2) a pattern of unstable and intense interpersonal relationships characterized by alternating between extremes of idealization and devaluation
- (3) identity disturbance: markedly and persistent unstable self-image or sense of self
- (4) impulsivity in at least two areas that are potentially self-damaging (e.g., spending, sex, substance abuse, reckless driving, binge eating)
- (5) recurrent suicidal behavior, gestures, or threats, or self-mutilating behavior
- (6) affective instability due to marked reactivity of mood (e.g., intense episodic dysphoria, irritability, or anxiety usually lasting a few hours and only rarely more than a few days)
- (7) chronic feelings of emptiness
- (8) inappropriate, intense anger or difficulty controlling anger (e.g., frequent displays of temper, constant anger, recurrent physical fights)
- (9) transient, stress-related paranoid ideation or severe dissociative symptoms (American Psychiatric Association, 1994, p. 654)

En anden tilstand der er sammenlignelig med asocial personlighedsforstyrrelse er borderline personlighedsforstyrrelse, der medfører et gennemgribende mønster af ustabilitet i relationer, selv-billede, affekt og markant impulsivitet. Mønsteret begynder i det tidlige voksenliv og er til stede i en række kontekster, som indikeret ved tilstedeværelse af min. fem af de i tekstboksen fremførte DSM kriterier. En person med borderline vil ofte se verden som enten helt god eller helt ond – der er ingen gråzoner. Selvom borderline oftest diagnosticeres hos kvinder, er elementer af lidelsen blevet konstateret ved nogle af de mest kendte seriemordere i nyere tid, som Jeffery Dahmer¹¹, Arthur Shawcross¹² og John Wayne Gacy. (ibid., p. 10) Gacy tog således unge drenge med hjem, så han kunne ”*star in a play scripted by himself*” (ibid., p. 11), hvilket ifølge Giannangelo illustrerer et primitivt egoforsvar, der er

¹¹ Jeffery Dahmer er dømt for mord på 15 unge mænd. Dahmer inviterede dem hjem til sin lejlighed, hvor han bedøvede dem, lemlæstede og kvalte dem, fjernede deres indvolde og parterede dem. Han har yderligere indrømmet at have forsøgt at skabe zombier ved at udføre hjerneoperationer på sine ofre, ligesom han erkender både kannibalistisk og nekrofil adfærd. (Giannangelo, 1996, p. 67f.)

¹² Arthur Shawcross, ”Genesee River Killer”, begik 11 mord over en 2-årig periode i Rochester, New York. Før dette havde Shawcross afsonet 17 år for mordet på to børn, mens de 11 ofre efter hans løsladelse alle var voksne. Udover at myrde ofrene praktiserede Shawcross også kannibalisme. (ibid., p. 61f.)

almindeligt ved borderline, nemlig projektiv identifikation. Både asocial og borderline forstyrrelse viser store afvigelser fra normale tilknytningsprocesser, hvilket resulterer i disinhibition af voldelig adfærd. Borderline individet er patologisk *attached*¹³, mens den asociale i den anden ende af spektret er patologisk *detached*¹⁴. (ibid.)

1.8.4 Dissociation

Et fænomen, der typisk ses i forbindelse med seriemorderpsykologi, er den dissociative tilstand eller forstyrrelse. Dissociation er manglen på integration af tanker, følelser og oplevelser i bevidstheden. Med andre ord er det en mental separation fra et individs fysiske plads. Fænomenet har været benyttet til at beskrive menneskers reaktioner på diverse traumatiske oplevelser og som et forstadium til patologier beskrevet i DSM, som ex amnesi, depersonalisering, multipel personlighedsforstyrrelse og post-traumatisk stress syndrom. Oftest ses der ikke en regulær dissociativ forstyrrelse, som multipel personlighedsforstyrrelse, da denne ikke er dokumenteret eller verificeret, og oftest benyttes som forsøg på at opnå frikendelse på baggrund af sindssyge i gerningsøjeblikket. (ibid., p. 12f.)

1.8.5 Doubling

En nyere teori kan også nævnes i den forbindelse, nemlig *doubling*¹⁵. Doubling defineres som en deling af selvet i to fungerende heler, sådan at et del-selv kan fungere som et helt selv. Denne ”selv-proces” kan nemt være det fænomen, der udvises, når en seriemorder synes at være i en differentieret eller detached tilstand, hvor han nærmest ”observerer”, hvad der foregår frem for at være den direkte aktør, hvorved han fjerner sig selv fra følelserne og ansvaret ved mord. Lifton (1986, if. Giannangelo, 1996, p. 13) har beskrevet fordele ved doubling, som ex forbindelsen mellem de to selver. Denne forbindelse kunne lade seriemordere tage en tilregneligheds-maske på, når de ikke er involveret i en forbrydelse, lige som de kan undgå skyld. Slutteligt finder den ubevidste dimension af doubling hovedsagligt sted udenfor bevidstheden,

¹³ Engelsk betegnelse bibeholdt

¹⁴ Engelsk betegnelse bibeholdt

¹⁵ Engelsk betegnelse bibeholdt

hvilket muliggør en ændring af moralsk bevidsthed. Den seriemorder, der tillægger sine handlinger stor vigtighed, og er drevet af fantasien og derefter handlingen, kan inkorporere disse handlinger gennem denne ubevidste dimension. Det er en aktiv psykologisk proces, en måde at tilpasse sig til ekstremer. Doubling er beslægtet med Freuds splitting begreb, samt Kohuts vertikale frem for horisontale splits. Yderligere kan doubling inkludere elementer, der ses som karakteristiske for sociopatisk funktionsnedsættelse, såsom en følelsesforstyrrelse, patologisk undgåelse af skyldfølelse og brug af vold til at overvinde en maskeret depression. Morderisk adfærd kan dermed dække over en frygtet disintegration af selvet – et koncept, der synes at være kritisk og ødelæggende ud fra en seriemorders synsvinkel. (Giannangelo, 1996, p. 13f.)

1.8.6 Narcissistisk personlighedsforstyrrelse

Diagnostic criteria for 301.81 Narcissistic Personality disorder

A pervasive pattern of grandiosity (in fantasy or behavior), need for admiration, and lack of empathy, beginning by early adulthood and present in a variety of contexts, as indicated by five (or more) of the following:

- (1) has a grandiose sense of self-importance (e.g., exaggerates achievements and talents, expects to be recognized as superior without commensurate achievements)
- (2) is preoccupied with fantasies of unlimited success, power, brilliance, beauty, or ideal love
- (3) believes that he or she is “special” and unique and can only be understood by, or should associate with, other special or high-status people (or institutions)
- (4) requires excessive admiration
- (5) has a sense of entitlement, i.e., unreasonable expectations of especially favorable treatment or automatic compliance with his or her expectations
- (6) is interpersonally exploitive, i.e., takes advantage of others to achieve his or her own ends
- (7) lacks empathy: is unwilling to recognize or identify with the feelings and needs of others
- (8) is often envious of others or believes that others are envious of him or her
- (9) shows arrogant, haughty behaviors or attitudes (American Psychiatric association, 1994, p. 661)

DSM-IV (1994, if. Giannangelo, 1996, p. 14) beskriver den narcissistiske personlighed som havende et gennemgribende grandioست mønster (i fantasien eller i adfærd) med behov for beundring. Mønsteret begynder i det tidlige voksenliv og er til stede i en række kontekster, som indikeret ved min. fem af de i tekstboksen listede kriterier. De fleste af disse træk kan ses i en seriemorders personlighed. Aggressiv

narcissisme er gennemgribende i den klassiske psykopat og har et udtalt sadistisk udtryk. (Giannangelo, 1996, p. 14f.)

1.8.7 Obsessiv-kompulsiv tilstand

Et andet mønster der ofte ses i forbindelse med seriemordere er tilstedeværelse af obsessiv-kompulsive træk. Obsessiv-kompulsiv tilstand (OCD) kan manifestere sig i enten *obsessioner* (tvangstanker) defineret som tilbagevendende og vedvarende ideer, tanker, impulser eller billeder, der i det mindste indledningsvist opleves som påtrængende og meningsløse. Personen anerkender disse obsessioner som et produkt af hans eller hendes tanker. Også tilstede er *kompulsioner* (tvangshandlinger) defineret som repetitiv, målbevidst og intentionel adfærd udført som respons på en obsession ud fra bestemte regler eller på en stereotyp måde. Adfærden er møntet på at neutralisere eller forhindre ubehag eller en frygtet begivenhed eller situation, men den har ofte ikke en logisk sammenhæng med, hvad den er målrettet til at neutralisere, eller den er yderst overdrevet. Yderligere anerkender personen, at adfærden er overdrevet eller urimelig. Lignende adfærdsmønstre på en mindre skala (obsessiv-kompulsiv personlighedsforstyrrelse) indeholder en række vedvarende livsmønstre, som overperfektionisme, optagethed af detaljer, orden og organisering, en urimelig insistensen på at andre følger hans eller hendes måde at gøre tingene på, ubeslutsomhed, overdreven samvittighedsfuldhed og ufleksibilitet. Mennesker med OCD har ofte svært ved at udtrykke aggressive følelser, så de undertrykker dem, hvorved de skaber en implosion af emotioner, der kan forårsage stor indre skade. De har ofte en historie med stress, er typisk mænd og har ofte forældre med OCD eller personlighedsforstyrrelser. Giannangelo hævder, ligesom jeg selv har forsøgt at gøre ved at inkludere det kompulsive element i definitionen, at disse træk er endnu en dimension, der nemt kan knyttes til et stort antal seriemordere, men at det ofte overses i litteraturen. Den ekstreme insistensen fra disse personligheder på, at andre følger deres regler, ligner de emotioner udvist af dem, hvis primære patologi stammer fra et behov for at dominere og kontrollere. Også selve processen at udføre kompulsive handlinger kan overvejes. Først er der en cyklus med ubehag og angst, fulgt af handlingen (der letter spændingen), fulgt af en periode med skyldfølelse og /eller en genoplevelse af handlingen. Denne proces afspejler seriemorderens tilsyneladende cykliske proces; trang, handling og cool off periode. Processen kan også inkludere post-forbrydelsesadfærd som

genoplevelse af fantasien, der blev virkelig, involvering i efterforskningen eller tilbagevenden til signifikante lokaliteter. (ibid., p. 15f.)

1.8.8 Post-Traumatisk Stress

En sidste tilstand, der kan overvejes i forbindelse med seriemordere, er post traumatisk stress syndrom (PTSD). DSM (1994, if. Giannangelo, 1996, p. 16f.) understreger, at det essentielle element ved PTSD er udviklingen af karakteristiske symptomer efter at have været udsat for en ekstremt traumatisk stressor. Personen lider af en markant reduceret evne til at føle emotioner, især følelser associeret med intimitet, og viser også formindsket reaktionsevne overfor den eksterne verden, hvilket henvises til som psykisk bedøvelse eller emotionel anæstesi. De barndomstraumer, som alle seriemordere synes at være fælles om at have, hvad enten der er tale om emotionelle, fysiske, seksuelle eller en blanding, vil sandsynligvis passe beskrivelsen på en belastende begivenhed – alvorlig nok til at skabe disse symptomer. Ofre for post-traumatisk stress oplever ofte gentagen og indtrængende lidelse/angst så vel som drømme, hallucinationer og dissociative episoder. Andre symptomer relateret til seriemordere er detachment følelser eller fremmedgørelse fra andre, en manglende evne til at have kærlige følelser, irritabilitet, vredesudbrud og koncentrationsbesvær. (Giannangelo, 1996, p. 16f)

1.8.9 Sindssyge?

Slutteligt skal nævnes muligheden for, at seriemordere er psykotiske eller sindssyge. Giannagelo fremhæver, at dette kan være et spørgsmål om semantik, da mange vil hævde, at enhver, der er i stand til at udføre uhyrligheder som brutal voldtægt, tortur, mord, lemlæstelse eller kannibalisme nødvendigvis må være sindssyg – også kendt som *res ipsa loquitur* argumentet – teorien taler for sig selv. Generelt lyder kravet for en ”sindssyg-i-gerningsøjeblikket” dom i USA, at den tiltalte på tidspunktet for forbrydelsen led af en mental defekt, der gjorde ham ude af stand til at skelne rigtigt fra forkert. Nogle steder anerkendes det også, hvis den tiltaltes psykiske sygdom hæmmede hans evne til at kontrollere sine handlinger. Kun ganske få seriemordere er blevet fundet sindssyge i gerningsøjeblikket, men nogle er blevet diagnosticeret som psykotiske eller skizofrene på et eller andet tidspunkt. Størstedelen synes dog at være i stand til at skelne mellem rigtigt og forkert og synes bevidste om omstændigheder-

ne og resultaterne af deres handlinger. (ibid., p. 17) Der er derfor primært tale om en juridisk problemstilling, men det rejser spørgsmålet om, hvad der kan betegnes som sindssyge, både ud fra et juridisk standpunkt, men også i forhold til hvad der konstituerer en psykisk sygdom, og hvor grænsen går for, hvornår individet ikke længere kan stå til ansvar for sine handlinger. Heraf følger også spørgsmålet om seriemordere kan stilles til ansvar for deres handlinger, eller om de i virkeligheden er syge mennesker, der ikke ”kan gøre for det”, selv om de måske på et mere rationelt plan ved, at det er forkert? Dette er en problemstilling der vil blive vendt tilbage til i diskussionen.

2. Review

2.1 Udviklingsteorier

Ingen bliver seriemorder fra den ene dag til den anden – mennesker vågner ikke op én morgen og tænker ”i dag tror jeg, at jeg vil blive seriemorder”. White (2011) hævder, at processen i stedet er udviklingsbetinget, og at den delvist begynder ved undfangelsen som en slags genetisk *blueprint*¹⁶, der influerer, men ikke determinerer, aggressiv og til tider morderisk adfærd, og processen ender med døden. (p. 5) Han er ikke den eneste, der mener, at seriemord bedst kan forstås ud fra et udviklingsmæssigt perspektiv, og her vil blive præsenteret ni teorier, der har dette som deres udgangspunkt.

2.1.1 Katatymisk krise

Wertham (1937) beskrev i sin teori et cyklisk mønster for mord, som han kaldte ”*the catathymic crisis*”. Han definerede en katatymisk krise som ”*the transformation of the stream of thought as the result of certain complexes of ideas that are charged with strong affect – usually a wish, a fear, or ambivalent striving*” (if. Schlesinger, 1996, p. 309). **Garrison** (1996) har efterfølgende benyttet Werthams teori til at forklare udviklingen af seriemordere. Werthams oprindelige teori beskriver fem følgende faser; 1) indledende tankeforstyrrelser, der følger de oprindelige udløsende omstændigheder; 2) krystallisering af en plan, på hvilket tidspunkt ideen om en voldelig handling fremkommer i bevidstheden; 3) ekstrem spænding, der kulminerer i den voldelige krise, hvori en brutal handling mod selv eller andre forsøges eller udføres; 4) overfladisk normalitet begyndende med en periode hvor spænding ophæves til en ro umiddelbart efter den voldelige handling; og 5) indsigt og *recovery*¹⁷ med reetablering af et indre equilibrium. (Garrison, 1996, p. 6) Garrison hævder, at den katatymiske kriseteori kan forklare 1) motivationen bag seriemorderes handlinger, 2) hvorfor seriemord forekommer i en serie, og 3) hvorfor der er et mønster i mordene. (ibid., p. 5) En katatymisk proces begynder med en tankeforstyrrelse, der følger en udløsende omstændighed, som har stået på i en årrække. Ved seriemordere kan nega-

¹⁶ Engelsk betegnelse bibeholdt

¹⁷ Engelsk betegnelse bibeholdt

tive, misbrugsprægede eller forsømmelsesprægede barndomsoplevelser udgøre de udløsende omstændigheder og kan bestå af emotionel, psykologisk, fysisk og/eller seksuelle overgreb, der resulterer i, at barnet ikke kan udvikle sig emotionelt. Studier af seriemordere har vist, at deres barndom ofte har været præget af dysfunktionelle familieforhold og relationer. Familierne er ofte voldelige, normal bonding mellem barn og forældre forekommer ikke, og barnet udvikler ikke en selvfølelse med relation til den virkelige verden eller den rette forbindelse mellem straf og handling. Det hævdes, at børn, der senere bliver seriemordere, ikke udvikler rationelle koncepter for rigtigt og forkert, fordi straf og/eller forsømmelse fra forældrenes side ikke har nogen relation til, hvad de gør eller ikke gør. De har ingen magt til at kontrollere den fysiske, emotionelle eller psykologiske behandling, de modtager, og de føler manglende kontrol over deres miljø. Samlet resulterer dette i en flugt ind i fantasien og skabelsen af en ny virkelighed, som barnet kan føle sig sikker i – og vigtigere endnu – et miljø de føler, de kan kontrollere. Barnets emotionelle udvikling guides og vedligeholdes i dets egen verden. (ibid., p. 6)

Tankeforstyrrelsen fortsætter som barnet vokser og træder ind i puberteten. Teenageren udvikler perverse seksualitetskoncepter, fordi udviklingen igen foregår i hans egen selv-centrerede verden. I stedet for at lære om seksuelle forhold af og med virkelige mennesker, benytter han pornografisk materiale til at tilfredsstille sine seksuelle interesser. (ibid., p. 6f.) I tillæg til denne abnormale emotionelle udvikling er der fantasiverdenens perverse natur. Har barnet været offer for fysiske eller seksuelle overgreb kan en fantasiverden udvikle sig, hvori barnet skaber symboler for overgrebsmanden, som det kan dominere. Barnet kan også vælge et symbol, der repræsenterer den svaghed, det føler i sin egen situation og projektere sine frustrationer over på det symbol. Fantasifiguren for overgrebsmanden kan være mand eller kvinde, specifik eller generel af udseende, hvilket forklarer, hvorfor seriemorderes ofre ofte har nogle fælles karakteristikker, køn, alder, etc. (ibid., p. 7)

Fase to indledes, når fantasiverdenen ikke længere kan dæmpe barnets indre trang til at kontrollere og have magt. Dette vil ofte ske i de sene teenageår eller den tidlige voksenalder. I fase to vil seriemorderen begynde at handle i den virkelige verden, som han gør i sin fantasiverden og forsøge at skabe et billede udadtil af en person i kontrol. Problemet med at overføre fantasiverdenen til den virkelige verden er, at det ikke forløber som forventet. Fordi hans sociale evner og hans emotionelle og psykologiske udvikling er retarderet, kan han ikke assimilere sig i den virkelige verden, og

den virkelige verden reagerer ikke som ønsket på ham. Han er ude af stand til at føle eller acceptere skyld for noget og bekymrer sig ikke om den smerte, han forårsager. Han kommer til den erkendelse, at løgne og foregivet succes ikke længere kan tilfredsstille behovet for magt. En voldelig handling bliver for ham den eneste måde, hvorpå han kan opnå i virkeligheden, hvad han har i fantasien. (ibid., p. 7)

Den sociopatiske mentalitet og den psykologiske afhængighed af at leve i sin egen verden samt trangen til at have magt over nogen (hvilket er den emotionelle kraft, der kommer fra id'et) påvirker ego'et. Ego'ets og superego'ets reaktion er, hvad der forekommer i fase tre. Her fremstår ideen om at udføre en kriminel handling som en definitiv plan fulgt af en overvældende trang til at udføre den. Wertham (1937, if. Garrison, 1996, p. 7) understregede, at handlingen sædvanligvis har en symbolsk betydning, der opstår i de fantasier, seriemordere hengav sig til i fase et. Garrison (1996) hævder, at dette forklarer, hvorfor hvert af seriemorderens mord ligner hinanden af natur. (p. 7)

Fase fire indtræder umiddelbart efter udførelsen af den kriminelle handling ved en næsten fuldkommen forløsning af den forudgående emotionelle spænding. Der følger en overfladisk normal periode, hvor han kan bruge alle sine bestræbelser på at projektere et billede af at være et succesfuldt individ til verden, og han kan fortsætte med at søge at opnå magt ad legitime veje. Fase fire er seriemorderens *down time*¹⁸. Det indvendige pres mod at have magt over et andet menneske er lettet, og egoet er ikke længere under intenst pres fra id'et. Herefter skulle så følge fase fem, hvor individet ifølge Wertham opnår indre equilibrium. Sker dette ikke, vil individet vende tilbage til fase to og udføre endnu en voldelig handling. Der er ikke tale om en gentagelse, men en fortsættelse af den samme proces. Den fortsætter, fordi individet ikke har opnået indsigt i den oprindelige tankeforstyrrelse, som blev udviklet i fase et. Seriemorderen når aldrig til fase fem. I stedet opdager han i fase fire, at han nyder følelsen af for første gang at have opnået magt over den virkelige verden. Han finder følelsen spændende og tilfredsstillende, og han dvæler ved den kriminelle handling, han har begået. Dette forklarer også, hvorfor nogle seriemordere vender tilbage til gerningsstedet, så de kan genopleve oplevelserne i deres tanker. Uden refleksionen og en opnået forståelse af, at hvad han gjorde var forkert, og at der var fejl i hans

¹⁸ Engelsk betegnelse bibeholdt

tænkning, vil seriemordere vedblive at tvinge sin fantasiverden ind i den virkelige verden, og med tiden vil behovet for at have kontrol vende tilbage, da han ikke har den i sit daglige liv. (ibid., p. 8)

I takt med at seriemorderen begår kriminelle handlinger, vil hver efterfølgende handling blive mere voldelig eller vovet end den forudgående, hvilket forklarer, hvorfor seriemordere har tendens til at have en kriminel fortid, der starter med mindre forbrydelser, så mere seriøs kriminalitet, efterfulgt af voldelig kriminalitet som voldtægt eller børnemisbrug, før de eskalere til mord. Udførelsen af ”lavere” kriminelle handlinger tilfredsstiller hans behov for magt, men når først den fremtidige seriemorder har opnået en lille følelse af magt gennem voldtægt eller anden voldelig handling, vil han begynde at hige efter mere og i efterfølgende overfald vil han med tiden begå den ultimative magthandling – nemlig mord. (ibid.)

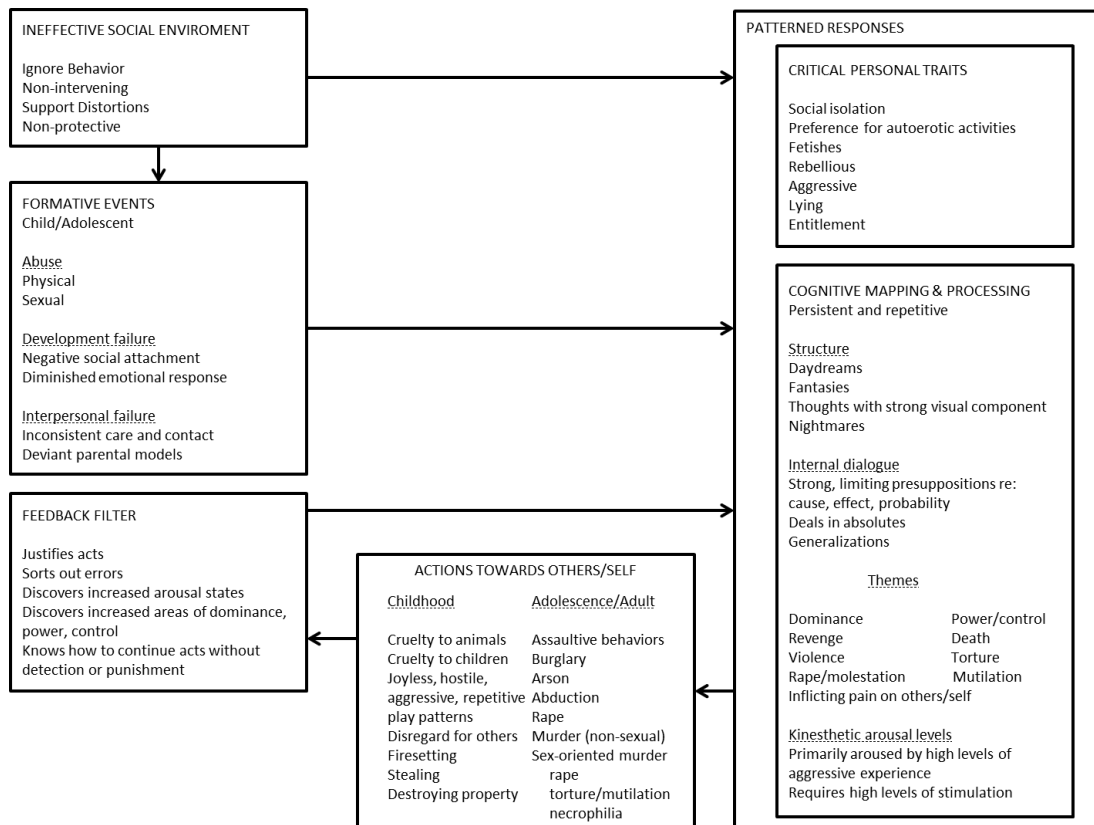
2.1.1.1 Kritisk vurdering

Wertham’s teori er en freudiansk teori, der også tager sociologiske faktorer i betragtning (Garrison, 1996, p. 6), og blev oprindeligt benyttet til at forsøge at forklare ellers uforklarlige voldshandlinger indenfor nære relationer (Schlesinger, 1996, p. 307), men som demonstreret ovenfor er den efterfølgende også blevet benyttet til at forklare andre former for voldshandlinger. Der er nogle ting at være opmærksom på i forbindelse med Garrisons (1996) teori. Først og fremmest er Garrisons definition af seriemord ikke i fuldkommen overensstemmelse med den i afsnit 1.3 fremstillede definition. Garrison definerer seriemordere, som nogle, der begår en serie af mord, i en sekvens, med en eller anden form for distance mellem mordene, som har en motivation til at myrde, og som føler ganske lidt eller ingen anger eller overvejelser om det forkerte i handlingen, eller den smerte de forårsager (Garrison, 1996, p. 5). Denne formulering er meget utydelig i forhold til den, der arbejdes ud fra i denne opgave, idet den ikke specificerer, hvor mange mord, der skal anses for at være en serie, ligesom det ikke uddybes, hvad der menes med sekvens og distance. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at det seriemorder-begreb, som Garrison opererer med, kan være enten bredere eller mere snævert end det, der arbejdes ud fra i denne opgave. Garrison uddyber dog i sin indledning (ibid.), hvad han anser for at være karakteristisk for den typiske seriemorder, hvilket er i overensstemmelse med den i afsnit 1.5 beskrevne typiske seriemorder. Det antages derfor, at det til en vis grad er det samme

begreb, der opereres med. Garrisons teori kan bidrage til en forståelse af, hvad der skaber seriemordere på flere områder. Det er en uddybende teori med et bredt fokus. Den giver en god forståelse for, hvordan negative barndomsoplevelser kan påvirke tankemønstre og skabe en fantasiverden og et kontrolbehov, som med tiden kan udløse et behov for at udføre en voldshandling. Yderligere kan det cykliske aspekt i teorien bidrage til en forståelse af behovet for gentagne voldshandlinger, altså det serielle aspekt.

2.1.2 En motivationel model for seksualdrab

Burgess, Hartman, Kessler, Douglas & McCormack (1986) har på baggrund af interviews af 36 seksuelle mordere udviklet en motivationel model¹⁹ for seksualdrab og sadistisk vold (se figur 2).



Figur 2: Burgess et al., 1986, p. 262

Modellen er bygget op over fem faser, der redegør for udviklingen af sadistiske seksuelle fantasier og kognitive strukturer, som samlet kan medføre seksuelt betinget morderisk adfærd. Forfatterne hævder, at mordernes tidlige udvikling af et aktivt,

¹⁹ Modellen er også blevet benyttet i 9. semester projekt

aggressivt fantasiliv (dagdrømme) kombineret med senere seksuel forstærkning (kompulsiv masturbation) og øget løsrivelse fra sociale adfærdsregler (social isolation) medvirker til at forstærke hans efterfølgende voldelige adfærd. (p. 261) Den første fase i den motivationelle model involverer et ineffektivt socialt miljø, hvor individet ikke får tilstrækkelig næring, beskyttelse og konsekvent disciplin. (ibid.) I den anden fase resulterer formative hændelser, som ex at opleve eller overvære misbrug, i fremkomsten af aggressive fantasier skabt til at opnå kontrol i et miljø, hvor barnet ellers er hjælpeløst. Yderligere er misbruget betydningsfuldt for generel social udvikling, og det resulterer i fysiologisk arousal som respons på misbruget, hvilket ændrer barnets perceptioner og mønstre i interpersonelle forhold. Forfatterne foreslår også, at disse traumatiske hændelser resulterer i usikre tilknytninger til omsorgsgivere, og at disse betingelser forstærkes af en mangel på passende rollemodellering. (p. 263f.)

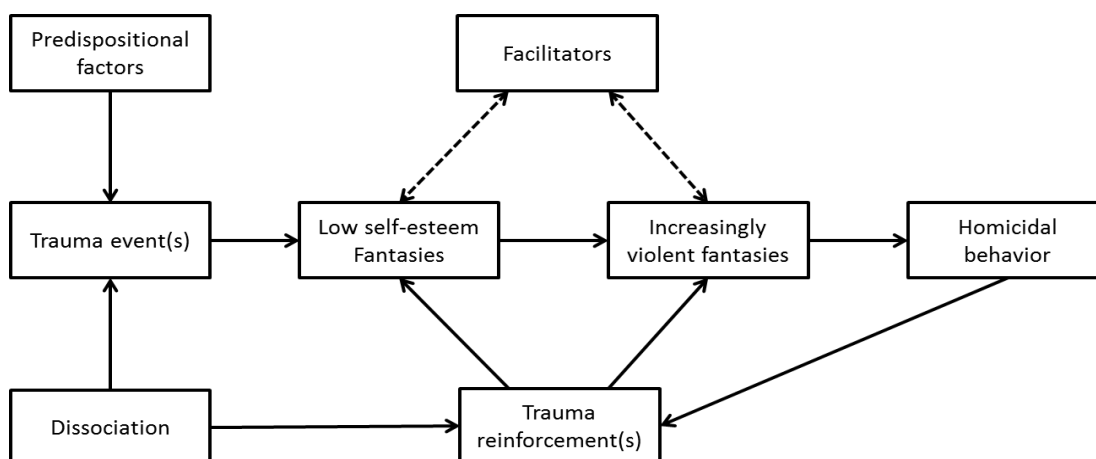
I modellens tredje fase foreslår Burgess et al., at individer udvikler negative personlige træk, der hæmmer dannelsen af interpersonelle relationer, hvilket medfører social isolation, en afhængighed af fantasier, der indeholder elementer af sex og aggression som erstatning for social kontakt og emotionel arousal, og en manglende evne til at udvikle prosociale værdier. Individet udvikler på dette stadie også kognitive strukturer og skemaer, hvori informationsprocessering er målrettet selvopholdelse og reduktion af negativ affekt associeret med hjælpeløshed og gennemgribende angst, såvel som en følelse af entitlement og asociale værdier og overbevisninger. Burgess et al. foreslår yderligere, at individet udvikler en følelse af kontrol og dominans over andre frem for en følelse af indre beherskelse i udviklingen af kognitiv stil, og at fantasierne resulterer i stress, som reduceres af fysiologiske responser, hvilket medfører lindring og nydelse. (pp. 264-266) I modellens fjerde stadie foreslås det, at tidlige voldelige handlinger, som mishandling af dyr eller personer og anden asocial adfærd, forstærkes både via deres positive effekter og via fraværet af sanktioner i barnets ineffektive sociale miljø, ligesom individet ikke udvikler empati, impuls kontrol eller evnen til at løse konflikter. (ibid., p. 266f.) I den femte og sidste fase i modellen, defineret som et feedback filter, evaluerer individet sine handlinger og bestemmer fremtidige handlinger. (ibid., p. 267)

2.1.2.1 Kritisk vurdering

Forfatterne nævner selv nogle kritikpunkter ved deres studie, nemlig at det er et eksplorativt deskriptivt studie af et lille tilgængeligt sample på 36 seksuelle mordere. Netop på grund af begrænsningerne af studiets design påpeger forfatterne, at kritiske variabler ikke præsenteres til generaliseringsformål, men i stedet som hypoteser til videre udforskning i efterfølgende studier. Der er ingen data på sammenlignelige kontrolgrupper, hvorfor forfatterne påpeger, at deres resultater ikke skal tolkes som havende en forudsigende rolle for visse barndoms eller ungdomsoplevelser. (ibid., p. 254) Yderligere skal det nævnes, at studiet ikke direkte omhandler seriemordere, men en undergruppe af motivløse seksuelle mordere, som ofte er serielle af natur (ibid., p. 251). Forfatterne definerer seksuelt mord som et mord, hvor en person dræber en anden indenfor en kontekst af magt, kontrol, seksualitet og aggressiv brutalitet (ibid., p. 252), men giver ellers ikke yderligere definitioner på, hvad de vil karakterisere som seriemord. Det er derfor ikke muligt at udlede noget generelt om seriemordere som overordnet gruppe ud fra deres studie, men deres model kan stadig bidrage til en forståelse af den beskrevne undergruppe af seriemordere, og hvordan de udvikles med udgangspunkt i et ineffektivt socialt miljø og formative hændelser som overgreb, tilknytningsforstyrrelser og afvigende rollemodeller.

2.1.3 Trauma Control Model

Hickey (1991) introducerede sin "Trauma Control Model" (se figur 3)



Figur 3: Hickey, 1991, p. 66

som et opgør med den gængse søgen efter simple årsagssammenhænge for udviklingen af seriemordere, idet ingen enkeltfaktorer har kunnet forudsige, hvem der ville

udvikle sig til seriemorder. I stedet hævder han, at der blandt seriemordere kan være én eller flere prædispositionelle faktorer, der kan have indflydelse på deres adfærd. Samme faktorer kan dog også forekomme blandt folk, der ikke udvikler sig til seriemordere – de er altså ikke i sig selv tilstrækkelige, hvad enten de er biologiske, sociologiske, psykologiske eller en kombination heraf, men synes at kræve en hændelse eller en række af hændelser eller trauma, der gradvist påvirker en person til at myrde. (p. 65f.) Hickey kalder disse destabiliserende hændelser for traumatiseringer og indlemmer heri ustabilt hjemmemiljø, tab af forældre, skilsmisse, korporlig afstraffelse, seksuelt misbrug og andre negative hændelser, der kan forekomme under de formative år af forbryderens liv. Han postulerer, at den udløsende mekanisme i traumat for seriemordere kan være en manglende evne til at håndtere den medfølgende stress. (ibid., p. 66f.)

Hickey fremhæver, at traumatiseringer i barndommen kan fordre en følelse af lavt selvværd i seriemorderen, og at en almen karakteristik ved serieforbrydere er følelser af utilstrækkelighed, manglende selvtillid og værdiløshed. Det er under denne periode i barndomsudviklingen at Hickey hævder, at en dissociationsproces forekommer. I et forsøg på at genoprette det psykologiske equilibrium, der er blevet taget fra dem, synes seriemordere at oprette masker eller facader, der udtrykker selvtillid og selvkontrol. (ibid., p. 67f.) Seriemorderen kan undertrykke de traumatiske hændelser til det punkt, hvor han ikke længere bevidst kan genkalde sig oplevelsen. (ibid., p. 68)

På et eller andet tidspunkt i trauma-kontrol processen vil seriemorderen måske begynde at fordybe sig i, hvad Hickey kalder facilitatorer. Disse kan være alkohol og/eller narkotika, pornografi og bøger om det okkulte. Her understreger Han, at selvom flere har fundet, at der er en sammenhæng mellem pornografi og voldelig seksuel adfærd, kan sådanne sammenhænge tolkes på flere måder, og ikke alle seriemordere benytter pornografi, hvorfor ovenstående facilitatorer heller ikke kan kaldes årsagsfaktorer. I stedet kan der tales om, at en tendens til at benytte pornografi, alkohol og litteratur om det okkulte er blevet observeret hyppigt blandt seriemordere, og han hævder, at selvom disse faktorer ikke eksisterede, ville seriemorderen stadig dræbe i et forsøg på at opnå kontrol over indre følelser, angst, vrede og smerte. (ibid., p. 69f.)

Ligesom det kunne ses hos Burgess et al. (1986), vurderer også Hickey (1991), at den mest kritiske fælles faktor for seriemordere er voldelige fantasier (ibid., p. 70-72), og at de kan blive stimuleret af pornografi og faciliteret af alkohol. Yderligere

ser han dem som afgørende for det serielle aspekt, idet fantasier aldrig kan blive opfyldt helt, ligesom vreden ikke helt kan fjernes eller manglen på selvværd kan ændres, og for nogle kan oplevelsen af at myrde generere nye fantasier om vold. Trauma-kontrol modellen bliver dermed en cyklisk oplevelse for serieforbryderen. Fantasier, muligvis stimuleret af pornografi eller alkohol, forstærket af ”rutine” traumatiseringer i hverdagslivet fastholder seriemorderen i en selvforstærkende voldscyklus. (ibid., p. 72f.)

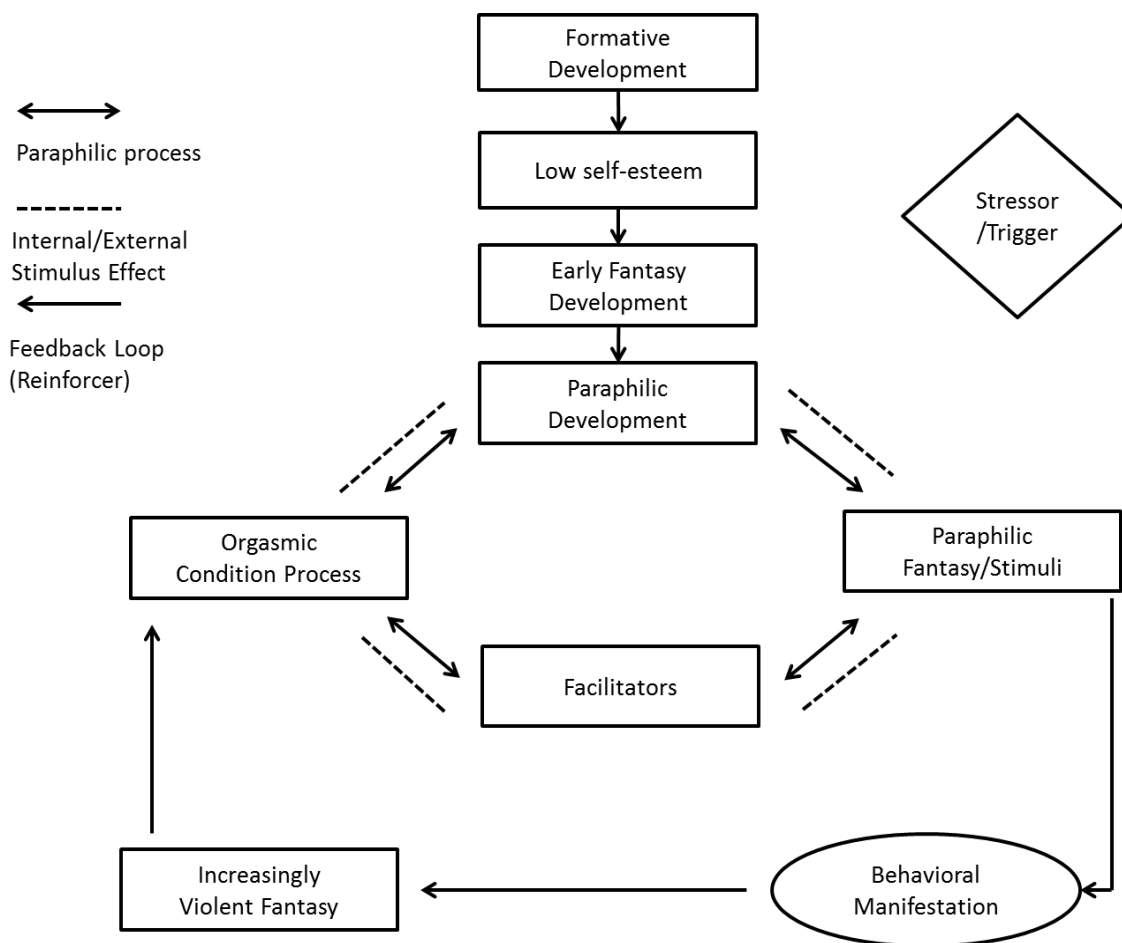
2.1.3.1 Kritisk vurdering

Hickeys trauma-kontrol model er baseret på en biografisk case-studieanalyse af seriemordere og deres ofre (ibid., p. 17). Seriemordere defineres som enhver, mand eller kvinde, der myrder over tid, med et minimum af 3-4 ofre (ibid., p. 8). Hickeys definition er dermed i overensstemmelse med den i afsnit 1.3 fastsatte definition, hvormed hans model repræsenterer et væsentligt bidrag til besvarelsen af opgavens problemformulering. Modellen bidrager især med en forståelse for, hvorfor nogle, men ikke andre, udvikler sig til seriemordere, selvom de kan have været udsat for enten de samme traumatiseringer, eller have de samme prædispositionelle faktorer. Yderligere formår teorien at redegøre for alkoholens, narkotikaens og pornografiens rolle som facilitatorer frem for kausale faktorer. Et kritikpunkt i forbindelse med studiets metodologi skal dog nævnes, nemlig at data er hentet fra kilder som interviews, aviser, tidsskrifter, bibliografier og biografier (ibid., p. 18), hvilket ikke kan garanteres at give objektive, troværdige fremstillinger, da især avisartikler og biografier fra populærlitteraturen (true crime bøger) kan tænkes at have et sensationspræg, og dermed ofte en lidt overdreven eller spekulativ fremstilling af virkeligheden.

2.1.4 The Integrative Theoretical Typology of Lust Murder

Arrigo og Purcell (2001) har formuleret ”the Integrative Theoretical Typology of Lust Murder”, hvori de har integreret både det ”ineffektive sociale miljø” og de ”formative hændelser” fra Burgess et al’s (1986) Motivational Model, såvel som de ”prædispositionelle faktorer” og ”trauma hændelser” fra Hickey’s (1991) trauma kontrol Model. (p. 19). Arrigo og Purcell (2001) forsøger med modellen at skabe et integreret konceptuelt skema, der kan forklare parafili, og måden hvorpå sadistisk

seksuel adfærd fungerer som motivation for seksuelt mord, især lystmord.²⁰ (se figur 4)



Figur 4: Arrigo & Purcell, 2001, p. 20

Den indledende dimension af modellen fungerer som fundamentet, hvorfra parafil adfærd opstår. Formativ udvikling refererer her specifikt til oplevelser i barndom og tidlig voksenalder, og indeholder en direkte integration af de ovenstående elementer fra Burgess et al. (1986) og Hickey's (1991) modeller. Tesen bliver i overensstemmelse hermed, at menneskets formative udvikling har en signifikant indflydelse på, hvorvidt individet er i stand til at tilpasse sig psykosocialt gennem livet. (ibid., pp. 19-21)

Arrigo og Purcell (2001) hævder, at deres model er unik pga. dens cykliske konceptualisering af parafilier, idet fokus er på adskillige faktorer, der forekommer samtidig og i sidste ende skaber en synergistisk effekt. Social isolation opstår samtidig med den tidlige udvikling af seksualiserede fantasier, hvilket mobiliserer det parafile sy-

²⁰ Lystmord, eller erotophonofili, er udlevelsen af afvigende adfærd ved at dræbe et offer på brutal og sadistisk vis for at opnå ultimativ seksuel tilfredsstillelse. (Arrigo & Purcell, 2001, p. 7)

stem. Med tiden vil denne mobilisering blive en proces i og for sig selv, hvor fantasi, kompulsiv masturbation og facilitatorer sammen med parafile stimuli medvirker til at opretholde den parafile proces. Forfatterne fremhæver, at det er vanskeligt at fastslå den specifikke proces, hvorved et individ udvikler parafile stimuli og engagerer sig i erotisk sadistisk adfærd, men feticher er blevet beskrevet som symbolske links til signifikante personer i personens liv, og forfatterne antager, at han i de formative år får lavet en kobling mellem parafile stimuli og en traumatisk hændelse. (ibid., p. 22)

Som modellen viser, er den parafile proces cyklisk og består af følgende gensidigt interaktive elementer; 1) parafile stimuli og fantasier, 2) orgasmisk betingningsproces og 3) facilitatorer (som alkohol, narkotika og pornografi). I den orgasmiske betingningsproces fantasierer og øver personen parafilien, hvorefter han masturberer sig frem til orgasme. Dette er en betingningsproces, hvor den seksuelt afvigende med tiden mister enhver sans for normalitet og bliver afhængig af den parafile fantasi for at opnå både erotisk ophidselse og tilfredsstillelse. (ibid. p. 23)

Arrigo og Purcell foreslår yderligere med sin model, at udløsende faktorer som afvisning, isolation, latterliggørelse etc. er stressorer, der begrænser individets evne til at cope med hverdagslivet. Afhængig af arten og graden af den udløsende mekanisme kan personen opleve et tab af kontrol. Denne udløsende effekt medfører en cyklisk tilbagevenden til den parafile adfærdsproces via et feedback loop. I ekstreme tilfælde kan reaktionen på stressen manifestere sig i erotisk og sadistisk adfærd, inkl. erotophonofili (lystmord). (ibid., p. 24)

Feedback loopet har potentialet til at eskalere til adfærdsmæssige manifestationer, hvis personen føler sig nødsaget til at udleve sine sadistiske seksuelle fantasier i et forsøg på at tilfredsstille, fuldføre og virkeliggøre sine illusioner. Hver gang adfærden udføres oplever individet en stor fysisk tilfredsstillelse såvel som et øget behov for stimulering. Adfærden fungerer dermed som en forstærker og fører tilbage til fantasystemet. I takt med at fantasierne bliver stigende voldelige af natur, vil den parafile stimuli også udvikle sig i intensitet, varighed og hyppighed. For hver gang individet oplever fantasi og stimuli vil behovet for øget stimulering være tydeligt. Dette behov for fortsat stigende voldelig arousal er del af det parafile feedback loop. (ibid., p. 25)

2.1.4.1 Kritisk vurdering

Arrigo og Purcells (2001) teori er baseret på en undergruppe af seriemordere, nemlig lystmordere, og ikke seriemordere som samlet kategori. I deres definition lægger forfatterne vægt på, at lystmordere ofte vil gentage deres forbrydelser og at de dermed er serielt disponerede (p. 7), men de uddyber og definerer ikke serieaspektet yderligere. På baggrund af forfatternes referencer (ex Burgess et al, 1986; Hickey, 1997) er der dog en formodning om, at de opererer med samme seriemorderbegreb, som de refererede studier benytter, og som dermed er i overensstemmelse med det i afsnit 1.3 definerede begreb. Selvom det ikke er muligt at udlede noget om seriemordere som overordnet kategori, kan Arrigo og Purcells model stadig bidrage til en øget forståelse af udviklingen af lystmordere som en delgruppe af seriemordere, og hvilken rolle parafilier spiller i seriemorderens udvikling. Særligt interessant er det, at forfatterne skaber en integreret teoretisk model på baggrund af trauma-kontrol modellen og den motivationelle model i forsøget på at redegøre for parafilernes ætiologi i relation til lystmord.

2.1.5 Developmental Affect Control Theory

White (2011) har på baggrund af et studie af 327 seriemordere verden over udviklet sin ”Developmental affect control theory” (DACT). DACT er en fase-teori bestående af 14 faser, hvor hovedantagelsen er, at ethvert menneskes hjerne er ”*hardwired to exist, to remain alive*” (p. 8). De fleste vil altså gøre alt i deres magt for at fastholde en eksistens så længe som muligt. Situationer i miljøet kan medføre følelser af stress, og stress kan *ubevidst* tolkes som en trussel mod éns eksistens. Ligeledes kan en mangel på magt og kontrol medføre lav status og resultere i, at en person føler sig svag, hvilket igen *ubevidst* kan tolkes som en trussel mod hans eksistens. Hver fase af DACT er møntet på at få seriemorderen til at føle sig bedre tilpas, genoprette homeostasis, eller fra et biologisk synspunkt, bibeholde et dynamisk equilibrium. White hævder, at alle 14 faser kan ses tydeligt ved de fleste mordere, mens de kan være lidt vanskeligere at se hos andre, men at de dog stadig vil være der ved nærmere eftersyn. Faserne er ikke altid tydeligt afgrænsede, og White fremhæver, at det er vigtigt at være opmærksom på, at morderen ikke bevæger sig direkte fra fase til fase, men snarere ”svæver” frem og tilbage gennem faserne. (ibid., p. 8f.)

Fase 1 er den biologisk formative fase, og er defineret ved indflydelserne af biologiske, hormonale og neurologiske processer under fødslen og gennem livet, inkl. det primære mål om ”at eksistere”. Biologiske indflydelser kan fx være hovedtraumer, tumorer, narkotikaindtag der medfører ændret hjerne kemi, etc. (ibid., p. 10f.) Fase 2 er den psykosociale udviklingsfase, defineret ved psykologiske og sociologiske indflydelser på adfærd, som individet har udviklet for at opnå målet om eksistens, inkl. betingning, affektiv regulering og kognitive processer. (ibid., p. 11) Fase 3 er isolationsfasen, defineret ved det at blive mentalt og/eller fysisk adskilt fra andre, hvilket kan føre til dissociation og mangel på social interesse i andre. Isolation kan være resultatet af ikke at blive accepteret af andre, mobbet af andre eller ved at føle sig afvist af forældrene. Når potentielle mordere ikke interagerer med andre internaliserer de negative følelser og afhænger i stedet af fantasier, hvilket fører dem ind i næste fase. (ibid., p. 12f.) Fase 4 er generelle fantasier fasen, defineret ved en indre kognitiv hjernemekanisme, der tillader en person mentalt at opleve adskillige sensationer og perceptioner uden faktisk at udføre handlingen fysisk. (ibid., p. 13) Fase 5 er specifikke fantasier fasen, og er defineret ved at gøre de generelle fantasier mere definerede og præcise til det punkt, hvor bestemte offertyper udvælges. (ibid.) Fase 6 er udløsende hændelser fasen, og er defineret ved de omstændigheder, der får en person til at gøre specifikke fantasier til virkelighed. En specifik udløsende hændelse kan være svært at identificere, men nogle seriemordere er begyndt at myrde som resultat af en akkumulering af kronisk stress, mens andre har følt sig afvist af forældre, hustruer, kærester etc. (ibid., p. 14)

Fase 7 er jagtfasen, og er defineret ved, at de efter at have bestemt sig for at udleve sine fantasier må finde steder, hvor de kan fremskaffe ofre, der passer til deres fantasier og personlighed. (ibid., p. 15) Fase 8 er kontaktfasen, defineret ved at morderen efter at have valgt et muligt offer må udtænke en måde at nærme sig offeret på, enten ved hjælp af bedrageri, overraskelses- eller blitzangreb. Bedrageri kan være at udgive sig for at være en politimand, for at lokke offeret med. Overraskelsesangreb bruges, når morderen benytter et våben til at få offeret til at følge med, mens blitzmetoden benyttes når morderen slår eller sårer offeret med det samme. (ibid.) Fase 9 er manipulations-, dominerings- og kontrolfasen, defineret ved at morderen er nødt til at bevare kontrollen over offeret for at nå til næste fase. (ibid., p. 16) Fase 10 er ”fange” fasen, hvor offeret ikke kan forlade situationen. (ibid.) Fase 11 er overgrebsfasen, defineret ved handlinger begået mod offeret. Disse handlinger er varierede og kan

inkludere voldtægt, indføring af objekter og sadistisk tortur, såvel som ikke-seksuelle overgreb. (ibid., p. 16f.) Fase 12 er post overgrebsfasen, defineret ved morderens adfærd efter han har dræbt offeret, men før han forlader liget. Dette inkluderer også måden liget bortskaffes på. (ibid., p. 17) Fase 13 er post hændelsesfasen, defineret ved morderens adfærd efter at have forladt liget, altså efter mordet og bortskaffelsen af liget er fuldført, inkl. brugen af souvenirs og trofæer til at genopleve oplevelsen af at myrde. (ibid., p. 18) Fase 14 er forsoningsfasen defineret ved beslutningen om, hvorvidt han skal blive ved med at myrde, eskalere sine mord, de-eskalere adfærd involveret i mordet, holde op med at myrde eller tilstå sine mord. Ligegyldigt hvad han vælger, hævder White, at han vil vende tilbage til en tidligere fase og starte cyklussen om igen fra det punkt. Per definition vil seriemordere fortsætte med at myrde efter deres første mord, indtil de pågribes eller selv vælger at stoppe. (ibid.)

2.1.5.1 Kritisk vurdering

Der er et par ting, det er vigtigt at være opmærksom på i forbindelse med Whites studie og teori. Først og fremmest ses et kritikpunkt, hvad angår dataindsamlingen, idet data om de inkluderede seriemordere er hentet ud fra eksisterende journaler, avisartikler, tidsskriftartikler, bøger om seriemorderne, seriemorderencyklopædier og internetkilder. Som argumenteret for i afsnit 2.1.3.1 kan der sættes spørgsmålstegn ved sandhedsværdien og objektiviteten ved medierne og populærlitteraturen, og dermed ved deres værdi i forskningsmæssige sammenhænge. For det andet definerer White seriemord som det intentionelle mord på to eller flere ofre, uanset motivation eller forhold til morderen, som forekommer over mindst to eller flere separate, urelaterede hændelser, med en cool off periode mellem hændelserne. Den definition er bredere, end den der arbejdes ud fra i denne opgave, idet den ”kun” kræver to ofre frem for tre. White vil derfor have mordere inkluderet i sit studie, som if. det i afsnit 1.3 definerede begreb ikke vil blive anerkendt som seriemordere. Dette taget i betragtning giver Whites DACT dog nogle interessante perspektiver på problemformuleringen, som bl.a. at hver fase i seriemorderens udvikling er møntet på at opretholde et eksistensgrundlag.

2.1.6 Et delt selv

Carlisle (1993) har opstillet en model over udviklingen af seriemordere, der bygger på fantasi, dissociation og kompartmentalisering. Sammenlagt hævder han, at disse faktorer medfører et ”*dark, sinister, twisted self that hungers for sordid and depraved experiences which would have created deep feelings of revulsion earlier in the killer’s life.*” (p. 25), og at dette mørke, kyniske selv udvikles gennem almene psykologiske processer.

Dissociationsprocessen er en normal psykologisk proces, der giver et individ muligheden for at undgå, i en eller anden grad, tilstedeværelsen af minder og følelser, der er for smertefulde. Det er et kontinuum af oplevelser, der spænder fra den proces, det er at blokere for hændelser i omgivelserne (som fx når man ser en film) til multiple personality disorder (MPD), hvor personligheder er separate kompartmentaliserede enheder. Carlisle hævder, at den mørke enhed eller skygge, som forskellige mordere refererer til at have, befinder sig et eller andet sted mellem de to ekstremer. Han taler om, at de er sub-MPD-niveau-bevidsthedstilstande, som er skabt af individet for bedre at kunne tilpasse sig sin verden. (ibid., p. 26) Ved dissociation bliver traumatiske minder sædvanligvis fortrængt, så individet kan undgå at opleve smerten, men i den anden ende af spektret kan individet skabe fantasibilleder eller illusioner for at undgå smerte og skabe spænding. Carlisle tillægger fantasi samme betydning, som de forudgående teorier, og tilføjer, at der yderligere er tale om en mekanisme, hvorved had og bitterhed kan begynde at blive dissocieret og kompartmentaliseret fra de mere etisk fokuserede aspekter af tankerne. Når en person bliver helt og aldeles absorberet i en fantasi, dissocierer han alt omkring sig. (ibid.,)

Over tid kan personen skabe en pseudoeksistens, når han føler stress, depression eller tomhed, hvilket fører til en dobbelt identitet – én der er associeret med virkeligheden og én, der er den hemmelige identitet som kan manifestere den magt og kontrol, han ønsker over andre. Problemet med sådanne fantasier, siger Carlisle, er, at de er knyttet til dissociations- og kompartmentaliseringsprocesser. I takt med at personen skifter frem og tilbage mellem de to identiteter i sit forsøg på at møde sine forskellige behov, vil begge blive en lige stor del af ham, hvor den modsatte kraft undertrykkes, mens han forsøger at møde sine behov gennem den ene. Med tiden vil den mørke side blive stærkere end den ”gode” side, og personen begynder at opleve at være besat eller kontrolleret af sin mørke side. Dette er delvist fordi den mørke side er den

del, der forventes at imødekomme personens stærkeste behov, og delvist fordi den gode side er den del, der oplever skylden over de onde tanker og derfor af nødvendighed rutinemæssigt undertrykkes. (ibid., p. 27)

Brugen af fantasien øges, ifølge Carlisle, gennem en selvopnået hypnotisk trance, og det skaber en appetit, der er ude af kontrol, og i sidste ende, når en person igen og igen har visualiseret det at myrde, kan der komme et tidspunkt, hvor en faktisk hændelse lignende den, han har fantaseret om, vil opstå. På sådan et tidspunkt og under de rette omstændigheder vil han opleve, at han automatisk udfører de handlinger, han har øvet så mange gange i sine tanker. Ved at udleve fantasien bliver skyggen eller den mørke side en mere permanent del af personens personlighedsstruktur. (ibid., pp. 28-30) Inde i personen vil der være en afsky overfor handlingen, men også en følelse af ophidselse, tilfredsstillelse og fred. Hvis følelsen af fred er udpræget, som om en stor byrde er fjernet fra personens skuldre, er risikoen for at han bliver seriemorder især stor. Det er dog ikke ensbetydende med, at den gode side helt er væk – den er der stadig – den bliver bare skubbet i baggrunden. Personen kan også efter hændelsen, når hans tanker vender tilbage til virkeligheden, opleve overraskelse, skyld og forfærdelse over at en sådan handling kunne forekomme. (ibid., p. 30) Personen kan måske lidt efter begynde at friste skæbnen ved at genoptage nogle af sine tidligere præmorderiske aktiviteter i troen på, at dette vil hjælpe med at tilfredsstille det behov, der stadig vokser inde i ham, mens han lover sig selv, at han aldrig igen vil gå så langt som sidst. Carlisle hævder dog, at der vil komme et tidspunkt, hvor trangen til igen at føle den magt og kontrol bliver så stærk, at personen giver efter for det og dræber igen. Han kan igen føle skyld og love sig selv, at det aldrig vil ske igen, men hans identitet har ændret sig drastisk. (ibid., p. 30f.)

Personen er nu blevet lige præcis den, han så ofte har visualiseret i sine fantasier. Den eneste måde, han kan håndtere skylden på, er ved at kompartmentalisere den, og dermed ikke bevidst opleve den. Skylden går dog ikke væk, men vil forblive gemt under overfladen, hvor den vil sidde og gnave, hvilket med tiden ofte vil medføre en nedbrydning af hans personlighed. Mordene vil ofte ikke være så tilfredsstillende, som det første var, ligesom de ikke vil nå samme tilfredsstillelsesniveau som i fantasierne. Personens søgen efter *the ultimate high*²¹ bliver derfor tvangspræget. (ibid., p. 31) På dette tidspunkt vil personen fornemme enheden inde i ham som værende en

²¹ Engelsk betegnelse bibeholdt

mørk side, der er ond og som kontrollerer ham, og det skræmmer ham. Han både hader og frygter den, men samtidig nyder han dens magt. Han kan blive ved at kæmpe imod den i et stykke tid, men han vil nå et punkt, hvor han ikke længere kæmper imod og lader den dominere ham. Der er sket et drastisk identitetsskift, hvor de to modsatte identiteter er længere fra hinanden end nogensinde før. Kraftigt selv-had skabes i processen og for at undgå den, er personen nødt til at idealisere patologien. Skyggen er blevet den styrende og er nu den dominerende kraft i personens liv. (ibid. p. 31)

En afhængighed bliver dannet, dels ud fra forsøget på at idealisere patologien som en måde at undgå skyldfølelse, dels som et forsøg på at *chase the high*²², og dels som et forsøg på at finde den samme tilfredsstillelse i virkeligheden som i fantasien. Det at dræbe bliver en tvangshandling. (ibid., p. 32f.) Efter noget tid opstår habituering²³ og handlingen giver ikke længere den ventede tilfredsstillelse, hvorfor han eskalere sine aktiviteter i form af øget frekvens af sine handlinger eller øgede sadistiske handlinger. Samtidig sker der en nedbrydning af hans selvbillede. Han føler sig ude af kontrol og hjælpeløs i forhold til den skygge, han har skabt. Samlet vil trangen til at dræbe, og det had han føler til sig selv resultere i en nedbrydning i sammenhængen mellem hans følelser og adfærd, og han bliver mere sløset i sine kriminelle aktiviteter – nærmest som om han ønsker at blive fanget. (ibid., p. 34) Carlisle slutter af med at fremhæve, at selvom ikke alle seriemordere vil passe ind i denne model, vil mange kunne, men at det, at en morder har en indre enhed, der tvinger ham til at dræbe igen og igen, ikke undskylder eller retfærdiggør hans handlinger. En morders ansvar for sine handlinger kan ikke bortrationaliseres. Carlisle siger tværtimod, at det er muligt, at der har været en eller flere hændelser, der har startet processen, men personen har selv ladet det vokse ud af kontrol og dermed skabt sit eget monster, som derefter har kontrolleret ham og fået ham til at gøre ting, som han faktisk ønskede at gøre fra starten af. (ibid., p. 35)

²² Engelsk betegnelse bibeholdt

²³ Habituering kan defineres som en tilvænning i betydningen at vænne sig til en specifik påvirkning, så en reaktion ved den pågældende påvirkning ikke længere forekommer. (Nielsen, 2010, p. 235)

2.1.6.1 Kritisk vurdering

Carlisle præsenterer en teori, der på mange områder kan bidrage med nogle interessante perspektiver på problemformuleringen, som ex betydningen af processer som kompartmentalisering og dissociering i udviklingen af seriemordere, ligesom han fremhæver, at det at dræbe bliver en form for tvangshandling, hvilket er med til at understøtte antagelsen i denne opgave om, at seriemord indebærer et kompulsivt element. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at Carlisle på intet tidspunkt definerer sit seriemorderbegreb, men han henviser til navne som John Wayne Gacy, Ted Bundy og Christopher Wilder²⁴, der alle tre er seriemordere ud fra opgavens definition af begrebet.

2.1.7 Vanrøgt i barndommen

Flere teorier og studier har fremhævet overgreb som en mulig faktor i seriemorderens udvikling. **Mitchell og Aamodt (2005)** har forsøgt at undersøge prævalensen af overgreb i barndommen blandt 50 seriemordere i kategorien lystmordere. (p. 40) Forfatterne inddeler overgreb i fire kategorier; Fysiske overgreb, seksuelt misbrug, psykiske overgreb og omsorgssvigt (se tekstboks) (ibid., p. 41). De fandt at 68 % havde været udsat for en eller flere af de fire former for vanrøgt. (se nedenstående tabel) De 50 seriemordere blev yderligere underopdelt i organiseret, uorganiseret og blandet type for at undersøge, om der var forskel i frekvensen af vanrøgt blandt de forskellige typer, men ingen sådan forskel blev fundet. (ibid., p. 42f.) Derefter sammenlignede forfatterne prævalensen af vanrøgt blandt seriemordere med prævalensen i den generelle popu-

Definition af vanrøgt

Fysisk overgreb: at forårsage eller tillade enhver ikke-tilfældig fysisk skade.

Seksuelt misbrug: enhver seksuel aktivitet, praksis eller instruktion, der enten opfylder den kriminelle definition eller ikke er sundt for et barn dets alder og udvikling taget i betragtning. Kriminel aktivitet defineres som at udføre eller tillade enhver illegal seksuel handling mod et barn, inkl. incest, voldtægt, befamling, blufærdighedskrænkelser, prostitution eller tillade at et barn bruges i enhver form for seksuelt eksplicit visuelt materiale.

Psykisk overgreb: henviser til handlinger som intentionel ydmygelse, forårsage emotionel konflikt, eller enhver handling der kan være psykisk skadende for et barn, som ex at klæde en dreng i pigetøj.

Omsorgssvigt: at være ude af stand til eller nægte at give tilstrækkelig mad, tøj, husly, emotionel omsorg eller sundhedspleje. Det kan også betyde at være ude af stand til at give passende supervision i forhold til barnets alder og udviklingstrin. (Mitchell & Aamodt, 2005, p. 41)

²⁴ Christopher Wilder var en millionær fra West Palm Beach, Florida, der var knyttet til 11 sexmord på kvinder, hvoraf fire aldrig er blevet fundet. Wilder er aldrig blevet dømt for mordene, da han blev dræbt i en skududveksling med statstroppe. (Norris, 1988, p. 85)

lation, og fandt at den var tydeligt højere i seriemordersamplet, på nær omsorgssvigt, som var den samme for begge grupper.

Type of Abuse	General Population	Serial Killer Population
Physical	6%	36%
Sexual	3%	26%
Psychological	2%	50%
Neglect	18%	18%
Other	6%	N/A
No Abuse Reported	70%	32%

De fandt yderligere, at organiserede seriemordere havde størst sandsynlighed af de tre typer for at have været udsat for en eller anden form for seksuelt misbrug. Det samme gjorde sig gældende for psykiske overgreb, hvor de uorganiserede havde mindst sandsynlighed for at have oplevet det. Omsorgssvigt var den form for vanrøgt forfatterne fandt mindst af i samplet – kun 18 % af tilfældene havde oplevet det. For organiserede seriemordere var tallet endnu mindre – kun 16 %, mens det for uorganiserede seriemordere var 33 %. (ibid., p. 43f.)

Mitchell & Aamodt konkluderer, at det er tydeligt at se en højere prævalens af vanrøgt blandt lystseriemordere end i den generelle befolkning, samt at det er vigtigt at være opmærksom på, at vanrøgt ofte ikke bliver rapporteret, hvorfor tallene i studiet sikkert ikke er en præcis afspejling af den faktiske vanrøgt, der har fundet sted. (ibid., p. 44) De vurderer, at den fundne prævalens af vanrøgt blandt lystseriemordere kan ses som en bidragende faktor i skabelsen af en dysfunktionel måde at relatere til og behandle andre på. Men eftersom en del af morderne i samplet ikke oplevede nogen form for vanrøgt, kan det ikke ses som eneste bidragende faktor eller som en kausal agent. (ibid., p. 45)

2.1.7.1 Kritisk vurdering

Mitchell og Aamodt repræsenterer et yderst væsentligt studie, idet de forsøger at determinere den faktiske prævalens af barndomsovergreb blandt seriemordere. Der er dog et par ting, som det er vigtigt at være opmærksom på i forbindelse med studiet. Først og fremmest er data om seriemorderne hentet fra biografiske bøger, avisartikler og online sites (ibid., p. 40). Dette er problematisk af grunde allerede nævnt i afsnit 2.1.3.1 og 2.1.5.1. Forfatterne erkender også selv, at det ikke er optimalt, at indhente information fra en uinvolveret tredjepart, og at der derfor til tider kan sættes spørgsmålstegn ved sandhedsværdien i oplysningerne. (ibid., p. 44) Yderligere beskæftiger studiet sig ikke med seriemordere som overordnet kategori, men med en delgruppe af seriemordere, nemlig lystmordere, og forfatterne fremhæver i samme tråd, at de i studiet inkluderede seriemordere var de, hvis forbrydelser har genereret nok interesse i den brede offentlighed til at blive uddybende beskrevet i medieartikler, true crime bøger og på web sites, hvorfor de ikke nødvendigvis er repræsentative for seriemordere som bred kategori, eller endda for alle lystmordere (ibid., p. 45). Slutteligt er det interessant at lystmordere tilsyneladende er underrepræsenteret i omsorgssvigt-kategorien. Det kan der være forskellige årsager til. Den mest oplagte vil være, at de simpelthen ikke bliver udsat for omsorgssvigt oftere end den generelle population, men det høje procenttal, der har været udsat for en eller anden form for vanrøgt, synes at tale imod dette. En anden mulighed er, at de forhold, der indgår i definitionen af omsorgssvigt ikke er blevet rapporteret i de angivne kilder, men at det stadig kan have fundet sted. En tredje mulighed er, at forklaringen ligger i definitionerne. Omsorgssvigt defineres netop ved, at barnet ikke får dækket de basale behov, som mad, tøj, husly etc. Det er derfor ikke utænkeligt, at en person får disse behov dækket, men stadig bliver udsat for fysiske, psykiske eller seksuelle overgreb. Det ligger dog også i definitionen, at der kan være tale om, at barnet ikke får emotionel omsorg eller passende supervision i forhold til alder og udviklingsniveau, hvilket synes sværere foreneligt med, at barnet skulle blive udsat for andre former for overgreb, men ikke dette. Slutteligt kan det tænkes, at hvis barnet har været udsat for en af de andre typer vanrøgt, vil det overskygge hændelser af omsorgssvigt, så barnet selv senere kun vil mindes de grovere overgreb.

2.1.8 Barndomsmiljø som inkubator

McKenzie (1995) har ved at undersøge 20 casestudier og den tilgængelige forskning om seriemordere forsøgt at udlede, hvorvidt der er nogle dynamiske links imellem dem. Hun hævder, at der er en mulighed for, at visse faktorer i barndomsmiljøet fungerer som en ”inkubator” til at styrke og overdrive barndsadfærd og basale personlighedstendenser, sådan at når voksenalderen indtræder, og ved tilstedeværelsen af specifikke disinhibitorer, vil disse allerede overdrevne tendenser komme ud af kontrol. (p. 3) Noget af det, hun fandt, var, at alkohol/stofmisbrug er en måde, hvorpå individet kan flygte fra den psykologiske smerte, der opstår på baggrund af langvarige effekter af manglende omsorg fra forældre og vold som en livsform. (p. 6)

McKenzie hævder, at hendes studie viser en konstellation af karakteristika og miljømæssige indflydelser i barndommen, der tillader andre mønstre at opstå i voksenlivet. Men hvad er det så, der gør, at ikke alle med de samme opvækstvilkår udvikler sig ens og bliver seriemordere? På baggrund af Ressler et al.’s (1988, if. McKenzie, 1995, p. 7) data, der viste en høj forekomst af voyerisme, kompulsiv autoerotisk praksis og dagdrømme i barndommen blandt adskillige mordere, postulerer hun, at dette kan være som resultat af overvældende barndomsisolation, og at det kan være en form for kompensation for manglen på positiv interpersonel kontakt (McKenzie, 1995, p. 7). Manglende vejledning og realitetstestning kan danne grobund for fejlagtig tænkning, hvormed den miljømæssige inkubator (et isoleret og beskyttet miljø) er sat i gang. Grov fejlagtig tænkning, som fx at kvinder nyder at blive brutaliseret (som ofte er den implicite besked i pornografisk materiale) plus det, at den eneste måde at være glad på er ved at være beruset, bliver gentagne gange forstærket ved at observere familieinteraktioner og pornografi. For nogle individer medfører isolation øget frustration med forsøg på at opnå lindring ved hjælp af kompulsiv autoerotisk praksis og anden ritualistisk, habituel adfærd. Det vil dog ikke fylde tomrummet, og ej heller vil det få individet til at føle sig tryk. Resultatet er i stedet en evigt stigende frustration. Når dette individ når voksenalderen, vil det mangle sunde mønstre og hurtigt overgive sig til et cirkulært mønster med et tungt stofmisbrug til at lindre den psykologiske smerte koblet med pornografi i et forsøg på at lindre frustrationen, men resultatet vil stadig være øget frustration. (ibid.)

Selvom mange seriemordere har haft længerevarende forhold, synes de at have et skjult eller kompartmentaliseret selv, der hindrer alle forsøg på at opnå tilfredsstille-

se. McKenzie fremhæver, at stofmisbruget uden tvivl reducerer den fragmenterede impuls kontrol der findes. Grænsen mellem virkelighed og dagdrømme bliver sløret i en påvirket tilstand og individet vil til sidst sætte det, han tror, vil gøre ham glad, i værk, for blot at opdage, at det er en kortvarig tilfredsstillelse. Frustration vil dermed øges for hvert mord og drive morderen til at begå flere mord, og ofte vil brutaliteten i mordene øges i samme takt. Som det var tilfældet med den katatymiske krise er lindringen forbigående, fordi individet er nødt til at vende tilbage til en isolationscyklus koblet med afhængighed. (p. 8)

2.1.8.1 Kritisk vurdering

McKenzie forsøger i sit casestudie af 20 seriemordere at undersøge, om der er nogle dynamiske links imellem dem. Hun arbejder ud fra definitionen en-mod-en mord, repetitivt, involverer en fremmed, med et motiv kun kendt af morderen (ibid., p. 3). Desværre specificerer hun ikke serieaspektet yderligere, hvorfor det ikke er muligt at sammenligne med denne opgaves definition. Yderligere fremhæver forfatteren, at hendes studie omhandler seriemord af en seksuel natur, og dermed ikke seriemord som en bred kategori (ibid.). Der er derfor grænser for, hvor meget hendes teori kan generaliseres. Samtidig er det problematisk, at forfatteren ikke specificerer, hvordan de 20 cases er blevet udvalgt, og hvorvidt de skal tænkes at være repræsentative for seksuelt betingede seriemordere. Dette er især problematisk, da forfatteren lægger stor vægt på alkohol- og stofmisbrug og hvilken rolle det spiller både direkte og indirekte i udviklingen af seriemordere, men det studie hun sammenligner sine resultater med har ikke data om misbrug. Spørgsmålet bliver så, om personerne ifølge teorien stadig vil udvikle sig til seriemordere, hvis der ikke er tale om et misbrug?

2.1.9 Borderline personlighedsforstyrrelse

Ansevics og Doweiko (1991) har på baggrund af et review af bøger og dokumenter om 11 seriemordere søgt efter udviklingsmæssige temaer, der antyder fælles udviklingsmæssige karakteristikker for disse individer i barndommen og ungdomsårene. (p. 108) Forfatterne fandt på baggrund af de 11 cases og et review af forskellige teorier og forskningsstudier indenfor især tilknytning og borderline og antisocial personlighedsforstyrrelse, at seriemordere repræsenterer en undertype af borderline personlighedsforstyrrelse, og ikke som der ellers ofte henvises til, antisocial personligheds-

forstyrrelse. (ibid., p. 113) De fandt yderligere, at alle 11 seriemordere havde lidt et signifikant tab omkring 5 års alderen, og at mange af dem var vokset op i et miljø, hvor der var vold i familien, eller hvor familien var alvorligt forstyrret på en eller anden måde, samt at alle 11 kunne karakteriseres som havende en overdreven tilknytning til deres mødre, mens fædrene var enten fysisk eller emotionelt utilgængelige i før-teenage og teenageårene. De fleste virkede på overfladen til at have tilpasset sig til samfundet, men når forfatterne kiggede nærmere havde de en forhistorie med sadistiske/voldelige fantasier, exhibitionisme, transvestisme og/eller seksuel fetichisme. Alle havde de i ungdomsårene beskæftiget sig med mindre tyverier. 10 ud af de 11 syntes som følge af en afvisning fra deres første og eneste signifikante kærlighed i voksenlivet at have dekomenseret og oplevet et stort raseri mod kvinder. Alle 11 havde benyttet voldelig pornografi og 10 ud af 11 havde voldtaget før de begik deres første mord. (ibid., p. 114)

Ansevics og Doweiko hævder, at for de 11 individer synes mordhandlingen at reflektere en gennemarbejdningsproces, eller et forsøg på at opnå en eller anden form for tilpasning til interne (muligvis skam) og eksterne (muligvis stress) adaptive krav. De ser mange ligheder mellem den måde, hvorpå volden kommer til udtryk ved seriemorderen, og hvad der almindeligvis ses ved den mere traditionelle borderline personlighedsforstyrrelse. Deres hypotese lyder, at denne vold også har den samme funktion for begge grupper. De ser et morder-specifikt mønster for offerkarakteristikker, og mordet synes at være en aggressions/kontrolhandling rettet direkte mod et specifikt karakteristisk offer ved hjælp af et morder-specifikt aggressivt mønster. (ibid., p. 114f.) Ud fra deres perspektiv reflekterer den manipulation der ses ved seriemordere ikke en antisocial personlighedsforstyrrelse, men derimod den manipulerende tendens der ses ved borderline personlighedsforstyrrelse. (p. 115)

2.1.9.1 Kritisk vurdering

Ansevics og Doweiko præsenterer en interessant teori om seriemordere, der kan have stor værdi i forhold til tidlig identificering. Desværre er teorien meget deskriptiv, med fokus på indikationer, der kan fungere som faresignaler, og siger derfor kun ganske lidt om udviklingsprocessen. Yderligere beskriver forfatterne ikke deres metodologi nærmere, end at det er et review af 11 forskellige seriemordere baseret på populærlitteratur og ikke yderligere specificerede dokumenter. De redegør ikke for

deres udvælgelsesproces, ligesom de ikke definerer deres seriemorderbegreb nærmere. Slutteligt mangler forfatterne til tider at redegøre for deres konklusioner. Fx forklares det ikke nærmere, hvad de mener med en undertype af borderline. Alt i alt kunne teorien have givet et spændende perspektiv på problemformuleringen, men den mangler redegørelse for både indhold og metodologi, hvilket gør det vanskeligt at generalisere ud fra den. Som det er, har teorien størst værdi i forhold til de identificerede udviklingskarakteristikker, som også er oplagte at forske nærmere i, hvorvidt de er gældende for en større gruppe end ”blot” disse 11.

2.1.10 Opsamlende afsnit

Selvom de præsenterede teorier har forskellige teoretiske indgangsvinkler til problemfeltet og lægger vægt på forskellige ting, er der flere temaer, der går igen. Flere af teorierne fremhæver hændelser i barndommen som væsentlige faktorer i seriemorderens udvikling. Især vanrøgt er blevet gentaget på tværs af studier, men også betydningen af tidlige relationer og tilknytningmønstre – både til familie og til jævnaldrende – er blevet nævnt i flere teorier. Betydningen af fantasier synes at være endnu et gennemgående tema, som langt de fleste af teorierne berører i en eller anden grad. Der synes at være konsensus om, at barnet opbygger en fantasiverden, det kan trække sig ind i, når det ikke kan håndtere det virkelige liv, og hvor barnet kan få en oplevelse af magt og kontrol, som det ellers ikke har i virkeligheden. Slutteligt har forskellige teorier været inde og berøre emner som betydningen af alkohol- og narkotikamisbrug og pornografi, hvor det varierer fra teori til teori, hvilken betydning de tillægger det, om det har en direkte kausal indflydelse på udviklingen af seriemordere, eller om det mere kan ses som facilitorer, der kan medvirke til at forme adfærd og fantasier, men som ikke kan ses som en kausal faktor.

2.2 Læringsteorier

Der vil her blive præsenteret to teorier, der tager udgangspunkt i læringsteorier i deres redegørelse for, hvad der skaber seriemordere.

2.2.1 Internalisering

Hale (1993) tager i sin teori udgangspunkt i, at seriemordere ikke er sindssyge eller irrationelle individer, men at de i stedet agerer på en måde, som er logisk for dem, og som er en reaktion på noget, de har opfattet som en forurettelse. (p. 37)

Hale baserer sin teori delvist på Katz (1988, if. Hale, 1993, p. 39), der har beskrevet de trin, der er involveret i at dræbe, som en måde at overkomme ydmygelse og tab af magt på. If. denne har morderen tidligere oplevet en eller anden form for interaktion, der har ydmyget ham, og mordhandlingen bliver dermed et forsøg på at genoprette, hvad der er ”godt” eller ”rigtigt”. En situation, der involverer ydmygelse, involverer også et angreb på ”*a personal claim of moral worth*”, og morderen vil føle sig nødsaget til at handle på en sådan udfordring af hans selvværd. (ibid.) Hales (1993) hypotese bliver dermed, at en tidlig ydmygelse kun kan omsættes til kriminelle handlinger af den grad, som ses ved seriemord, hvis morderen anerkender og internaliserer ydmygelse som et motiv. Alle mennesker oplever ydmygelser i deres liv uden at de af den grund tyr til mord, men af en eller anden psykologisk grund har seriemorderen internaliseret forurettelsen og bruger den som rationale for mord. (p. 40) For at forklare dette benytter Hale Amsel’s (1958, if. Hale, 1993, p. 40) frustrationsteori, der siger, at morderen associerer bestemte *cues*²⁵ fra situationen, hvor ydmygelsen fandt sted, med selve ydmygelsen. Ydmygelsen henvises til som en *nonreward*²⁶ situation, hvilket betyder, at en belønning ikke forekommer i en situation, hvor en belønning tidligere er forekommet. Nonreward i en situation hvor en belønning tidligere er forekommet, skaber en ubetinget frustrationsrespons. De cues, der var til stede under ydmygelsen, bliver betinget til at skabe en anticiperet frustrationsrespons, som videre skaber en karakteristisk indre stimuli, som motiverer individet til at undgå potentielt ydmygende situationer (som indikeret ved lignende cues) i fremtiden. (ibid.)

Hale (1993) forsøger at forklare det, at morderen har internaliseret de cues, der forudsiger en frustration, ved hjælp af Hull-Spence theory of discrimination learning (1943; 1936, if., Hale, 1993, p. 41), der lyder; udsættelse for S^D indikerer at forstærkning er tilgængelig; S^\square indikerer at forstærkning ikke er tilgængelig. Seriemor-

²⁵ Engelsk betegnelse bibeholdt

²⁶ Engelsk betegnelse bibeholdt

deren er stødt på S^{\square} i forskellige situationer, men har kun oplevet ganske få eller slet ingen S^D , hvorigennem diskrimination kan forekomme. Altså vil morderen, i alle situationer hvor der er cues, der indikerer en potentiel ydmygelse, associere non-forstærkningen fra en S^{\square} situation. En mangel på S^D situationer gør, at det ikke er muligt for morderen at diskriminere. (ibid.) Spørgsmålet bliver for Hale (1993) så, hvorfor går seriemorderen ikke tilbage til den ansvarlige for ydmygelsen og dræber denne person? Svaret finder han i Dollard og Millers (1939; 1950, if. Hale 1993, p. 41) læringsteori, der siger, at individet er ”anstiftet” (eng. instigated) mod en adfærd. En anstifter er ”*some antecedent condition of which the predicted response is the consequence*” (ibid.). Den anstiftede adfærd fungerer som grundlaget for alle relaterede efterfølgende handlinger. Ifølge Dollard og Millers teori kan en anstifter være enhver forudgående tilstand, enten observeret eller udledt, hvorudfra en reaktion kan forudsiges, og denne tilstand kan enten være en stimulus, en verbalt rapporteret ide, billede eller motiv, eller en eller anden tilstand af afsavn. (ibid.) Seriemorderen er ikke anderledes end andre individer, der er anstiftet til at søge anerkendelse fra forældre, seksuelle partnere eller andre. Alle individer lærer at efterstræbe sociabilitet, behovet for at modtage og vise hengivenhed, og at søge anerkendelse. Ved succesfuld anstiftelse siges det, at *goal response*²⁷ er opnået, og når en anstiftet goal response opnås på et passende tidspunkt, vil alle parter være tilfredse med løsningen. Ved seriemordere forekommer denne succesfulde løsning imidlertid ikke, i stedet opstår frustration. Frustrationen opstår, når et motiveret individ møder en eller anden form for barriere, der forhindrer ham i at nå sit mål. (ibid.)

Teorien siger yderligere, at aggressive drifter er basale impulser eller drifter, som hos seriemorderen bliver blokeret, enten af objektiv fare (som realistisk frygt for hævn) eller af angst for at udtrykke aggression (grundet tidligere straf for aggressivitet). Aggressionsfølelser bliver derfor undertrykt, men med tiden er individet nødt til at give slip, hvilket medfører enten angst eller frustration. Hvis det ikke er muligt at få direkte afløb for de aggressive impulser, kan det ske indirekte via overføring til et mindre truende objekt, der ikke kan gøre gengæld. Dette opnås gennem overføring, hvori en indlært ækvivalens øger graden af, hvorvidt reaktioner kan overføres fra et objekt til et andet gennem generalisering. Overføres dette til seriemordere, hævder

²⁷ Engelsk betegnelse bibeholdt

Hale (1993), at morderen forbliver under kontrol af den, der oprindeligt forårsagede ydmygelsen. Denne kontrol og graden af den medfølgende ydmygelse forhindrer morderen i at nærme sig personen, for ved at skabe ydmygelsen har denne person blokeret for en basal drift indeni morderen, nemlig det frie udtryk for en bestemt adfærd. Morderen kan ikke konfrontere den virkelige årsag til sin ydmygelse; var dette muligt ville ydmygelsen være blevet udfordret tidligere og ville ikke være blevet undertrykt og internaliseret. Resultatet bliver, at morderens faktiske ofre bliver syndebukke for det tiltænkte offer – den der var skyld i den oprindelige ydmygelse. (p. 42f.)

En sidste ting Hale søger en forklaring på er serieaspektet. Han bemærker, at der må være noget særligt på spil, der driver seriemorderen til at dræbe over tid, mens andre typer af mordere synes at overvinde deres ydmygelse med en enkelt handling. Svaret søger Hale i Luckenbills (1977, if. Hale, 1993, p. 44) teorier, der beskriver den effekt, det at have et publikum, har på morderens tilfredsstillelse med handlingen. Når en potentiel ydmygelse opstår i offentlighed, kan han ikke blot gå væk fra udfordringen, da det ville forstærke ydmygelsen. Reaktionen må derfor foregå i offentligheden, og helst foran det samme publikum, som overværede ydmygelsen, da det er den eneste måde ydmygelsen kan blive udbedret på. Men seriemorderen optræder ikke foran et publikum. Han oplever en ydmygelse på et eller andet tidspunkt i livet, og indtil han kan rette op på denne, må han fortsætte sin stræben. Uheldigvis bidrager en ambivalent situation til at forvirre omstændighederne, i det seriemorderen på den ene side er nødt til at dræbe for at overvinde ydmygelsen, mens han på den anden side ikke har noget overlevende publikum til at bekræfte, at retfærdigheden er sket fyldest, og eftersom morderen er ikke i stand til at fjerne det faktiske mål for hans ydmygelse, må han fortsætte med at dræbe. (ibid.)

2.2.1.1 Kritisk vurdering

Hale (1993) definerer seriemord ud fra fem punkter; 1) seriemord er typisk en-mod-en forhold, 2) ofret er oftest en fremmed, eller højst en bekendt, 3) der er ikke noget umiddelbart åbenlyst motiv, 4) seriemorderen er motiveret til at dræbe, og 5) det centrale element er repetitivt mord. (p. 38). Desværre stiller Hale ikke krav til offerantal, men han henviser løbende i teorien til mordere som Ted Bundy, Jeffrey Dahmer,

Jerome Henry Brudos²⁸ etc., der alle kan defineres som seriemordere ifølge opgavens begrebsforståelse. Hale henviser dog også til Ed Gein som seriemorder, hvilket ikke er i overensstemmelse med opgavens definition, da Gein kun havde to kendte ofre og primært er kendt for sine gravrøveraktiviteter og det store antal ligdele, der blev fundet i hans hjem efter hans anholdelse. Der kan derfor være en formodning om, at Hale arbejder med et seriemorderbegreb, der er anelse bredere end det, benyttet i opgaven. Teorien giver nogle interessante perspektiver på problemformuleringen, idet den giver en mulig forklaring på, hvorfor seriemordere udvælger ofre, der har fællestræk, og hvis fællestræk kan føres tilbage til en betydningsfuld person i morderens liv (betydningsfuld som hovedregel af negativ karakter), men ikke dræber den betydningsfulde personen. Yderligere giver teorien en interessant forklaring på serieaspektet.

2.2.2 Militærtræning til mord

Castle og Hensley (2002) har forsøgt at undersøge det mulige link mellem seriemordere og militæret, og om potentielle seriemordere lærer at forstærke vold, aggression og mord i militære *boot camps*²⁹ (p. 453). Forfatterne argumenterer for, at eftersom militæret er en social kontekst der fremmer vold og aggression, synes det oplagt at udforske militæret som en social kontekst, hvor fremtidige seriemordere lærer de nødvendige færdigheder til at dræbe (ibid., p. 454). Forfatterne henviser til Grossman (1996, if. Castle & Hensley, 2002), der har studeret de metoder militæret benytter til at træne rekrutter til at overvinde deres hævninger mod at dræbe medmennesker. Brutalisering og desensivering mod vold mødes første gang på boot camp, hvor de værnepligtige lærer at acceptere vold som noget normalt og som en overlevelsesteknik. De værnepligtige fratages deres identitet ved at blive tvunget til at handle og klæde sig ens, ligesom de bliver verbalt og fysisk mishandlet af deres overordnede under hele deres ophold med henblik på at nedbryde eksisterende skikke og normer og i stedet acceptere et nyt værdisæt, der favner vold og død som en livsstil. (p. 459)

²⁸ Jerome Henry (Jerry) Brudos begik seksuelle overgreb mod, torturerede og dræbte fire kvinder, tilsyneladende drevet af en årelang fodfetich og hævntogt mod kvinder. Han tog billeder af og beholdte afhuggede fødder, som han iklædte spidse hæle. (Giannangelo, 1996, p. 103)

²⁹ Engelsk betegnelse bibeholdt

Klassik betingning benyttes, så soldaterne lærer at associere vold med behagelige konsekvenser, ligesom operant betingning benyttes til at betinge soldaterne til at reagere på en bestemt måde. Rollemodeller bruges ved, at de værnepligtige får en rollemodel i form af deres sergent, der personificerer vold og aggression, og som de værnepligtige kan efterstræbe at blive lige som. (ibid., p. 460) Yderligere læres dehumanisering og kompartmentalisering som metoder til at neutralisere anger og skyldfølelse. De lærer, at der er to typer mennesker – soldaterkammerater og fjender. Fjender anses for at være *subhuman*³⁰, hvilket er med til at mindske skyldfølelsen over at dræbe dem. Forfatterne fremhæver, at netop dehumanisering og kompartmentalisering er to teknikker, der benyttes af seriemordere. Dehumanisering benyttes til at objektivisere ofrene, mens kompartmentalisering er en måde at have et liv på ved siden af mordene. Nogle seriemordere er i stand til have familier og andre relationer uden at dræbe dem, og er dermed i stand til at adskille de to dele af sit liv. Forfatterne postulerer, at de kan have lært disse evner i militæret og overført dem til deres civile liv. (ibid., p. 463)

Potentialet for at personer udviser afvigende adfærd øges i situationer, hvor tilstedeværelsen af normative definitioner og verbaliseringer over konformerende adfærd har opnået diskriminatorisk værdi. I militæret lærer soldater, at det at dræbe er normalt og en accepteret livsstil for soldater. Seriemordere lærer, at det at konformere til militær adfærd er at favne en livsstil, der opfordrer til vold og aggression. Denne livsstil anses ikke for at være en konformeret livsstil i det civile liv. Adfærden er blevet forstærket i militæret og seriemorderen overfører disse indlærte evner til det civile liv. Slutteligt hævder forfatterne, at styrken af den afvigende adfærd er en direkte funktion af mængden, frekvensen og sandsynligheden af dens forstærkning. Soldater lærer, at vold og aggression er værdier, der vil blive positivt forstærket, og selvom den specifikke belønning ændrer sig, myrder seriemorderen, fordi det giver ham en eller anden form for forstærkning. Seriemorderen vil dog efter selve drabsritualet føle sig deprimeret og utilfredsstillet, og i overensstemmelse med seriemords cykliske natur, vil han starte sin cyklus forfra igen i troen på, at det vil kurere depressionen. Mordene vil dog sjældent få seriemorderne til at føle sig tilfredsstillet eller belønnet, men

³⁰ Engelsk betegnelse bibeholdt

eftersom adfærden er blevet forstærket tilpas mange gange, er der større sandsynlighed for, at han vil dræbe igen i fremtiden. (p. 463)

2.2.2.1 Kritisk vurdering

Castle og Hensley (2002) gør meget ud af at beskrive de forskellige definitioner, der har været af seriemordere, og hvilken kritik de har fået. Desværre glemmer de at specificere, hvilken definition de selv arbejder ud fra. Dog henviser de som en af de sidste til Hickey's definition og fordelene ved den, og eftersom Hickeys begrebsforståelse er i overensstemmelse med denne opgaves, kan det antages, at det er samme begreb, der arbejdes med.

Castle og Hensleys teori om, at seriemordere lærer vold, aggression og det at myrde i militæret, kunne have været et interessant perspektiv på problemformuleringen, men desværre ses der nogle kritikpunkter ved teorien, der sætter spørgsmålstegn ved, om militæret vitterligt kan skabe seriemordere. Først og fremmest synes der at mangle nogle tal på, hvor mange seriemordere, der egentlig har haft militær erfaring. Forfatterne nævner ganske kort, at kun et enkelt empirisk studie har undersøgt det mulige link mellem militæret og seriemordere og fandt, at ud af 354 cases havde 25 amerikanske seriemordere militær erfaring, altså ca. 7 %. Ved nærmere eftersyn viser det sig desværre, at det nævnte studie er Castle's eget upublicerede speciale, hvorfor det ikke er muligt at undersøge tallene nærmere. Som udgangspunkt synes 7 % dog ikke at være noget alarmerende højt tal, og teorien her lav forklaringsværdi for de resterende 93 %. Yderligere er det ikke alle der har været i militæret og på boot camp, der udvikler sig til seriemordere, hvorfor det kan antages, at der er nogle specifikke træk eller dispositioner ved seriemordere, der gør, at det er den udvikling de følger. Ud fra den logik vil seriemorderne allerede inden de kommer i militæret følge en skæv udvikling, hvormed militæret "blot" bliver en forstærker eller facilitator frem for at være en kausal faktor. Militæret kan dermed være medvirkende til at forme udtrykket for en allerede skæv udvikling ved at lære dem at dræbe, men derfra og til at hævde at militæret lærer dem at blive seriemordere, og dermed skaber seriemordere, synes der at være lang vej.

2.2.3 Opsamling læringsteorier

To teorier har forsøgt at forklare, hvad det er, der skaber seriemordere ud fra en læringsteoretisk tilgang. De to teorier lægger begge vægt på betingningsprocesser i deres redegørelser, men de adskiller sig ved den ene væsentlige forskel, at Hale (1993) tager udgangspunkt i, at disse processer forekommer løbende i udviklingen fra tidlig barndom af, mens Castle og Hensley (2002) tager udgangspunkt i militærtræning, og dermed i voksenalderen. De to teorier adskiller sig desværre også i forhold til i hvor høj grad, de kan bidrage til en forståelse af, hvad der skaber seriemordere, idet Hales (1993) teori kan redegøre for flere aspekter af seriemord, som eksempelvis hvorfor en seriemorders ofre ofte har fællestræk og det serielle aspekt, mens Castle og Hensleys teori (2002) synes at mangle et empirisk fundament og en forklaringsværdi i forhold til det relativt store antal seriemordere, der ikke har nogen militærerfaring.

2.3 Sociologiske og samfundsmæssige teorier

Fire teorier, der vil blive præsenteret her, har beskæftiget sig med seriemord ud fra en samfundsmæssig og kulturel forståelsesramme og forsøger dermed at sætte forståelsen af, hvad der skaber seriemordere, ind i en større kontekstuel forståelsesramme.

2.3.1 Demografisk struktur

Jenkins (1992) konstaterer på baggrund af en historisk og kvantitativ analyse, at mens seriemord synes at være forekommet i sjældne tilfælde mellem 1940 og 1964, er der sket en accelerering fra omkring 1965, der langt overstiger den generelle stigning i voldelig kriminalitet på den tid. Yderligere hævder han, at det ikke udelukkende kan forklares ud fra ændringer i registrerings- og rapporteringspraksis. (p. 1) Jenkins forsøger i stedet at forklare stigningen ud fra faktorer som demografisk struktur og aspekter af ungdomskulturen i 1960'erne, ligesom han antyder at ændringer i det psykiatriske system kan have spillet en vigtig rolle. (ibid.)

Jenkins hævder, at der i midt 1960'erne skete en dramatisk forandring i mange aspekter af det amerikanske liv, og at ethvert forsøg på at forklare stigningen i seriemord må tage dette med i betragtning, og at noget af det fundamentale var den ændrede demografiske komposition i USA og den relative vækst i det segment af be-

folkningen, der består af mennesker i teenagealderen og tyverne, som han mener bidrog til en skarp stigning i de overordnede voldsrater. (ibid., p. 13f.) Jenkins postulerer, at simpel demografi kan have bidraget en smule til stigningen i seriemord efter 1965, men at det er nødvendigt at lede efter yderligere forklaringer. Nogle af dem finder han i aspekter af den ungdomskultur, der udviklede sig i "baby boom" generationen. Selvom de svor til fred og ikke-vold, mener han, at de uforvarende kan have fremmet åbenlys aggressiv adfærd, især med seksuelle motivationer. Han understreger, at kun et lille antal mennesker kan være blevet påvirket på denne måde, men at antallet af multiple drabsmænd også "kun" befinder sig i hundrederne på landsplan. Yderligere postulerer han, at stigningen i tilgængeligheden og forbruget af narkotika sikkert har haft en effekt, som stadig er vanskelig at kvantificere, men at den ville have været særlig kraftig hos individer med tendens til voldelig eller uhæmmet adfærd. Fra midt 60'erne sås også en stigning i tilgængeligheden af seksuelt stimulerende billedmateriale, både i medierne og i hverdagslivet. (p. 14)

Jenkins understreger, at større adgang til pornografisk og/eller ekstremt voldeligt visuelt materiale kan have medvirket til at forme fantasier og efterfølgende handlinger ved nogle forbrydere, men at hverken narkotika eller pornografi i sig selv giver en tilstrækkelig forklaring på de observerede forandringer. Han fremhæver, at mord-handlinger kan opstå fra en lang række omstændigheder der er særlige for individet, men at seriemord også forudsætter sociale betingelser, der tillader skabelsen af en offerbefolkning. En sådan er en befolkning, der er tilgængelig for forbryderen, og hvor adskillige ofre kan forsvinde eller blive fundet døde, før autoriteterne begynder at blive alvorligt bekymrede. Politiets og andre lovmæssige organers reaktion spiller en vigtig rolle i at forme sådanne muligheder for viktimisering. (ibid., p. 14) Ud fra dette synspunkt postulerer Jenkins, at de vitale ændringer, der forekom i 60'erne, kan have været den større uafhængighed i den yngre generation og ændringer i deres seksuelle adfærd og attitude. Dermed øges mulighederne for at en potentiel forbryder finder sig selv i intime omstændigheder med et offer, og den øgede fysiske mobilitet i disse år gjorde det mindre sandsynligt, at en ung persons forsvinden ville blive opdaget med det samme. Yderligere blev rammen for acceptabel afvigende adfærd udvidet i disse år, og ændringer i skikke øgede villigheden til at eksperimentere med alternative trossystemer og livsstile og gjorde mennesker mindre forberedte på at afvise eller mistænke individer, der måske forekom mærkelige eller afvigende. Samtidig medvirkede den politiske fragmentering i de sene 60'ere til at afholde de unge

fra at tilkalde politiassistance til, hvad der kunne ses som mistænksomme omstændigheder. (ibid., p. 14f.)

Slutteligt antyder Jenkins, at ændringer i det psykiatriske system også kan have spillet en vigtig rolle, idet 60'erne var præget af en modvilje mod at institutionalisere de afvigende og psykisk syge i længere perioder, og det blev vanskeligt at indlægge en person på baggrund af hans skandaløse eller truende handlinger. På trods af de prisværdige intentioner har effekten af afinstitutionaliseringen ofte været katastrofal, og en af effekterne var, at reelt farlige forbrydere, som hidtil ville være blevet fastholdt på sikrede institutioner, nu blev løsladt. Samme effekt sås ved afkortningen af fængselsstraffe og den faktiske tid, der blev aftjent (ibid., p. 15)

2.3.1.1 Kritisk vurdering

Jenkins teori er interessant, fordi den bringer udviklingen af seriemordere ind i en større samfundsmæssig kontekst i stedet for blot at fokusere på det individuelle. I den forbindelse er det dog vigtigt at være opmærksom på, at de samfundsmæssige forhold, han omtaler, er amerikanske forhold, som ikke nødvendigvis umiddelbart kan overføres til andre lande. Jenkins definerer seriemordere som nogle, der dræber mere end fire ofre over en periode længere end 72 timer (ibid., p. 177). Jenkins er altså endnu mere stringent med offerkravet end begrebsforståelsen i denne opgave. Yderligere defineres seriemordere ikke, men Jenkins uddyber dog løbende, hvad han ikke anser som seriemord, så som organiseret og professionel kriminel aktivitet (ibid.). Jenkins har samlet sine data fra tre overordnede kilder; tre forskellige aviser, sekundære kilder om seriemordere, og en seriemorderencyklopædi. Han er selv opmærksom på de kritikpunkter, der kan være i forbindelse med nogle af disse kilder, men han argumenterer for, at samlet giver kilderne en grundig liste over de rapporterede seriemorder-sager i det sidste halve århundrede. (ibid., p. 178)

2.3.2 Legitim vold

DeFronzo og Prochnow (2004) fastslår, at mandlige seriemordere oftest er forsøgt forklaret ud fra et psykiatrisk perspektiv, men at nyere integrative teorier synes at antyde, at kulturelle faktorer kan spille en rolle i psykologisk at forme unge mænd med særlige psykiatriske og muligvis neurologiske sårbarheder på en sådan måde, at det letter oversættelsen af en motivation til at dræbe til faktisk adfærd. (p. 104) For-

fatterne tager udgangspunkt i syv unikke mål for legitim vold, defineret som form og frekvens af juridisk tolereret vold i hver stat, ud fra hypotesen, at stater med lokale subkulturer, der accepterer mere legitim vold, også vil have et højere antal seriemordere (ibid., p. 105f.). De fandt, at 34-45 % af variationer i seriemorderrater på tværs af statsgrænser³¹ kan redegøres for ud fra tre dimensioner af den lokale kultur, nemlig kulturelt støttet jagt og militærtræning, TV- og sportsvold, og kulturelt støttet straffende vold. (ibid., p. 107) Den første kulturelle faktor (jagt og legitimisering af militærvold) blev primært målt ud fra antallet af udstedte jagttegn, indskrivninger til *National Guard*³² og raten af voldelige magasiner i cirkulation. Den anden faktor (TV og sportsvold) er baseret på raten af voldeligt TV, der bliver set i staten, samt antallet af NCAA *football*³³ spillere. Den tredje kulturelle faktor vurderes primært ud fra brugen af dødsstraf og korporlig afstraffelsesvariabler. Som nævnt fandt forfatterne, at en væsentlig del af variationen mellem antallet af mandlige seriemordere i de forskellige stater kan redegøres for ud fra staternes kulturelle karakteristika, og de foreslår derfor, at psykiatriske forklaringer for seriemord er ufuldstændige og burde inkorporere socialisering til subkulturelle elementer som en potentiel faktor. Forfatterne slutter af med at konkludere, at mænd med psykiatriske prædispositioner til multipelt mord, såsom intens seksuel sadisme, kan føle sig stimuleret eller opfordret af lokale kulturelle traditioner til at omdanne voldelige drifter til voldelig adfærd. (ibid., p. 107f.)

2.3.2.1 Kritisk vurdering

DeFronzo og Prochnow præsenterer et interessant perspektiv på problemformuleringen ved at antyde, at kulturelle faktorer i form af legitim vold kan være fordrende for udviklingen af seriemordere. Seriemord defineres i studiet som en multipel morder involveret i tre eller flere separate hændelser med en emotionel cool off periode mellem mordene (ibid., p. 105), hvilket er i overensstemmelse med denne opgaves be-

³¹ Statsgrænser henviser til grænserne mellem USA's stater.

³² Engelsk betegnelse bibeholdt

³³ Engelsk betegnelse bibeholdt for at understrege forskellen mellem amerikansk fodbold og "europæisk" fodbold (eng. soccer), idet den amerikanske udgave kan anses for at være mere "brutal" end den europæiske.

grebsforståelse, og data er hentet fra FBI surveys af publicerede eller elektronisk tilgængelige nyhedshistorier, samt fra Dr. Kim Rossmo's (1995, if. DeFronzo & Prochnow, 2004, p. 105) forskning. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at selvom empirien synes at indikere, at visse kulturelle faktorer virker fordrende for fremkomsten af seriemordere, er det ikke alle indenfor selv samme kultur, der følger samme udvikling, hvorfor andre faktorer også må overvejes i forbindelse med fremkomsten af seriemordere. Forfatterne fremhæver da også, at de ser det som fordrende for unge, der allerede har en eller anden form for motivation for at dræbe med rødder i særlige psykiatriske og muligvis neurologiske sårbarheder, og at det ikke skal tænkes som kausal faktor i og for sig selv.

2.3.3 Seriemord på tværs af statsgrænser

DeFronzo, Ditta, Hannon og Prochnow (2007) forsøger i et studie at undersøge, hvorvidt kulturelle og strukturelle variabler kan bidrage til at forklare de betydelige forskelle i forekomsten af mandlig seriemorderaktivitet på tværs af statsgrænser (p. 3). For hver af de 151 mandlige seriemordere inkluderet i studiet, som havde været aktive i perioden 1970-1992, blev det forsøgt determineret, i hvilken stat de havde begået flest mord, og i hvilken stat de havde oplevet den længste socialiseringsperiode i barndommen (ibid., p. 8) De uafhængige variabler bestod af fem stats-niveau variabler; procentdel bosat i byområder, procentdel af befolkningen der er skilt, procentdel af husholdninger bestående af kun én person, procentdel af den civile arbejdsstyrke der er arbejdsløs, samt klassifikation som sydstat. Disse variabler benyttes typisk i makrostudier af mord, og næsten alle af dem tolkes oftest som udtryk for aspekter af social struktur og som udtryk for niveauer af social desorganisation, undtaget sydstatsklassifikationen der typisk tolkes som en indikator for tilstedeværelsen af en (sydlig) voldssubkultur. En anden inkluderet uafhængig variabel er forholdet mellem henrettelser og mord, idet det hypotiseres, at frem for at have en afskrækkende effekt kan dødsstraf have en brutaliserende effekt, hvor sandsynligheden for yderligere vold øges gennem et implicit kulturelt budskab, der støtter drabet på individer, der er dømt krænkende. En sidste variabel er den gennemsnitlige mordrate i staterne, da det antages, at den kan være en potentiel indikator for en voldelig subkultur. (ibid., p. 8f.)

Forfatterne fandt, at deres resultater viste indikationer på, at strukturelle og kulturelle variabler har statistisk signifikante forhold til statslige rater for mandlige seriemordere baseret på, hvor de har dræbt deres største antal ofre, og på hvor de er blevet socialiseret, og de hævder på baggrund heraf, at kulturelle og socialstrukturelle faktorer delvist kan forklare variationen i forekomsten af seriemord på tværs af statsgrænser. Tre af de fire variabler, der repræsenterede tilgængeligheden af sårbare ofre (procentdel bosat i byområder, skilt og hushold med kun én person) udviste et positivt forhold til forekomsten af seriemordere i forhold til, hvor de oftest myrdede, hvilket forfatterne hævder, kan forklares ved, at tætbefolkede områder giver et større antal mulige ofre og måske større mulighed for at undgå pågribelse, mens fraskilte og husstande med én person kan udgøre en særlig sårbar gruppe. (ibid., p. 11) Forfatterne havde forventet, at de kulturelle variabler ville spille en større rolle i analysen af socialiseringsstaten end i staten med flest mord, men kun en enkelt kulturel variabel, nemlig sydstaten, var signifikant i socialiseringsmodellen, mens legitim voldskultur (dødsstraf) var positivt relateret til stat med flest mord, men ikke signifikant relateret til socialiseringsstat. Gennemsnitlig mordrate var ikke signifikant relateret til nogen af de to afhængige variabler. (ibid., p. 11f.) Forfatterne hævder dog, at disse resultater alligevel kan have en ”logisk” forklaring, idet den sydlige voldskultur er historisk funderet, og derfor burde være mere relevant for forekomsten af serieforbrydere ud fra socialiseringsstat, mens henrettelsesraten fra 1960-1969, årtiet før de i studiet inkluderede seriemordere var aktive, kan reflektere den påvirkning den samtidige kultur har på forbryderens adfærd i hans bopælsstat på det tidspunkt, hvor han faktisk begår sine mord. (ibid., p. 12)

2.3.3.1 Kritisk vurdering

Som var tilfældet med afsnit 2.3.2.1, bidrager også dette studie med et interessant perspektiv på problemformuleringen, idet forfatterne har fundet indikationer på, at strukturelle og kulturelle faktorer kan medvirke til at forklare forskelle i forekomsten af seriemordere på tværs af statsgrænser, hvorfor der også kan argumenteres for, at disse variabler må have en eller anden form for indflydelse på udviklingen af seriemordere. Som det også før var tilfældet er dette studie især væsentligt i forhold til denne opgave, da definitionen (samme som i afsnit 2.3.2.1) er i overensstemmelse med den benyttede begrebsforståelse. Forfatterne nævner dog selv et kritikpunkt i

forhold til deres studie, nemlig at en signifikant del af statsvariationen i forekomsten af seriemord forblev uforklaret. De fremhæver, at dette kan skyldes flere faktorer, eksempelvis kan noget seriemorderaktivitet have været svært for politiet at identificere, hvilket har bidraget til en måleusikkerhed, ligesom der kan være dimensioner af kultur eller social struktur, der har en indflydelse på seriemord, som ikke var inkluderet i deres studie (ibid., p. 12). Stadig er det dog vigtigt at være opmærksom på, at kulturelle og strukturelle faktorer ikke kan være den eneste kausale faktor i skabelsen af seriemordere, og forfatterne afrunder også deres konklusion med at understrege, at kulturelle og social-strukturelle variabler bør inkorporeres sideløbende med psykiatriske og biomedicinske faktorer i forsøget på at redegøre for seriemord (ibid.)

2.3.4 I modernitetens selvbillede

Haggerty (2009) argumenterer for, at seriemordere er udpræget moderne. Han fremhæver seks moderne fænomener relateret til seriemordere; 1) massemedierne og den medfølgende fremkomst af en *celebrity*³⁴ kultur, 2) et samfund bestående af fremmede, 3) en form for middel/mål rationalitet, der er stort set adskilt fra værdiovervejelser, 4) kulturelle nedvurderende rammer, der har tendens til implicit at udskille nogle grupper for større prædation, 5) særlige opportunitetsstrukturer for viktimitisering, og 6) forestillingen om at samfundet kan konstrueres. (p. 168) For Haggerty henviser modernitet til en serie af institutionelle, sociale og kulturelle forandringer der typisk associeres med fremkomsten af kapitalismen, men som ikke kan reduceres til denne udvikling (ibid., p. 172)

Haggerty hævder, at massemedierne har hjulpet med at fremme en større forståelse for fjerne kulturer, undermineret traditionelle autoritetsstrukturer og understøttet demokratiske processer gennem udviklingen af et offentligt rum, men at de også er med til at fodre offentlighedens sult efter det sensationelle, kynisk kapitalisere på det frygtelige og institutionalisere en *celebrity* kultur. Han ser seriemord som overvejende værende en mediehændelse, hvor den offentlige diskurs om seriemord har en effekt på dynamikken i seriemord, men der er ikke tale om en simpel ”medie effekt”, hvor mennesker bliver mordere, fordi de har været eksponeret for fjernsyn eller andre medier. I stedet hævder Haggerty, at mediernes indflydelse er mere indirekte, idet de

³⁴ Engelsk betegnelse bibeholdt

giver den basale institutionelle ramme og kulturelle kontekst for, at moderne former for seriemordere kan operere. The Zodiac Killer³⁵, BTK (og andre) brugte ex medierne til at kommunikere med offentligheden og håne politiet. (p. 173f.)

Den mest almene indflydelse af massemedierne på seriemord angår dog, hvordan medierne fremmer en celebrity kultur ved at have ændret betydningen af at være berømt fra at have været en titel der var reserveret til heroiske individer til nu, hvor det at være berømt blot betyder at blive talt om. Berømmelse er blevet en generaliseret standard for succes og en måde at frigøre folk fra en magtløs anonymitet, ligesom det i et stort set sekulariseret samfund giver borgere en chance for at overleve efter døden. Ikke at opnå en eller anden form for berømmelse kan derfor opleves som en gennemgribende fiasko, og der er kun få hurtigere måder at blive berømt på end ved at begå en sensationel kriminalitet. Frem for at skamme sig over sine handlinger vil seriemordere ofte svælge i berømtheden og aktivt søge medieopmærksomhed, og for nogle mordere er medierne en af de vigtigste faktorer i at skabe en seriemorderidentitet. (ibid., p. 174) I præmoderne samfund kunne det at myrde serielt være noget nogen *gjorde*, mens en seriemorder i dag er noget nogen kan *være*. (ibid., p. 175)

Et andet karakteristika ved moderniteten, ifølge Haggerty, er urbaniseringen, noget som blandt andet har ændret menneskers relationer, og som også synes at have medvirket til at skabe den interpersonelle kontekst for fremkomsten af seriemordere. I de præmoderne landsbyer kendte individer hinanden ved navn og havde viden om naboers familiehistorie og personlige præferencer, mens fremmede var sjældne og kilde til rygter og mistænksomhed. Alt dette ændrede sig med kapitalismen og den relaterede massemigration og urbanisering. Individer blev i stigende grad del af et hav af fremmede. (ibid., p. 175), hvilket Haggerty anser for at være en fundamental forudsætning for fremkomsten af seriemordere. Et definerende aspekt ved seriemordere er netop, at de myrder fremmede. Tæt beboede bymiljøer repræsenterer dermed det ideelle setting, og fremmede er kandidater for potentiel viktimisering. Før fremkomsten af denne type miljø, var der simpelthen færre muligheder for at dræbe på en sådan vis. Moderne begreber om privatliv er ifølge Haggerty også på spil her, da en

³⁵ The Zodiac Killer myrdede og begik seksuelle overgreb på børn i San Francisco. Han blev sådan navngivet af politiet, fordi han skar zodiak på sine ofres kroppe. Morderen blev aldrig pågrebet, og sagen er stadig uopklaret. (Norris, 1988, p. 77)

privatsfære fri for embedsmænd og naboers nygerrige øjne giver seriemorderen plads til at operere relativt frit. (ibid., p. 176)

Moderniteten er typisk associeret med oplysningstiden og fremkomsten af videnskabelig tænkning og praksis, og rationel tæknings karakteristiske nøgterne stil, som ideelt set præger videnskabelig forskning, har bredt sig udenfor laboratoriet og er på forskellige måder kommet til at præge, hvordan mennesker tænker om og planlægger deres hverdagsliv, og Haggerty hævder, at en sådan tankestil, i dens mest radikale ekstreme, ofte karakteriserer seriemorderes tilgang til deres handlinger (ibid., p. 176). I en stort set sekulariseret modernitet har værdistyrede handlinger tendens til at blive nedvurderet som værende irrationelle. Dette ses tydeligst indenfor videnskaben, hvor værdiovervejelser forsøges elimineret fra forskning, men moderne borgere har også kun ganske få værdistrukturer givet fra antikken til at guide dem i deres handlinger. Etik i en sådan kontekst bliver et individuelt valg, og seriemordere eksemplificerer netop den ubærlige lethed i moderne individers moralske position, idet de er tvunget til at skabe et personligt etisk livsprojekt i manglen på ubestridelige givne etiske standarder. (ibid., p. 177)

Formel rationalitet forekommer også i bureaukratiske processer, hvor det at foretage umoralske liv og død beslutninger er blevet et rutineaspekt af virksomhedsadfærd – hvor virksomhederne repræsenterer modernitetens mest karakteristiske juridiske form. En sådan rationalitet må dog først være manifesteret i individuel tænkning og handling, og moderne individer bliver i deres rutinemæssige kognitive processer mere formelt rationelle i takt med, at en form for middel/mål beregning bliver styrende. Seriemordere reproducerer den rationalistiske ramme og skubber dens distinkte form for værdifri middel/mål rationalitet til ekstremer, hvilket Haggerty hævder, er tydeligt i flere henseender. Først og fremmest i det at seriemord er planlagte mord, hvilket kan synes åbenlyst, men det er stadig en vigtig pointe, idet de fleste mord er impulsive. Selv indenfor planlagte mord er seriemordere unikke, fordi – ud fra morderens perspektiv – den rationelle strategiplanlægning kan være et af de mest lystbetonede aspekter af selv drabet. Formel rationalitet er altså ikke blot central for sådanne mords ”succes”, men kan også være del af den nydelse morderen opnår ved handlingen. (ibid., p. 177f.) Personaliseringen af instrumental rationalitet ses tydeligst i hverdagsmøder mellem individer, hvor moderne individer synes at være involveret i en rollespilsproces. De fleste af disse roller er udelukkende instrumentale, og seriemordere efterligner men radikaliserer denne instrumentalisering af sociale relationer,

idet ofre for dem er reduceret til et middel til et specifikt mål – typisk et middel til at opfylde et psykisk behov for kontrol og selvophøjelse. Ofre har kun en værdi så langt som at de opfylder deres formål. Moralske og emotionelle overvejelser elimineres, så de kan torturere og dræbe andre uden at tage hensyn til den menneskelige dimension i deres handlinger. En sådan instrumentalisering af relationer er yderligere, ifølge Haggerty, en ekstrem psykologisk manifestation af fremkomsten af narcissisme som generelt modus for moderne eksistens. Moderne narcissister udviser en psykologisk orientering, der fikserer på selvet og svinger mellem overdrevne former for selv-kærlighed og selv-had, og ses i ting som behovet for at være i kontrol, devalueringen af andre og tomhedsfølelser. Selvoptagetheden og manglen på empati udvist af seriemordere er den stærkeste manifestation af denne moderne psykiske orientering. (ibid., p. 179f.)

Et af de mest foruroligende aspekter ved seriemord er, at de forekommer tilfældige, mens de i virkeligheden ikke er det. Ifølge Haggerty opererer moderniteten her ud fra, hvordan moderne kræfter diskret (nogle gange knap så diskret) opfordrer både institutioner og borgere til at udskille nogle grupper til censur og fordømmelse. Seriemordere sikrer sig en vis psykisk distance fra deres mord ved at dehumanisere deres ofre, hvilket ses i deres tendens til at omtale deres ofre som afskum eller samfundsplager. Moderne borgere kategoriseres ud fra forskellige aspekter som kulturel arv, race, køn, seksualitet og økonomisk status, hvoraf ikke alle tildeles samme værdi. (ibid., p. 179) Blandt devaluerede befolkningsgrupper er de ekstremt fattige, homoseksuelle, kvinder, psykisk syge, specifikke racemæssige minoriteter og børn. Haggerty ser det derfor som meget sigende, at ofre for seriemordere uproportionelt er taget fra nedvurderede grupper. Ofrene er typisk modernitetens udstødte, stigmatiserede og mindreværdige individer, som vagabonder, prostituerede, migrantarbejdere, homoseksuelle, børn, de ældre og hospitalspatienter. Således er det i Nordamerika yderst sjældent, at seriemordere dræber velhavende, kaukasiske³⁶, heteroseksuelle mænd. (ibid., p. 180)

Differentiel værdisætning af sociale grupper har en sammenhæng med specifikke mulighedsstrukturer. Kriminologer bruger begrebet mulighedsstruktur til at fremhæve, hvordan kriminel adfærd er mere sandsynlig i visse kontekster, især når der er en kombination af et muligt offer, en motiveret forbryder og en mangel på kompetente

³⁶ Kaukasisk (eng. caucasian) henviser til en menneskerace af indoeuropæisk afstamning

beskyttere. Seriemorderen er måske det mest skræmmende eksempel på en motiveret forbryder på jagt efter potentielle ofre. For at seriemordere kan udvælge specifikke grupper, må disse individer være tilgængelige for prædation. Eksempelvis er ca. 60 % af ofrene for seriemordere kvinder, hvilket afhænger af en større historisk tilstedeværelse af kvinder i det offentlige rum. Moderniteten har medført en større demokratisk sensibilitet, og frigørelsen af kvinderne er en af de tydeligste manifestationer på dette. Ved at indtage deres pladser i det offentlige rum er kvinderne også blevet mere tilgængelige for offentlige former for viktimisering, inklusiv seriemordere. Betydningen af mulighedsstrukturer for drab af kvinder ses helt tydeligt i seriemorderes tilbøjelighed til at viktimisere kvindelige gadeprostituerede. Det kan der være flere årsager til, men Haggerty fremhæver, at den vigtigste må være deres tilgængelighed. (ibid., p. 181)

Slutteligt er samfund moderne for så vidt som at de er menneskeskabte og modtagelige for menneskelige designs. Disse projekter indebærer og producerer også deres egne karakteristiske former for menneskeligt ”ukrudt” eller ”affald”. Begrebet om ”ukrudt” er her relationelt, da ukrudt kun kan eksistere i konteksten af en plan. Det er de moderne sociale planlægningsprocesser selv, der relegerer nogle sociale grupper til en status af at være ”uønskelig”. I jagten på et bedre samfund, må sådanne individer segregeres, tilbageholdes og somme tider elimineres for at undgå at de spreder sig. Mens jagten på sådanne utopiske, progressive ambitioner ofte er statens ansvarsområder, kan individuelle seriemordere også have sine egne modernistiske utopiske aspirationer. Dette ses især ved missionsorienterede mordere, hvor Haggerty hævder, at mordet på medlemmer af de udskilte grupper er eksplicit knyttet til progressive sociale målsætninger. I den grad at deres mord er knyttet til et utopisk design for social forbedring er seriemordere moderne. Frem for at forstå og retfærdiggøre deres handlinger udelukkende som et middel til at tilfredsstille deres egne lyster, dræber sådanne individer mennesker på vegne af ”samfundet”, mens loyalitet i det præmoderne samfund var overfor familien, klanen eller landsbyen. Samfundet som begreb kom ikke til Europa før det 18. århundrede og er i sig selv et produkt af moderniteten. (ibid., p. 183)

2.3.4.1 Kritisk vurdering

Haggerty tager udgangspunkt i en definition af seriemordere, som er i overensstemmelse med denne opgaves begrebsforståelse, nemlig at en seriemorder er en, der har dræbt tre eller flere mennesker, der var tidligere ukendte for ham og med en cool off periode mellem hvert mord. Han uddyber, at definitionen ikke inkluderer egenskaber ved seriemordere, som, selvom de ikke er til stede i alle tilfælde, stadig er genkendelige egenskaber ved denne type mord, ex udviser mange seriemordere gentagne mønstre, men at det er sådanne almene men ikke uundgåelige kvaliteter ved seriemord, som han fokuserer sin analyse på. (ibid., p. 169) Dette er i og for sig ikke i direkte modstrid med denne opgaves problemfelt, men det sætter nogle begrænsninger for generaliseringsmulighederne, idet der vil være nogle, der falder udenfor Haggertys analyse.

Haggerty sætter med sin analyse fokus på nogle af de aspekter af moderniteten, der kan tænkes at have en indflydelse på fremkomsten af seriemordere, idet han hævder, at seriemordere er et moderne fænomen. Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at Haggerty ikke hævder, at de er moderne i den forstand, at der ikke har været mordere, der dræbte serielt før i moderniteten, men at moderniteten har medført, at seriemordere nu er noget nogen *er*, frem for noget nogen *gør*. Teorien kan dermed bidrage med nogle nye perspektiver på problemformuleringen i form af et fokus på mediernes rolle, et samfund bestående af fremmede, sammenhængen mellem mulighedsstrukturer og viktimisering, samt begrebet om et menneskeskabt samfund. En væsentlig pointe er dog, som også Haggerty gør opmærksom på, at intet af dette indebærer en kausal proces. Hverken en celebrity kultur eller større anonymitet eller de andre aspekter får folk til at blive seriemordere. Haggerty fremhæver i stedet, at moderniteten giver en række valgfrie affiniteter mellem seriemord og nutidig civilisation. Moderniteten sætter parametrene for, hvad det betyder at være seriemorder og skaber forudsætningerne for fremkomsten af seriemord. (ibid., p. 184)

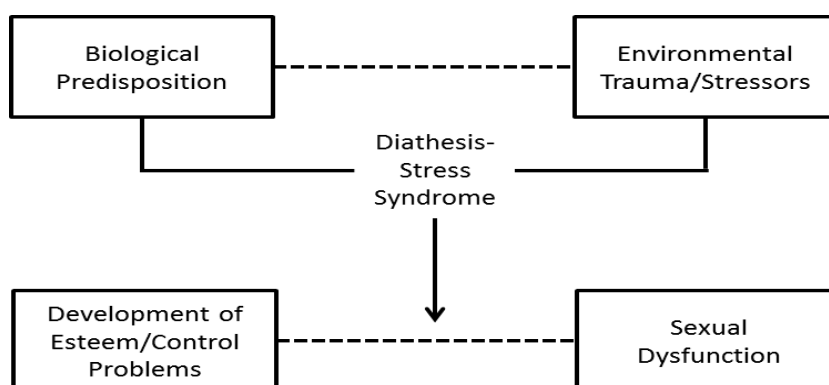
2.3.5 Opsamling sociale teorier

De fire præsenterede teorier behandler alle forskellige aspekter af kulturelle og samfundsmæssige forhold, der kan være fordrende for fremkomsten af seriemordere. De behandler aspekter som moderniteten, kulturelt sanktioneret legitim vold, samfundsændringer i 1960'erne, og hvordan de kan have påvirket den store stigning i fore-

komsten af seriemord omkring denne tid, samt hvordan kulturelle og strukturelle faktorer kan redegøre for forskelle i forekomsten af seriemord på tværs af statsgrænser. Det er dog vigtigt at være opmærksom på i forbindelse med disse teorier, at de alle behandler amerikanske forhold, og de kan derfor ikke nødvendigvis overføres direkte på danske forhold.

2.4 Seriemord som patologi

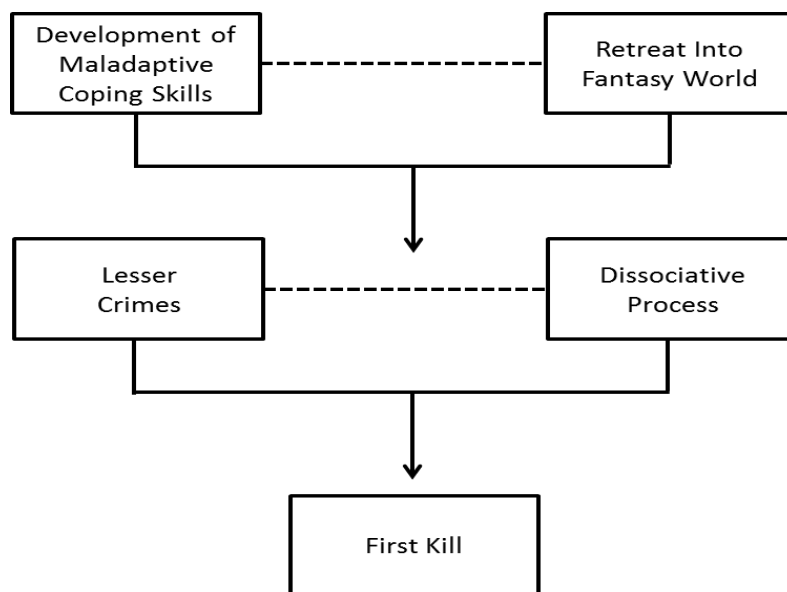
Kun en enkelt teori har behandlet seriemord som en psykisk lidelse på lige fod med andre diagnoser. **Giannangelo** (1996) har lavet en model for udviklingen af seriemordere baseret på den antagelse, at der blandt seriemordere er en klyngedannelse af adfærd og træk, der er tilpas ensartet til, at det bør anerkendes og kategoriseres i DSM. Han hævder, at seriemordere udviser et adfærdsmønster, der ikke er mindre diagnosticerbar end den antisociale personlighed eller post-traumatisk stress syndrom. (p. 97), og hans teori er derfor bygget på en diatese-stress model, hvor biologiske prædispositioner handler i fællesskab med en traumatisk miljømæssig situation, men hvor hverken den ene eller den anden er tilstrækkelig til at skabe en seriemorder. (ibid., p. 48) Giannangelos teori er delt op i tre stadier; 1) patologiens fundament, 2) stressorerens vej, som kombineres med prædispositioner i takt med at de udvikler sig op til det første mord, og 3) seriemordets obsessiv-kompulsive og ritualistiske cyklus. (ibid., p. 85)



Figur 2: Giannangelo, 1996, p. 86

Figur 5 viser de basale faktorer og kombinationen heraf, der fører til udviklingen af seriemorderen på stadie 1. Den biologiske prædisposition er et kritisk punkt i teorien, da Giannangelo har fundet biologiske abnormaliteter som et gennemgående tema i de i studiet benyttede cases, og selvom han erkender, at tilstedeværelsen af en biologisk prædisposition forbliver intuitiv og korrelativ, fastholder han, at de kombineret med

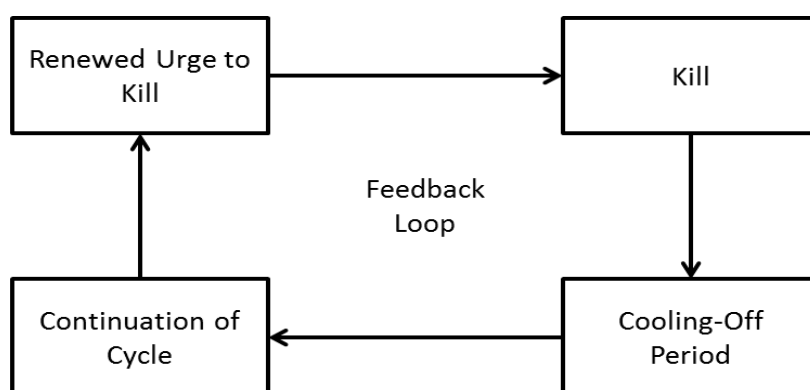
miljømæssige trauma skaber dynamikken i diatese-stress modellen. Idet miljø alene ikke synes at kunne skabe seriemordere, må de biologiske faktorer være nøglen. Katalysatoren for modellen bliver de miljømæssige traumer. (ibid., p. 86) Traumerne resulterer i et tab af selvværd, en manglende selvfølelse og forhindrer udviklingen af intimitetssans. Socioøkonomiske faktorer kombineret med familiære svigt frarøver subjekterne en fair chance for at udvikle personligheden. Seksuelle problemer går hånd i hånd med personlighedsproblemer og skaber et springbræt for et liv i en fantasiverden, obsessiv adfærd, kriminel aktivitet og seksuelt dysfunktionelle præferencer og motivationer. (ibid., p. 87)



Figur 3: Giannangelo, 1996, p. 89

Figur 6 viser stadie 2 i udviklingen af seriemordere. Den første boks består af maladaptive coping evner. Her hævder Giannangelo, at de ringe personlighedstræk (lavt selvværd, manglende selvfølelse) og coping evner, som subjekterne i studiet udviste, resulterede i deres maladaptive reaktioner på samfundet. Alle trak de sig ind i sin egen verden og udtrykte deres frustrationer ved at begå kriminalitet, selv før deres seriemorderkarriere begyndte. Han fremhæver, at de maladaptive copingmekanismer afgør, hvordan subjekterne relaterer til familie, venner, mulige elskere og enhver anden de interagerer med. Problemer med sex, personlige forhold og venskaber af enhver kvalitet, såvel som problemer med dag-til-dag interaktioner er ifølge Giannangelo uundgåelige. (ibid., p. 87f.) En vedvarende maladaptiv copingprocess førte til, at subjekterne trak sig ind i deres egen fantasiverden som en flugt til et sted, hvor de kunne nyde deres uacceptable seksuelle præferencer og fuldkommen ændre deres omgivelser. Der fandt de accept, status og de andre ting, de manglede i det virkelige

liv. Ved at eliminere andre mennesker og deres umulige standarder fritages morderne fra den enorme stress og sikre fiasko, som de forventer af interaktioner med andre. Fantasi i sig selv skaber ikke morderisk adfærd, men kombinationen af maladaptiv personlighed og et rigt fantasiliv tillader afvigende seksuelle temaer og voldelige tanker at blive virkelighed for den udviklende seriemorderpersonlighed. (ibid., p. 88) Manifestationen af ringe coping evner er ofte kriminel adfærd både i form af antisocial foragt overfor autoriteter og i form af forsøg på at sikre kontrol og status. (ibid.) Den dissociative proces, som synes at være en højere fantasitilstand, er det næste niveau som seriemorderen bevæger sig op på ved at trække virkelige mennesker ind i deres fantasiverden. I den dissociative tilstand trækker morderen fantasien til dens moralske og juridiske grænse og bevæger sig mod en fysisk realisering af sin trang. Til sidst mister han kontrol over en situation. Udløseren kan være en signifikant stressfuld hændelse – uanset bliver situationen opfattet og reageret på væsentligt anderledes end den gennemsnitlige borger ville have. Den potentielle morder når brysepunktet og begår sit første drab. Ifølge Giannangelo er handlingen uundgåelig og det introducerer morderen til en obsessiv cyklus, som han aldrig kan flygte fra. (ibid., p. 90)



Figur 4: Giannangelo, 1996, p. 91

Figur 7 viser stadie 3 i seriemorderens udvikling. Her er morderen begyndt på sin cyklus – han har oplevet den handling, der nu vil blive hans afhængighed. Et centralt element i cyklussen er cool-off perioderne, altså perioderne mellem mordene. Der kan være skam, frygt for opdagelse og repressalier. Et andet aspekt af denne periode er genoplevelsen af mordet. Det mentale rush og den seksuelle spænding fornyes, den mentale repetition forstærker adfærd og sikrer den uundgåelige gentagelse af forbrydelsen. (ibid., p. 90f.) Cyklussen gentager sig selv. Subjekterne i Giannangelos casestudie var dømt til et cyklisk mønster af mord, cool off, fornyet trang og mord.

De blev ritualistiske, afhængige af deres døds mønstre og det at opnå orgasme, samle trofæer og undgå pågribelse. Spændingen optil og lettelsen efterfølgende er med til at fasttømre mønstret. Cyklussen eskalerer indtil forbryderen pågribes. Giannangelo slutter af med at hævde, at der er tale om en patologisk obsession, som kun de mest ekstreme alkoholikere eller stofmisbrugere vil kunne forstå. (ibid., p. 91f.)

2.4.1.1 Kritisk vurdering

Giannangelos teori er baseret på et review af aktuelle kliniske perspektiver (ibid., p. x), samt en caseanalyse af fire cases. Datakilder for de fire cases inkluderer bøger, aviser, magasiner og tidsskrifter, film, tv, politirapporter, interviews, personlig kommunikation og andet case materiale. (ibid., p. 79) Nogle af disse kilder kan kritiseres af årsager tidligere nævnt, men forfatteren understreger, at der har været tale om at forsøge at samle så meget information som overhovedet muligt (ibid.). Giannangelo læner sig op af Eggers (1990, if. Giannangelo, 1996, p. 4) definition på seriemordere, nemlig at et eller flere individer begår et andet eller efterfølgende mord, uden relation til offeret, på et andet tidspunkt og uden nogen tydelig forbindelse med det oprindelige mord og som typisk er begået på en anden geografisk location. Yderligere er motivet ikke materiel vinding, men menes at være mordrens ønske om at have kontrol over ofrene. (ibid.) Definitionen afviger på nogle kritiske punkter fra denne opgaves begrebsforståelse, idet den ”kun” kræver to ofre. Med dette in mente kan teorien dog stadig bidrage med nogle interessante perspektiver på problemformuleringen. Sær-

Suggested DSM Diagnostic Listing for Homicidal Pattern Behavior

312.40 Homicidal Pattern Disorders

- A. Deliberate and purposeful murder or attempts at murder of strangers on more than one occasion.
- B. Tension or affective arousal at some time before the act.
- C. Pleasure, gratification, or relief in commission or reflection of the acts.
- D. Personality traits consistent with diagnosis of at least one Cluster B Personality Disorder (antisocial, borderline, histrionic, narcissistic)
- E. Understanding the illegality of actions and continuation to avoid apprehension.
- F. Murders not motivated by monetary gain, to conceal criminal activity, to express anger or vengeance, in response to a delusion or hallucination, or as a result of impaired judgment (e.g., in dementia, mental retardation, substance intoxication) (Giannangelo, 1996, p. 98)

ligt interessant er det, at Giannangelo klassificerer seriemord som en patologi og endda giver et udkast til en DSM formulering (se tekstboksen). Yderligere er teorien interessant, fordi den netop har fokus på individets psykologiske udvikling, og ikke blot de eksterne faktorer, der kan påvirke udviklingen, og hvordan personlighedsproblemer og dårlige coping skills medvirker til udviklingen af seriemorderen. Et sidste

kritikpunkt kan dog være, at Giannangelo ikke er særlig specifik i forhold til serieaspektet, idet han overfladisk betegner det som en afhængighed, og at morderen nu har fået smag for blod. Han giver desværre ikke nogen uddybende forklaring på, hvilke processer han mener der er på spil, som får morderen til at gentage sine handlinger igen og igen. Det tætteste, han kommer, er ved kort at nævne at genoplevelsen af mordene i fantasien er med til at forstærke adfærden (Giannangelo, 1996, p. 90f.)

3. Diskussion

3.1 Introduktion

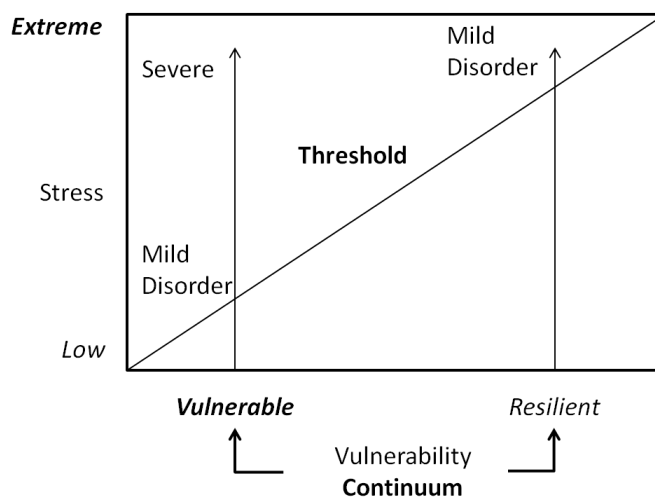
Ud fra reviewet har det ikke været muligt at udlede en entydig årsag til at seriemordere skabes. De fleste af de inkluderede studier peger mod en eller anden form for samspil mellem biologiske/neurologiske, psykologiske, læringsmæssige, sociale/miljømæssige og samfundsmæssige faktorer, og en enkelt teori tager udgangspunkt i, at seriemord er en psykopatologi på lige fod med andre DSM-diagnoser. Men selvom de forskellige teorier har forskellige indgangsvinkler til problemfeltet og lægger vægt på nogle forskellige ting, er der alligevel nogle faktorer, der i større eller mindre grad går igen. Fx synes der at være konsensus om, at overgreb i barndommen og udviklingen af en fantasiverden er væsentlige faktorer i skabelsen af seriemordere, ligesom en del af teorierne i et eller andet omfang henviser til tidlige relationer og et behov for kontrol som vigtige faktorer. På baggrund af resultaterne fra reviewet er der forsøgt at lave en model for udviklingen af seriemorderen med udgangspunkt i en diatese-stress model. Modellen er baseret på antagelsen, at seriemord aldrig vil kunne forklares ud fra en enkelt kausal agent, men må indtage en mere biopsykosocial tilgang til problemfeltet, altså må både det biologiske/fysiologiske, det psykologiske og det sociale/miljømæssige inddrages i en årsagsforklaring.

3.2 En diatese-stress model for seriemord

Den benyttede diatese-stress model i denne opgave er inspireret af, hvad der kaldes ”*risk-resilience continuum*” modeller (Ingram & Luxton, 2005, p. 40). En sådan model tager udgangspunkt i, at begreberne sårbarhed og *resilience*³⁷ kan repræsentere modsatte ender af et sårbarhedskontinuum (se figur 8). Resilience kan defineres som de faktorer, der gør en person modstandsdygtig overfor skadelige stressorer. Eksempler på sådanne træk kan være bestemte personlighedstræk, sociale evner og copingstrategier. (ibid.) I modellen interagerer et diatesekontinuum med et stresskontinuum, som til sammen giver muligheden for, at en forstyrrelse opstår. I den ekstreme sårbarhedsende af spektret skal der blot få stressorer til før en forstyrrelse udløses, mens det i den ekstreme resilienceende kræver en stor mængde stressorer af betyde-

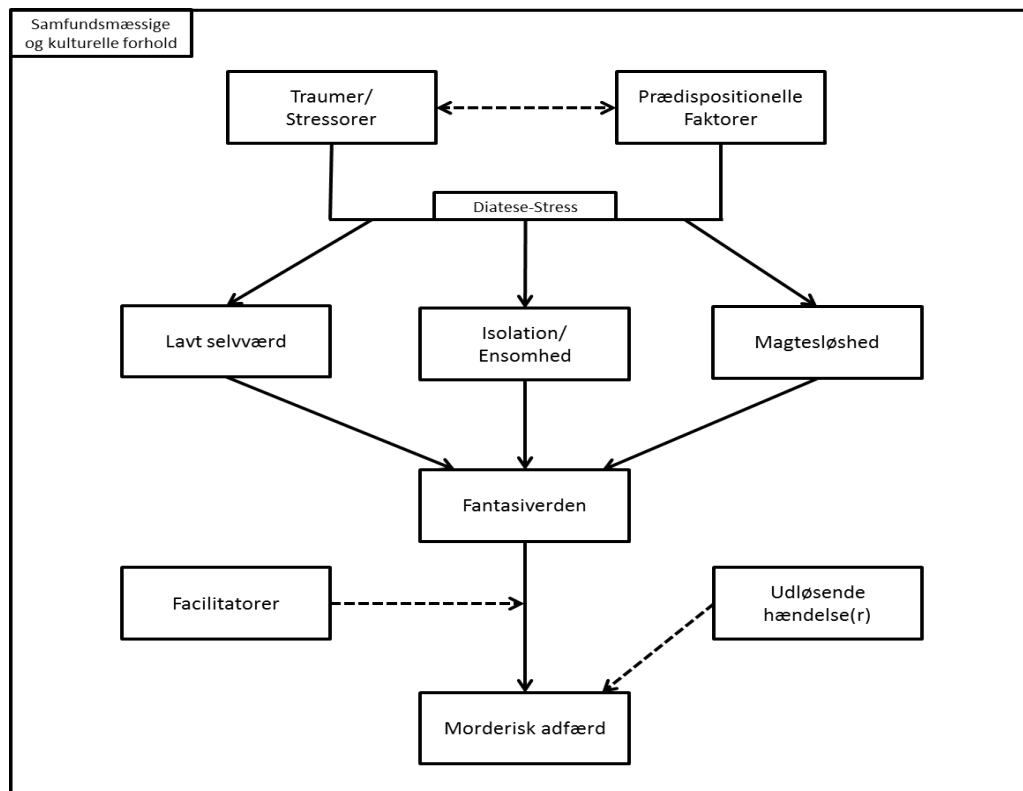
³⁷ Engelsk betegnelse bibeholdt

lig sværhedsgrad før det udløser en patologi. Modellen kan også redegøre for den oplevede sværhedsgrad af patologi ud fra antagelsen, at selv den mest modstandsdygtige person risikerer at udvikle signifikant symptomatologi, hvis han udsættes for tilstrækkelig meget stress, men sværhedsgraden vil sandsynligvis være mindre, end hvad individer udsat for samme stressorer, men som befinder sig i den anden ende af spektret, vil opleve. Her er det vigtigt at være opmærksom på, at selvom resilience betyder det modsatte af sårbarhed, hvilket indikerer en modstandskraft mod sygdom, så er det ikke synonymt med fuldkommen immunitet. (ibid., p. 41)



Figur 8: Sårbarhed-resilience modellen. (Ingram & Luxton, 2005, p. 41)

Som nævnt tager denne opgaves model for udviklingen af seriemordere (se figur 9) udgangspunkt i ovenstående model. Det skal dog nævnes, at selv om sårbarhed-resilience modellen er udviklet til at forklare psykopatologi, er det ikke nødvendigvis ensbetydende med, at seriemord anses for eller behandles som en patologi, som det var tilfældet ved Giannangelo (1996) (se afsnit 2.4). Spørgsmålet om, hvorvidt seriemord er en psykopatologi vil blive taget op senere i diskussionen. Valget af netop denne model skal mere ses som et udtryk for, at den formår at forklare samspillet mellem diateser og stressorer, mens den stadig tager hensyn til det individuelle i form af resiliencebegrebet, hvilket kan være en del af forklaringen på hvorfor nogle, men ikke andre, udvikler sig til seriemordere, selvom de har haft samme vilkår under påvæksten. For at gøre denne opgaves model mere overskuelig er sårbarhed-resilience modellen kun gengivet ganske forenklet i form af to kategorier; traumer/stressorer og prædispositionelle faktorer, men det er ovenstående model der henvises til.



Figur 9: Diatase-stress model for seriemord

3.2.1 Prædispositionelle Faktorer

Denne kategori dækker over fysiologiske og neurologiske faktorer, der kan prædisponere individet for en voldelig, aggressiv udvikling. Emnet er ikke blevet behandlet i denne opgave, men der kan nævnes nogle af de faktorer forskningen indtil nu har fokuseret på i forsøget på at finde en fysiologisk årsagsforklaring. Prædispositionelle faktorer kan være medfødte eller opstå på baggrund af fysiske traumer. Der kan være tale om faktorer som kvæstelser i hovedet, temporallapepilepsi, EEG abnormiteter, dysleksi og andre indlæringsforstyrrelser, dysfunktioner i det endokrine system, XYY kønskromosom abnormalitet, forhøjede kryptopyrrolniveauer, nedsat funktion i præfrontal cortex etc., som kan resultere i abnormale personlighedsforandringer, påvirke de højere hjernefunktioner, som mediering af instinkter, og medføre lav stress-tolerance, (aggressiv) impulsivitet og hyperaktivitet (Giannangelo, 1996, pp. 22-24).

3.2.2 Traumer/Stressorer

Vanrøgt i en eller anden form i barndommen er en af de faktorer, der ofte går igen på tværs af teorierne i reviewet, og der synes derfor at være konsensus for, at det spiller

en væsentlig rolle i skabelsen af seriemordere, hvilket underbygges af Mitchell og Aamodts (2005) empiri, der viste at vanrøgt (undtaget omsorgssvigt) forekom oftere blandt seriemordere end i den generelle befolkning. I forlængelse af dette er også viktimering og eksponering for vold mod andre – både i hjemmet og i andre kontekster – flere gange blevet nævnt, og hvilken betydning det har generelt at vokse op i et hjem præget af vold, som betyder at barnet lærer at vold er en accepteret omgangsform. Der synes altså at være tale om en form for socialiseringsproces. Et andet aspekt, der nævnes nogle gange, er betydningen af opdragelsen, og hvordan inkonsekvent disciplin medfører, at barnet ikke lærer at skelne mellem rigtigt og forkert. Her kan det dog påpeges, at seriemordere forekommer at være udmærket klar over hvad der er rigtigt og forkert, men at de ikke handler ud fra det. Tidlige relationer mere overordnet er også blevet nævnt på tværs af teorier – hvordan seriemorderne ikke var i stand til at skabe relationer til jævnaldrende og derfor var meget isolerede. Flere teorier fremhæver også usikre tilknytningsmønstre, både til forældre og andre familiemedlemmer, men også til jævnaldrende, hvilket giver god mening ud fra de beskrivelser der gives af hjemmemiljø præget af ustabilitet, vold og for nogles vedkommende overgreb. Inkluderet i denne kategori er også traumatiseringer i form af ydmygelser som fremstillet i Hales (1993) teori.

3.2.3 Diatase-Stress

Som allerede nævnt dækker diatase-stress her over en sårbarheds-resilience model. De prædispositionelle faktorer skal derfor ses som diateser, mens traumer/stressor er udtryk for netop stressorer. Diateserne skal endvidere ses som et udtryk for et sårbarheds-resilience kontinuum. Netop dette kontinuum ses som en væsentlig del af forklaringen på, hvorfor nogle udvikler sig til seriemordere, mens andre i samme omstændigheder ikke gør. Det antages, at dette er et udtryk for individuelle resilience faktorer, og at seriemordere delvist følger den udvikling, de gør, fordi deres resilience er lav.

3.2.4 Lavt selvværd, Isolation/Ensomhed og Magtesløshed

Udtrykket for den diatase-stress interaktion der er forekommet på forrige niveau kan tage flere og forskellige former. De tre udvalgte kategorier er de temaer, der i reviewet oftest blev henvist til som primære årsager til, at barnet blev trukket ind i en

fantasiverden. De tre kategorier skal ikke ses som udtryk for at alle tre vil være til stede i alle tilfælde, men at min. én af de tre oftest vil kunne identificeres ved seriemordere i deres udvikling.

MacCulloch, Gray og Watt (2000, p. 408f.) har givet et andet bud på, hvorfor sadistiske, seksuelle fantasier opstår, og har i et forsøg på at redegøre for en sådan udvikling, samt mere overordnet for seksuel sadismes ætiologi, lagt vægt på seksuelt misbrug i barndommen og betingningsprocesser. De tager udgangspunkt i, at sadistiske seksuelle fantasier grundlægges på baggrund af traumer, som ex fysiske og seksuelle overgreb i barndommen. Det er dog ikke alle, som bliver seksuelt misbrugt i barndommen, der udvikler sadistiske fantasier eller sadisme, og forfatterne forsøger derfor at identificere en proces, der kan forklare sammenhængen mellem sadisme og seksuelt misbrug, uden at misbrug nødvendigvis resulterer i sadisme. De antager, at ”*sensory preconditioning*” kan forklare en sådan kobling, og at klassisk og operant betingning efterfølgende kan medvirke til at opretholde og forstærke adfærden. (ibid.) Sensory preconditioning henviser til en proces, hvor urelaterede repræsentationer af stimuli, der er sideløbende aktive i kognitionen, bliver associerede med hinanden. Således vil barnet, første gang det oplever seksuel arousal, danne en repræsentation af seksuel arousal. På samme måde vil barnet danne en repræsentation af aggressive følelser, når det oplever aggressive følelser. Sker det efterfølgende at disse to repræsentationer er aktive på samme tid kan der dannes associationer mellem repræsentationer af seksuel arousal og aggressive følelser. Dermed vil individet efterfølgende føle aggressivitet, når repræsentationen af seksuel arousal er aktiveret og vice versa, hvilket fører til sadistiske seksuelle fantasier. (ibid., p. 413f.) Sensory preconditioning kan dermed være én mulig forklaring på det sadistiske indhold der ofte findes i fantasierne, men kun for seriemordere, der har oplevet misbrug i barndommen. Teorien har dermed kun forklaringsværdi i forhold til en lille procentdel af seriemorderne, hvorfor den heller ikke er repræsenteret i modellen. Yderligere synes teorien mest relevant i forhold til den hedonistiske og den magt/kontrolorienterede type (særligt lystmordere), som har et mere sadistisk præg, og som ofte indebærer et seksuelt element.

3.2.5 Fantasierverden

De fleste teorier fremhæver fantasier som et væsentligt aspekt, hvor seriemorderen på grund af sin isolation, og sin manglende kontrol over sit hverdagsliv, opbygger en fantasiverden, som en form for copingmekanisme. Nogle fremhæver, at seriemorderen her skaber symboler for den person, der dominerer eller begår overgreb mod dem i virkeligheden, så de i fantasien kan blive den dominerende, mens andre lægger vægt på det grandiose selvbillede de opbygger i disse fantasier. Der synes dog at være enighed om, at fantasierne er prægede af vold, sadisme, aggression og sex, og at morderne skaber en verden i deres fantasier, hvor de kan opnå de ting, de ikke kan i virkeligheden. Et af de primære aspekter her er kontrol og magt. Kontrol og magt er blevet fremhævet i flere sammenhænge på tværs af studierne, og seriemord synes i yderste konsekvens at kunne reduceres til et altoverskyggende behov for magt og kontrol – om ikke andet så for en kort stund over et enkelt menneske. Flere lægger vægt på at dette kontrolbehov kan have rødder i et lavt selvværd.

3.2.6 Facilitatorer

Enkelte af teorierne behandler spørgsmålet om (mis)brug af alkohol, narkotika og pornografi blandt seriemordere. McKenzie (1995) er den der tillægger især alkohol og narkotika størst værdi. Hun hævder, at det for det første har en indirekte indflydelse i forbindelse med socialisering, da seriemorderne i hendes studie ofte stammede fra alkoholiserede hjem, men også mere direkte ved at fjerne seriemordernes hæmninger og dermed give frit lejde til fantasierne. Jenkins (1992) antyder ligeledes, at den øgede tilgængelighed af narkotika i 60'erne kan have haft en indflydelse på den pludselige stigning i seriemordere. Hickey (1991) er lidt mere varsom med, hvor meget værdi han vil tillægge de tre faktorer. Han ser dem mere som faciliterende – at de kan medvirke til at forme udtryksformen – men at de må være udtryk for en udvikling der allerede er på afveje – meget i tråd med den generelle holdning i denne opgave, og som også er den betydning de er blevet tillagt i modellen. Der er altså ikke noget krav om, at de skal være repræsenteret, men hvis de er, kan de medvirke til at forme og forstærke voldelig, aggressiv og morderisk adfærd.

3.2.7 Udløsende hændelse(r)

De udløsende hændelser er ligesom facilitatorerne ikke definitive aspekter i udviklingen, men de er blevet konstateret ved flere seriemordere, fx Ted Bundy, der blev afvist af en kæreste og Jeffery Dahmer, der mistede sin familie, da begge forældre forlod ham efter deres skilsmisse (White, 2011, p. 14), ligesom der kan argumenteres for, at de ydmygelser Hale (1993) henviser til også kan ses som udløsende hændelser sekundært til den primære traumaeffekt de har.

3.2.8 Morderisk adfærd

Manifestationen på ovenstående udviklingsproces bliver i sidste ende morderisk adfærd. Så bliver spørgsmålet; hvordan skal serieaspektet forklares? Forskellige bud er blevet givet i de forskellige teorier i reviewet. Garrison (1996) hævder, at seriemorderen ikke opnår indsigt i sin oprindelige fejlagtige tænkning og derfor bliver fanget i den katatymiske krisens cykliske mønster. Hickey (1991) hævder, at idet fantasier aldrig helt kan opfyldes, ligesom vrede ikke helt kan fjernes og manglen på selvværd ændres, vil morderen kun ganske kort genvinde en følelse af equilibrium efter hvert mord. Seriemorderen bliver derfor fastholdt i en selvforstærkende voldscyklus baseret på fantasi forstærket af "rutine" traumatiseringer. For Arrigo og Purcell (2001) ligger forklaringen i et konstant stigende behov for stimulering, mens White (2011) ser det som en beslutning, der træffes i forsoningsfasen, hvor, uanset hvad morderen vælger, vil han vende tilbage til en tidligere fase og starte cyklussen igen fra det punkt. Carlisle (1993) hævder, at det er individets trang til at føle magt og kontrol, der får ham til at myrde igen og igen, til det punkt hvor det bliver en afhængighed og en tvangshandling. McKenzie (1995) lægger vægt på, at det er den øgede frustration efter hvert mord, der driver individet til at begå efterfølgende flere mord, mens Hale (1993) hævder at der er tale om en dobbeltårsag, hvor morderen ikke har noget publikum til at bevidne at retfærdigheden er sket fyldest for en forudgående ydmygelse, og hvor han er ude af stand til at fjerne den oprindelige foruretter, hvorfor han er nødt til at fortsætte med at dræbe. Slutteligt hævder Giannagelo (1996), at der er tale om en patologisk obsession, hvor morderen ved at genopleve mordet i tankerne fornyer den seksuelle spænding, hvilket forstærker adfærden og sikrer en uundgåelig gentagelse af forbrydelsen. Der er i definitionen af seriemord i denne opgave lagt vægt på, at seriemord indeholder et kompulsivt element. Individet myrder igen og

igen, fordi han på en eller anden vis er nødt til – drevet til det – lidt i tråd med Carlisles (1993) teori. Holmes (1997) understøtter dette og henviser til, at kendte seriemordere, som fx Bundy, har hævdet, at en del af deres personlighed (Bundy kaldte den ”The Entity”) blev så stærk, at den overskyggede de resterende 99 %, og Holmes postulerer, at der vitterlig er tale om en kompulsiv faktor, hvad angår personligheden – altså ikke i fysisk forstand, men i en psykologisk forstand. (p. 105f.) Yderligere ses der et lystaspekt i seriemordere, og det ligger lidt i sagens natur, at lystprægede aktiviteter gentages mere end én gang. Slutteligt hævdes det, at kontrol er en væsentlig motivation for seriemorderen, og eftersom han kun har denne ultimative kontrol i kort tid af gangen – den tid mordet står på – vil han søge den igen, da det er her, han virkelig får sit rush.

3.2.9 Samfundsmæssige og kulturelle forhold

Slutteligt er modellen omgivet af samfundsmæssige og kulturelle forhold, da der arbejdes ud fra den antagelse, at adfærd og relationer (af enhver art) altid vil være indlejret i en større samfundsmæssig og kulturel ramme. Flere faktorer er blevet fremhævet af teorierne i reviewet som værende fordrende for fremkomsten af seriemordere, som demografiske variabler, kulturelt betinget legitim vold og forskellige aspekter ved moderniteten. Selvom der kan findes eksempler på seriemord flere tusind år tilbage i tiden, synes der at være sket en voldsom stigning i antallet af seriemordere i nyere tid. Der kan argumenteres for, at politiet er blevet bedre til at identificere seriemord, men stigningen i det identificerede antal seriemordere synes for stort til, at det kan være den eneste forklaring. De i reviewet fremhævede aspekter forekommer derimod at have langt større forklaringsværdi, idet de kan redegøre for de ændringer i kulturen og samfundsstrukturen, som har gjort det lettere for seriemorderen at være det, han er.

3.2.10 Ætiologi eller indikator?

Indlejret i ovenstående er også en diskussion om, hvad der kan ses som skabende faktorer og hvad der bliver indikatorer for en allerede skæv udvikling. Ved seriemordere kan det være svært at adskille de to, da indikatorer også kan medvirke til at forme udtrykket for en skæv udvikling, og dermed måske medvirke til at individet bliver seriemorder frem for en anden manifestation, og er det så alligevel ikke en del af,

hvad der skaber seriemorderen – for ellers var han måske blevet voldtægtsforbryder, alment småkriminelt, bankrøver eller bare asocial? Under alle omstændigheder kan det tænkes, at indikatorerne, altså de faktiske manifestationer, er af stor værdi i forhold til tidlig identificering, og dermed forebyggelse. Her bliver diskussionen så en anden – for indikatorerne vil først vise sig, når udviklingen allerede er gået skævt – er det så for sent? Kan seriemord forebygges, hvis den skæve udvikling opdages i tide eller ”kureres”, hvis det allerede er gået galt? Og kan man stole på, at en seriemorder vitterligt er kureret efter en behandling – kan man nogensinde stole på en seriemorder?

3.3 Perverteret normalitet

Et spørgsmål der mangler at blive svaret på er; er seriemord ”blot” en form for perverteret normalitet, eller er det noget ganske unikt – noget fuldkommen væsensforskelligt fra alt andet? Canter, Missen og Hodge (1996, p. 1) hævder ud fra en undersøgelse af amerikanske seriemorderes baggrundskarakteristikker, at deres dysfunktionelle familiehistorie og omfattende, bredspektrede kriminelle baggrund er meget lig den, der ses ved andre voldelige forbrydere, og konkluderer derudfra, at seriemordere ikke er en eller anden form for speciel race hentet fra et begrænset udsnit af den kriminelle befolkning. Levin og Fox kritiserer (2010) den konventionelle professionelle tilgang til seriemord, der beskriver den sadistiske seriemorder ud fra labels som sociopat, psykopat eller antisocial personlighedsforstyrret, idet de hævder, at ved nærmere eftersyn ses det, at i hvert fald nogle sadistiske seriemordere ikke behøver at have en antisocial personlighedsforstyrrelse for at dræbe uden moralske implikationer. I stedet er de i stand til at overvinde samvittigheden på samme måde, som de fleste andre mennesker, nemlig ved kompartmentalisering og dehumanisering af deres ofre. (p. 4) Yderligere hævder de, at det ikke er sandt, at seriemordere ikke er i besiddelse af empati, da det kræver kognitiv empati at fange ofrene, ligesom emotionel empati er nødvendig for at den sadistiske morder kan nyde sit offers lidelse. Kan han ikke både forstå og opleve sit offers lidelse, vil der ikke være nogen nydelse eller seksuel arousal forbundet med det – ergo føler han sit offers smerte, men han tolker det som sin egen nydelse. Ud fra dette kan det hævdes, at jo mere empatisk han er, jo mere nyder han sit offers lidelse. (p. 11) Det er dog også blevet hævdet, at seriemordere netop må mangle emotionel empati baseret på objektiviseringen af offeret, da det

ikke er muligt at sætte sig i den emotionelle position af et objekt (Skrapec, 1996, 525). I forlængelse af dette kan der også skelnes mellem det *at kunne føle* en andens smerte og at *have medfølelse* med en anden, hvorfor seriemorderen måske nok kan føle offerets smerte, men hvis ikke han samtidig har medfølelse med offeret, er der måske snarere også her tale om kognitiv empati. En stor del af teorierne i reviewet beskrev almenpsykologiske processer i deres redegørelser for seriemorderes udvikling, hvorfor antagelsen bliver, at seriemordere ikke er et unikt fænomen, væsensforskelligt fra alt andet, men mere en form for perverteret normalitet – de repræsenterer den ekstreme ende af spektret af en udvikling der er gået skævt, men de er ikke i en kategori for sig, eller som Canter, Missen og Hodge (1996) kalder det – en race for sig. Jenkins (1986) understreger i overensstemmelse hermed, at der ikke er tale om sindsforvirrede fremmede væsener, men om fremmedgjorte mænd med en manglende interesse i at fortsætte det kedelige liv, som de føler sig fanget i. Opvokset i et samfund, der legitimerer vold som en reaktion på frustration griber de efter piraten eller hævnerens ”mandlige” identitet. Hvis de ikke længere ønsker at leve begår de masse mord, hvor klimaks bliver deres egen henrettelse, men ønsker de at leve og blive berygtede – endda berømte – vil de forberede deres karriere indenfor seriemord. (p. 28)

3.4 Er det en sygdom?

Et andet spørgsmål, der også kræver nærmere diskussion er, hvorvidt seriemord kan klassificeres som psykopatologi. Det kræver dog først en afklaring af, hvad psykopatologi er. Selv om der synes at være bred enighed om, hvilke tilstande der skal behandles som psykiske sygdomme, har det været vanskeligere at nå til en præcis definition på psykopatologi. Der er mange forslag til enkle definitioner, fx ud fra statistisk afvigelse eller sjældent forekommende adfærd, subjektiv lidelse eller ubehag, biologisk dysfunktion, irrationel, uforståelig adfærd, uforudsigelighed og brud på sociale normer eller manglende selvkontrol. (Hougaard, 2007, p. 483f.) Seriemord vil ud fra flere af disse kunne klassificeres som en psykopatologi. Giannangelo (1996) foreslog en klassificering i DSM for seriemord, og der tages derfor udgangspunkt i DSM-IV’s definition. I DSM-IV er psykopatologi defineret som et klinisk signifikant adfærdsmæssigt eller psykologisk syndrom eller mønster, der opstår i et individ, og som er forbundet med tilstedeværende lidelse (fx et smertefuldt symptom) eller han-

dicap (fx hæmning indenfor et eller flere vigtige funktionsområder), eller med en signifikant øget risiko for død, smerte, handicap eller et vigtigt tab af frihed. Syndromet eller mønsteret må ikke blot være en forventet og kulturelt sanktioneret reaktion på en bestemt hændelse, eksempelvis tab af en elsket person. Uanset den oprindelige årsag, må det på nuværende tidspunkt anses for at være en manifestation af adfærdsmæssige, psykologiske eller biologiske dysfunktioner i individet. Hverken afvigende adfærd (fx politiske, religiøse eller seksuelle) eller konflikter, der primært eksisterer mellem individet og samfundet, er en psykopatologi, medmindre afvigelsen eller konflikten er et symptom på en dysfunktion i individet. Slutteligt specificeres det, at en klassifikation af en psykisk sygdom ikke er en klassifikation af et individ, men af den lidelse individet har. (American Psychiatric Association, 1994, p. xxi f.) Rent intuitivt har der været – og er der måske stadig lidt – en fornemmelse af, at seriemord ikke kan betegnes som en psykopatologi, men hver gang der forsøges argumenteret for netop det standpunkt, ender det mere med at blive en argumentation for det modsatte, nemlig at seriemord *er* en psykopatologi. Ud fra ovenstående definition på psykopatologi burde seriemord klassificeres som en psykopatologi. Modviljen mod at klassificere seriemord som en patologi kan meget vel bunde i en fejlrationalisering, der siger at psykopatologi er lig uskyld. Der tænkes ikke uskyld, som i at seriemorderen er uskyldig, men mere uskyld i form af at han er *undskyldt* sine gerninger – at han på et eller andet plan ikke helt kan stilles til ansvar for sine handlinger, fordi han *ikke kan gøre for det*. Ved nærmere eftertanke forekommer dette dog at være en fejlslutning, for psykopatologi er ikke nødvendigvis lig ansvarsfrihed. Juridisk set kan individet stilles til ansvar for sine handlinger på trods af psykopatologi med mindre det kan bevises, at han/hun i gerningsøjeblikket ikke var tilregnelig. Seriemorderen viser ingen tegn på ikke at være tilregnelig i gerningsøjeblikket – tværtimod. Hans gerninger er oftest planlagt lang tid i forvejen, øvet igen og igen i fantasierne, og han er i stand til efter et mord at fjerne bevismateriale for at undgå pågribelse, og endda i nogle tilfælde kommunikere med eller håne politiet gennem massemedierne. Der er tale om rationelle individer, der udmærket er klar over det illegale i deres handlinger. Men udelukker det psykopatologi? Svaret må nok være nej, det gør det ikke. Yderligere kan det fremhæves, at psykopatologi ikke udelukker en fri vilje. Der er i denne opgave lagt vægt på, at det kompulsive er et væsentligt aspekt ved seriemord, men undskylder det dem? Kan de så virkelig ikke gøre for det? Nej, det undskylder dem ikke nødvendigvis, for som Carlisle (1993) fremhæver, er

det meget muligt, at der har været en eller flere hændelser, der har startet processen, men individet har selv ladet det vokse ud af kontrol. Og så længe seriemorderen rationelt kan skelne mellem rigtigt og forkert, har han også et valg. Er trangen til at dræbe så stærk, at han ikke længere kan styre den, har han stadig et valg – han kan følge sine impulser og sin kompulsive trang og dræbe igen, eller han kan søge hjælp. Uanset er det et valg han træffer, og dermed har han også et ansvar.

3.5 Kunne det forekomme i Danmark?

Det sidste spørgsmål bliver så – er seriemord et fænomen der lige så vel kunne forekomme i Danmark? Ud fra det gennemgåede i denne opgave synes svaret at blive ja og nej. Ja, teoretisk set kunne seriemord lige såvel forekomme i Danmark, da de i modellen identificerede traumer/stressorer som misbrugsprægede og ustabile hjemmemiljøer, tilknytningsforstyrrelser og voldelige rollemodeller også forekommer i Danmark, og det samme kan siges for de nævnte prædispositionelle faktorer. Der kan måske være en antagelse om, at der er større chancer for, at ex vanrøgt af børn hurtigere vil blive opdaget i Danmark, og at de sociale myndigheder her generelt har flere ressourcer til rådighed til at hjælpe og støtte udsatte familier end det er tilfældet i ex USA. Som nævnt i afsnit 1.1.2 vil der dog ikke blive givet mere dybdegående analyser af samfundsforskelle mellem Danmark og andre lande, hvor seriemord er en mere hyppig forekomst, men nogle overordnede betragtninger kan nævnes. De i reviewet benyttede teorier beskæftiger sig med seriemordere i USA, som da også er det land der oftest associeres med seriemordere, hvorfor det er det, der vil blive brugt som sammenligningsgrundlag. DeFronzo og Prochnow (2004) lagde vægt på kulturelle karakteristika i form af legitim vold som jagtkultur, militærtræning, TV og sportsvold og straffende vold i form af dødsstraf og korporlig afstraffelse. I Danmark ses nogle af de samme eksempler på legitim vold, idet der også her er en jagtkultur, sportsvold (men mere i form af ex boksning, da den europæiske fodboldversion er langt mindre ”brutal” end den amerikanske) og TV vold. Der kan dog argumenteres for at militærtræning i Danmark er mindre brutal i forhold til den beskrivelse, der ses i Castle og Hensleys (2002) teori, ligesom der ikke benyttes dødsstraf eller korporlig afstraffelse. Haggerty (2009) lagde i sin teori vægt på aspekter af moderniteten som massemedierne, et anonymitetssamfund, middel/mål rationalitet, kulturelt nedvurderede grupper, opportunitetsstrukturer for viktimisering samt forestillingen om, at et

samfund kan konstrueres. Alle disse aspekter kan også findes i Danmark. Hvad er årsagen så til, at der ikke er (flere) seriemordere i Danmark? Svaret må umiddelbart blive den høje opklaringsprocent for mord, som fremhævet af Bent Isager-Nielsen (2009). Danmark har en enormt høj opklaringsprocent, så der kan meget vel have været potentielle seriemordere, som blot er blevet pågrebet efter det første mord, og derfor ikke har fået muligheden for at eskalere. Et eksempel kan være Jens Hammershøi Vittrup, der sidder livstidsfængslet for mordet på den 20årige Betina Jørgensen Kjær i Odense i 1992. Netop dette mord falder i øjnene, da morderen her ikke kendte sit offer på forhånd, der var tale om et hands-on drab, hvor der var tegn på voldtægt, kvælningsforsøg, knytnæveslag, og knivstik, og der var ikke umiddelbart noget tydeligt motiv for drabet. Gerningsmanden har selv efterfølgende forklaret at han et par dage før mordet havde fået afslag fra Fremmedlegionen, og at han på dagen for mordet var blevet fyret fra sit arbejde. (Rasmussen & Weber, 2010) Der er derfor ikke utænkeligt at han kunne have myrdet igen, hvis han ikke var blevet pågrebet. Den antagelse er især baseret på, at mordet syntes at være helt tilfældigt og en reaktion på en afvisning. Det er netop blevet konstateret ved flere af de kendte seriemordere (jf. afsnit 3.2.7), at deres første mord var udløst af en specifik hændelse, som ex en afvisning. En anden mulighed er, at Danmark skam har seriemordere, men at de ikke bliver opdaget. Det forekommer usandsynligt, da Danmark et er lille land med et lavt indbyggertal og velfungerende politikredse, hvorfor mulige links sandsynligvis ville blive opdaget, men Bent Isager-Nielsen konstaterer, at der trods den høje opklaringsprocent er min. 100 uopklarede mord siden 1960, og at det ikke teoretisk set kan udelukkes, at flere af disse kan være blevet begået af den samme person. Slutteligt er der, som nævnt i introduktionen, muligheden for giftmord, idet der ikke udføres rutinemæssige obduktioner i Danmark, og de fleste giftmord på overfladen ligner naturlige dødsfald.

4. Konklusion

Med udgangspunkt i problemformuleringen og det i indledningen definerede problemfelt er der i opgaven søgt en forklaring på, hvad der skaber seriemordere. Der er arbejdet ud fra en definition på seriemord der lyder; mordet på tre eller flere ofre af den samme gerningsmand(mænd) ved separate hændelser adskilt af en cool off periode, og mordene indeholder yderligere et kompulsivt, lystbetonet og kontroldrevet element. Derudover er der søgt svar på et sekundært underordnet spørgsmål til problemformuleringen, nemlig hvorvidt seriemord lige såvel kunne forekomme i Danmark.

Besvarelsen af problemformuleringen er baseret på et systematisk review af eksisterende teorier om, hvad der skaber seriemordere, inden for fire udvalgte overordnede kategorier, nemlig udviklingsteorier, læringsteorier, sociologiske og samfundsmæssige teorier, samt seriemord som patologi. Reviewet viste, at selvom teorierne havde forskellige tilgange til problemfeltet, og lagde vægt på forskellige ting, så var der en del faktorer, der gik igen på tværs af teorierne. I kategorien udviklingsteorier blev især vanrøgt i barndommen og opbygningen af en fantasiverden fremhævet i en stor del af teorierne, men også faktorer som tidlige relationer og tilknytningmønstre i forhold til både familie og jævnaldrende, et voldeligt hjemmemiljø og eksponering for vold generelt, kontrol og magtbehov, samt (mis)brug af alkohol, narkotika og pornografi blev nævnt i flere teorier. Læringsteorierne fokuserede primært på betingingsprocesser, mens de sociologiske og samfundsmæssige teorier søgte en forklaring på, hvilke kulturelle og samfundsmæssige faktorer kunne virke fordrende for fremkomsten af seriemordere. Her blev der fremhævet forskellige aspekter af moderniteten, som anonymitetssamfund, celebrity kulturer, viktimisering og opportunitetsstrukturer, og kulturelle faktorer som legitim vold. Slutteligt var der en enkelt teori, der tog udgangspunkt i at seriemord kunne klassificeres som en psykopatologi på lige fod med andre DSM-diagnoser, og at patologien opstår på baggrund af en kombination af prædispositionelle faktorer og miljømæssige traumer/stressorer.

På baggrund af resultaterne af reviewet er der blevet udformet en diatese-stress model for seriemord, der beskriver udviklingen af seriemorderen som en kombination af prædispositionelle faktorer og traumer/stressorer, der kan medføre lavt selvværd, isolation/ensomhed og magtesløshed, hvilket medfører at individet trækker sig ind i en fantasiverden præget af aggression, vold, magt og sex. Kulminationen på denne proces er morderisk adfærd, som kan være hjulpet på vej af facilitatorer i form af alkohol, narkotika og pornografi, eller det kan være udløst af en specifik uløsende

hændelse, fx en afvisning eller ydmygelse. Yderligere er der blevet argumenteret for, at seriemord ikke skal ses som værende fuldkommen væsensforskelligt fra alt andet, men nærmere som en form for perverteret normalitet, og at seriemord kan klassificeres som en psykopatologi på lige fod med andre DSM-diagnoser, men at det ikke er ensbetydende med ansvarsfrihed. Slutteligt er det blevet konkluderet, at seriemord teoretisk set lige såvel kunne forekomme i Danmark, men at det på grund af den høje opklaringsprocent for mord er usandsynligt, at Danmark vil se den samme stigning i forekomsten, sådan som det er blevet konstateret i ex USA.

5. Pensumoppgørelse

5.1 Opgørelse over vejledergodkendt pensum

- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4. Ed., pp. xxi-xxv, 417-429, 645-654, 658-661). Washington, DC: American Psychiatric Association. [32 sider]
- Ansevics, N. L. & Doweiko, H. E. (1991). Serial Murderers: Early Proposed Developmental Model and Typology. *Psychotherapy in Private Practice*, 9, (pp. 107-122). [16 sider]
- Arrigo, B. A. & Purcell, C. E. (2001). Explaining Paraphilias and Lust Murder: Toward an integrated Model. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 45(1), (pp. 6-31) [26 sider]
- Burgess, A. W., Hartman, C. R., Ressler, R. K., Douglas, J. E. & McCormack, A. (1986). Sexual Homicide: A Motivational Model. *Journal of Interpersonal Violence*, 1(3), (pp. 251-272) [22 sider]
- Canter, D., Missen, C. & Hodge, S. (1996). Are Serial Killers Special?. *Policing Today*, 2, (pp. 1-12). [13 sider]
- Carlisle, A. L. (1993). The Divided Self: Toward an Understanding of the Dark Side of the Serial Killer. *American Journal of Criminal Justice*, 17(2), (pp. 23-36). [14 sider]
- Castle, T. & Hensley, C. (2002). Serial Killers with Military Experience: Applying Learning Theory to Serial Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(4), (pp. 453-465). [13 sider]
- Chaplin, T. M. & Cole, P. M. (2005). The Role of Emotion Regulation in the Development of psychopathology. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 49-74). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [26 sider]
- Davila, J., Ramsay, M., Stroud, C. B. & Steinberg, S. J. (2005). Attachment as Vulnerability to the Development of Psychopathology. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 215-242). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [28 sider]
- Davis, J. A. (1998). Profiling the Clairemont Serial Murder Case: A Collaborative Investigative Effort. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary*

-
- Perspectives on Serial Murder* (pp. 149-172). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. [24 sider]
- DeFronzo, J., Ditta, A., Hannon, L. & Prochnow, J. (2007). Male Serial Homicide: The Influence of Cultural and Structural Variables. *Homicide Studies*, 11(1), (pp. 3-14). [12 sider]
- DeFronzo, J. & Prochnow, J. (2004). Violent Cultural Factors and Serial Homicide by Males. *Psychological Reports*, 94, (pp. 104-108). [5 sider]
- Dietz, P. E., Harry, B. & Hazelwood, R. R. (1986). Detective Magazines: Pornography for the Sexual Sadist?. *Journal of Forensic Sciences*, 31, (pp. 197-211). [15 sider]
- Fisher, D. & Beech, A. R. (2007). The implicit theories of rapists and sexual murderers. In T. A. Gannon, T. Ward, A. R. Beech and D. Fisher (Eds.), *Aggressive offenders' cognition: Theory, Research, and Practice* (pp. 31-52). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc. [22 sider]
- Fox, J. A. & Levin, J. (2012). *Extreme Killing: Understanding Serial and Mass Murder* (2. Ed., pp. 17-39, 88-102). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. [38 sider]
- Garrison, A. H. (1996). The Catathymic Crisis: An Explanation of the Serial Killer. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 11(1), (pp. 5-12). [8 sider]
- Giannangelo, S. J. (1996). *The Psychopathology of Serial Murder: A Theory of Violence* (pp. 1-101). Westport, CT: Praeger Publishers. [102 sider]
- Gibb, B. E. & Coles, M. E. (2005). Cognitive Vulnerability-Stress Models of Psychopathology: A Developmental Perspective. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 104-135). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [32 sider]
- Grant, K. E. & McMahon, S. D. (2005). Conceptualizing the Role of Stressors in the Development of Psychopathology. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 3-31). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [29 sider]
- Gresham, A. C. (1993). The Insanity Plea: A Futile Defense for Serial Killers. *Law and Psychology Review*, 17, (pp. 193-208). [16 sider]
- Haggerty, K. D. (2009). Modern Serial Killers. *Crime, Media, Culture*, 5(2), (pp. 168-187). [20 sider]

-
- Hale, R. L. (1993). The Application of Learning Theory to Serial Murder or “You Too Can Learn to be a Serial Killer”. *American Journal of Criminal Justice*, 17(2), (pp. 37-45). [9 sider]
- Hale, R. L. (1994). The Role of Humiliation and Embarrassment in Serial Murder. *Psychology, A Journal of Human Behavior*, 31(2), (pp. 17- 23). [7 sider]
- Hickey, E. W. (1991). *Serial Murderers and Their Victims* (pp. 1-241). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company. [242 sider]
- Holmes, R. M. (1997). Sequential Predation: Elements of Serial Fatal Victimization. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder* (pp. 101-112). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. [13 sider]
- Holmes, R. M. & DeBurger, J. E. (1985). Profiles in Terror: The Serial Murderer. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder* (pp. 5-16). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. [12 sider]
- Holmes, R. M., DeBurger, J. & Holmes, S. T. (1988). Inside the Mind of the Serial Murderer. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder* (pp. 113-122). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. [10 sider]
- Ingram, R. E. & Luxton, D. D. (2005). Vulnerability-Stress Models. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 32-46). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [15 sider]
- Jenkins, P. (1992). A Murder “Wave”? Trends in American Serial Homicide 1940-1990. *Criminal Justice Review*, 17, (pp. 1-19). [20 sider]
- Jenkins, P. (1994). *The Social Construction of Serial Homicide* (pp. 1-229). New York, NY: Aldine de Gruyter. [230 sider]
- Lemery, K. S. & Doelger, L. (2005). Genetic Vulnerabilities to the Development of Psychopathology. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 161-198). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [38 sider]
- Levin, J. & Fox, J. A. (2010). Normalcy in Behavioral Characteristics of the Sadistic Serial Killer. In R. N. Kocsis (Ed.), *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes* (pp. 3-14). Totowa, NJ: Humana Press. [12 sider]
- Leyton, E. (1986). *Hunting Humans: The Rise of the Modern Multiple Murderer* (pp. 15-187). Toronto: McClelland and Stewart Limited. [173 sider]

-
- MacCulloch, M. J., Gray, N. & Watt, A. (2000). Brittain's Sadistic Murderer Syndrome reconsidered: an associative account of the aetiology of sadistic sexual fantasy. *The Journal of Forensic Psychiatry, 11*(2), (pp. 401-418) [18 sider]
- McKenzie, C. (1995). A Study of Serial Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 39*, (pp. 3-10). [8 sider]
- Mitchell, H. & Aamodt, M. G. (2005). The Incidence of Child Abuse in Serial Killers. *Journal of Police and Criminal Psychology, 20*(1), (pp. 40-47). [8 sider]
- Pihl, R. O. & Nantel-Vivier, A. (2005). Biological Vulnerabilities to the Development of Psychopathology. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 75-103). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [29 sider]
- Purcell, C. E. & Arrigo, B. A. (2006). *The Psychology of Lust Murder: Paraphilia, Sexual Killing, and Serial Homicide* (pp. 1-158). Burlington, MA: Elsevier Academic Press. [159 sider]
- Ressler, R. K., Burgess, A. W. & Douglas, J. E. (1988). *Sexual Homicide: Patterns and Motives* (pp. 1-152, 163-172, 213-216). Lexington, MA: Lexington Books. [167 sider]
- Schlesinger, L. B. (1996). The Catathymic Crisis, 1912-Present: A Review and Clinical Study. *Aggression and Violent Behavior, 1*(4), (pp. 307-316). [10 sider]
- Schlesinger, L. B. (2010). Compulsive-Repetitive Offenders: Behavioral Patterns, Motivational Dynamics. In R. N. Kocsis (Ed.), *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes* (pp. 15-34). Totowa, NJ: Humana Press. [20 sider]
- Sestir, M. A. & Bartholow, B. D. (2007). Theoretical explanations of aggression and violence. In T. A. Gannon, T. Ward, A. R. Beech and D. Fisher (Eds.), *Aggressive offenders' cognition: Theory, Research, and Practice* (pp. 157-178). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc. [22 sider]
- Skrapec, C. (1996). The Sexual Component of Serial Murder. In T. O'Reilly-Fleming (Ed.), *Serial and Mass Murder: Theory, Research and Policy* (pp. 155-179). Toronto: Canadian Scholars' Press. [25 sider]
- Tackett, J. L. & Krueger, R. F. (2005). Interpreting Personality as a Vulnerability for Psychopathology: A Developmental Approach to the Personality-Psychopathology Relationship. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 199-214). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [16 sider]

-
- Van Orden, K., Wingate, L. R., Gordon, K. H. & Joiner, T. E. (2005). Interpersonal Factors as Vulnerability to Psychopathology Over the Life Course. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective* (pp. 136-160). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. [25 sider]
- Ward, T., Keown, K. & Gannon, T. A. (2007). Cognitive Distortions as Belief, Value, and Action Judgments. In T. A. Gannon, T. Ward, A. R. Beech and D. Fisher (Eds.), *Aggressive offenders' cognition: Theory, Research, and Practice* (pp. 53-70). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc. [18 sider]
- White, J. H. (2011). Serial Murder: Developmental Affect Control Theory. *American Journal of Forensic Psychology*, 29(2), (pp. 5-21). [17 sider]

I alt: 1836 sider

6. Referenceliste

-
- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4. Ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Ansevics, N. L. & Doweiko, H. E. (1991). Serial Murderers: Early Proposed Developmental Model and Typology. *Psychotherapy in Private Practice*, 9, (pp. 107-122).
- Arrigo, B. A. & Purcell, C. E. (2001). Explaining Paraphilias and Lust Murder: Toward an integrated Model. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 45(1), (pp. 6-31)
- Burgess, A. W., Hartman, C. R., Ressler, R. K., Douglas, J. E. & McCormack, A. (1986). Sexual Homicide: A Motivational Model. *Journal of Interpersonal Violence*, 1(3), (pp. 251-272)
- Canter, D., Missen, C. & Hodge, S. (1996). Are Serial Killers Special?. *Policing Today*, 2, (pp. 1-12).
- Carlisle, A. L. (1993). The Divided Self: Toward an Understanding of the Dark Side of the Serial Killer. *American Journal of Criminal Justice*, 17(2), (pp. 23-36).
- Castle, T. & Hensley, C. (2002). Serial Killers with Military Experience: Applying Learning Theory to Serial Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(4), (pp. 453-465).
- Davis, J. A. (1998). Profiling the Clairemont Serial Murder Case: A Collaborative Investigative Effort. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- DeFronzo, J., Ditta, A., Hannon, L. & Prochnow, J. (2007). Male Serial Homicide: The Influence of Cultural and Structural Variables. *Homicide Studies*, 11(1), (pp. 3-14).
- DeFronzo, J. & Prochnow, J. (2004). Violent Cultural Factors and Serial Homicide by Males. *Psychological Reports*, 94, (pp. 104-108).
- Douglas, J. & Dodd, J. (2007). *Inside the Mind of BTK: The True Story Behind the Thirty-Year Hunt for the Notorious Wichita Serial Killer*. San Francisco, CA: Jossey-Bass – A Wiley Imprint.
- Fox, J. A. & Levin, J. (2012). *Extreme Killing: Understanding Serial and Mass Murder* (2. Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Garrison, A. H. (1996). The Catathymic Crisis: An Explanation of the Serial Killer. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 11(1), (pp. 5-12).

-
- Giannangelo, S. J. (1996). *The Psychopathology of Serial Murder: A Theory of Violence*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Gilks, J. *Serial Killer Quotes*. Nedtaget d. 14.03.2013 from <http://www.serialkillercalendar.com/Serial-Killer-quotes.html>
- Haggerty, K. D. (2009). Modern Serial Killers. *Crime, Media, Culture*, 5(2), (pp. 168-187).
- Hale, R. L. (1993). The Application of Learning Theory to Serial Murder or "You Too Can Learn to be a Serial Killer". *American Journal of Criminal Justice*, 17(2), (pp. 37-45).
- Hickey, E. W. (1991). *Serial Murderers and Their Victims*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.
- Holmes, R. M. (1997). Sequential Predation: Elements of Serial Fatal Victimization. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Holmes, R. M. & DeBurger, J. E. (1985). Profiles in Terror: The Serial Murderer. In R. M. Holmes and S. T. Holmes (Eds.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Holmes, R. M. & Holmes, S. T. (1998). *Contemporary Perspectives on Serial Murder*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Hougaard, E. (2007) Psykisk sygdom. In J. Bjerg (Ed.), *Gads psykologi leksikon* (2. ed.). Danmark: Gads Forlag
- Ingram, R. E. & Luxton, D. D. (2005). Vulnerability-Stress Models. In B. L. Hankin and J. R. Z. Abela (Eds.), *Development of Psychopathology: A Vulnerability-Stress Perspective*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Isager-Nielsen, B. (2008). *Man jager et bæst og fanger et menneske*. Danmark: Lindhardt og Ringhof.
- Jenkins, P. (1992). A Murder "Wave"? Trends in American Serial Homicide 1940-1990. *Criminal Justice Review*, 17, (pp. 1-19).
- Jenkins, P. (1994). *The Social Construction of Serial Homicide*. New York, NY: Aldine de Gruyter.
- Levin, J. & Fox, J. A. (2010). Normalcy in Behavioral Characteristics of the Sadistic Serial Killer. In R. N. Kocsis (Ed.), *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes*. Totowa, NJ: Humana Press.

-
- MacCulloch, M. J., Gray, N. & Watt, A. (2000). Britain's Sadistic Murderer Syndrome reconsidered: an associative account of the aetiology of sadistic sexual fantasy. *The Journal of Forensic Psychiatry*, 11(2), (pp. 401-418)
- McKenzie, C. (1995). A Study of Serial Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 39, (pp. 3-10).
- Mitchell, H. & Aamodt, M. G. (2005). The Incidence of Child Abuse in Serial Killers. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 20(1), (pp. 40-47).
- Nielsen, T. (2010). Habituering. In J. Bjerg (Ed.), *Gads Psykologi Leksikon* (3. Ed.). Danmark: Gads Forlag.
- Norris, J. (1988). *Serial Killers: The Growing Menace*. London: Arrow Books.
- Oxford University Press (2007). M. Waite (Ed.), *Oxford Dictionary and Thesaurus* (2. Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Ramsland, K. (2006). *Inside the minds of serial killers: why they kill*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Rasmussen, A. & Weber, C. (2010). *Betina Jørgensen Kjær, 22. februar 1992*. Nedtaget d. 29.05.2013 from <http://ekstrabladet.dk/112/article1286365.ece>
- Schlesinger, L. B. (1996). The Catathymic Crisis, 1912-Present: A Review and Clinical Study. *Aggression and Violent Behavior*, 1(4), (pp. 307-316).
- Skrapec, C. (1996). The Sexual Component of Serial Murder. In T. O'Reilly-Fleming (Ed.), *Serial and Mass Murder: Theory, Research and Policy*. Toronto: Canadian Scholars' Press.
- Sæther, N. Ø. (2005). Selvrealiseringens patologi. In S. Brinkmann and C. Eriksen (Eds.), *Selvrealisering – kritiske diskussioner af en grænseløs udviklingskultur*. Århus: Forlaget Klim.
- Sørensen, H. H. (2007). *Seriemorderen Ashraf Shahidani*. Nedtaget d. 05.02.2013 from <http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-8151416:seriemorderen-ashraf-shahidani.html>
- Sørensen H. H. (2008). *Barnemordersken Dagmar Overbye*. Nedtaget d. 05.02.2013 from <http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-8150940:barnemordersken-dagmar-overbye.html>
- White, J. H. (2011). Serial Murder: Developmental Affect Control Theory. *American Journal of Forensic Psychology*, 29(2), (pp. 5-21).

Bilag 1

Berkowitz, David (Son of Sam): New York. Berkowitz skød tretten mænd og kvinder ved otte separate hændelser, seks med døden til følge, i perioden 1976-1977.

Berkowitz overfaldt sine ofre i deres parkerede biler om natten. Han forsøgte – uden held - at erklære sig sindssyg i gerningsøjeblikket, idet han hævdede at dæmonbesatte hunde beordrede ham til at myrde. (Giannangelo, 1996, p. 103)

Brudos, Jerome Henry (Jerry): Oregon. Brudos begik seksuelle overgreb mod, torturerede og dræbte fire kvinder i perioden 1968-1969, tilsyneladende drevet af en årelang fodfetich og hævnfølelse over for kvinder. Brudos tog ofte billeder og beholdte afhuggede fødder, som han ikklædte spidse hæle. (Giannangelo, 1996, p. 103)

Bundy, Theodore (Ted): Flere stater. Bundy kan have dræbt så mange som 50 i perioden 1974-1978, da han i kraft af at være en attraktiv jurastuderende var i stand til at lokke kvinder med sig overalt han kom. Bundy er en af de mest high-profile seriemordere indtil nu, og han nød at være både berømt og berygtet. Han repræsenterede sig selv i retten og svælgede i den medfølgende opmærksomhed frem til sin henrettelse i 1989. (Giannangelo, 1996, p. 103f.)

Dahmer, Jeffery: Milwaukee. Dahmer har indrømmet at have lokket 15-17 unge mænd med hjem til sin lejlighed i perioden 1979-1991, hvor han bedøvede dem, tog pornografiske og postmortem billeder af dem i forskellige stadier af lemlæstelse, dræbte dem ved kvælning, knivstik eller fysisk vold, fjernede deres indvolde og parterede dem. Dahmer beholdte trofæer i form af kranier og andre kropsdele. Dahmer praktiserede yderligere nekrofil og kannibalisme og udførte hjerneoperationer på nogle af sine ofre, mens de stadig var i live, i håb om at skabe zombier, som han kunne holde som sexslaver. Dahmer blev banket ihjel af en anden indsat i fængslet i 1994. (Giannangelo, 1996, p. 67f.)

Gacy, John Wayne (Killer Clown): Illinois. Gacy begik op til 33 mord i perioden 1972-1978. Han lokkede unge mænd med hjem med løfter om fest eller beskæftigelse, hvorefter han sodomiserede, torturerede og dræbte dem. Gacy begravede ligene under sit hus. Gacy blev henrettet i 1994. (Giannangelo, 1996, p. 104)

Gein, Ed: Wisconsin. Gein gravede kvindelig op til eksperimenter og til hans samling af kropsdele. Han dræbte to kvinder, der begge mindede ham om sin mor. Gein blev erklæret utilregnelig og døde på en institution i 1984. Giannangelo, 1996, p. 105

Overbye, Dagmar (Barnemordersken): København. Overbye dræbte i perioden 1916-1921 ni spædbørn, hvoraf et var hendes eget, mens de resterende otte var børn hun havde adopteret af enlige mødre, der ikke var i stand til at tage sig af dem. Overbye døde i vestre fængsel i 1929. (Sørensen, 2008)

Rader, Dennis (BTK): Wichita. Rader er dømt for ti mord i perioden 1974-1991. Han blev dog først pågrebet i 2004. Rader var en familiefar, gift og med to børn. Han var aktiv kirkegænger og involveret i spejderkorpset. Rader afsoner i dag 10 livstidsdomme, idet hans sidste (kendte) mord blev begået før Kansas genindførte dødsstraffen i 1994. (A+E Networks, 2013)

Shahidani, Ashraf: Flere byer. Shahidani er dømt for tre mord i Danmark i perioden 1991-1994. Shahidani indrømmede yderligere et mord i Danmark, samt fem mord i Sverige og Italien. Han blev dog ikke dømt for disse på grund af manglende bevismateriale. Shahidani blev af retten vurderet svært psykotisk, farlig og utilregnelig, og han er derfor dømt til forvaring på ubestemt tid på sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland. Skulle han en dag blive vurderet rask nok til at forlade anstalten, er han dømt til udvisning fra Danmark-

Shawcross, Arthur (Genesee River Killer): Rochester, New York. Shawcross begik elleve mord i perioden 1988-1990. Han blev pågrebet efter at være blevet set vende tilbage til liget på et af sine mordsteder. Shawcross havde første begået to mord på børn, hvorefter han afsonede 17 år, før han blev løsladt for blot at fortsætte med at voldtage og myrde, denne gang 11 voksne, og yderligere tilføje kannibalisme til listen over sine forbrydelser. (Giannangelo, 1996, p. 61f.)

Sutcliffe, Peter (Yorkshire Ripper): Yorkshire, England. Sutcliffe dræbte tretten kvinder og havde efterladt yderligere syv til døden, som dog overlevede, i perioden 1975-1981. (Steel, A Killer's Mask)

Verzeni, Vincenz: Italien. Verzeni blev fængslet i 1872 tiltalt for mordforsøg og mistænkt i adskillige faktiske mord. Verzeni indrømmede mordene og at han blev seksuelt ophidset af mord og lemlæstelse. Yderligere indrømmede han at have suget blod fra et lig og at have taget dele med sig fra andre lig. (Ramsland, Mad Frenzy)

Wilder, Christopher: West Palm Beach, Florida. Wilder var en millionær, der forbindes med elleve seksuelle mord på kvinder, hvoraf fire aldrig er blevet fundet. Wilder blev aldrig dømt, da han blev dræbt i en skududveksling af statstropper. (Norris, 1988, p. 85)

Zodiak Killer, the: San Francisco. Zodiak myrdede og misbrugte adskillige børn seksuelt i en periode på nogle få måneder i 1974. Han blev navngivet the Zodiak Killer af politiet, fordi han skar zodiak på sine ofres kroppe. Zodiak blev aldrig pågrebet, og sagen er stadig uopklaret. (Norris, 1988, p. 77)

Referencer

- A+E Networks (2013). *Dennis Rader.biography*. Nedtaget d. 30.05.2013 from <http://www.biography.com/people/dennis-rader-241487?page=1>
- Giannangelo, S. J. (1996). *The Psychopathology of Serial Murder: A Theory of Violence*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Norris, J. (1988). *Serial Killers: The Growing Menace*. London: Arrow Books.
- Ramsland, K. *The Werewolf Syndrome: Compulsive Bestial Slaughterers*. Nedtaget d. 30.05.2013 from http://www.trutv.com/library/crime/criminal_mind/psychology/werewolf_killers/4.html
- Steel, F. *Peter Sutcliffe*. Nedtaget d. 30.05.2013 from http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/predators/sutcliffe/mask_1.html
- Sørensen, H. H. (2007). *Seriemorderen Ashraf Shahidani*. Nedtaget d. 05.02.2013 from <http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-8151416:seriemorderen-ashraf-shahidani.html>
- Sørensen H. H. (2008). *Barnemordersken Dagmar Overbye*. Nedtaget d. 05.02.2013 from <http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-8150940:barnemordersken-dagmar-overbye.html>